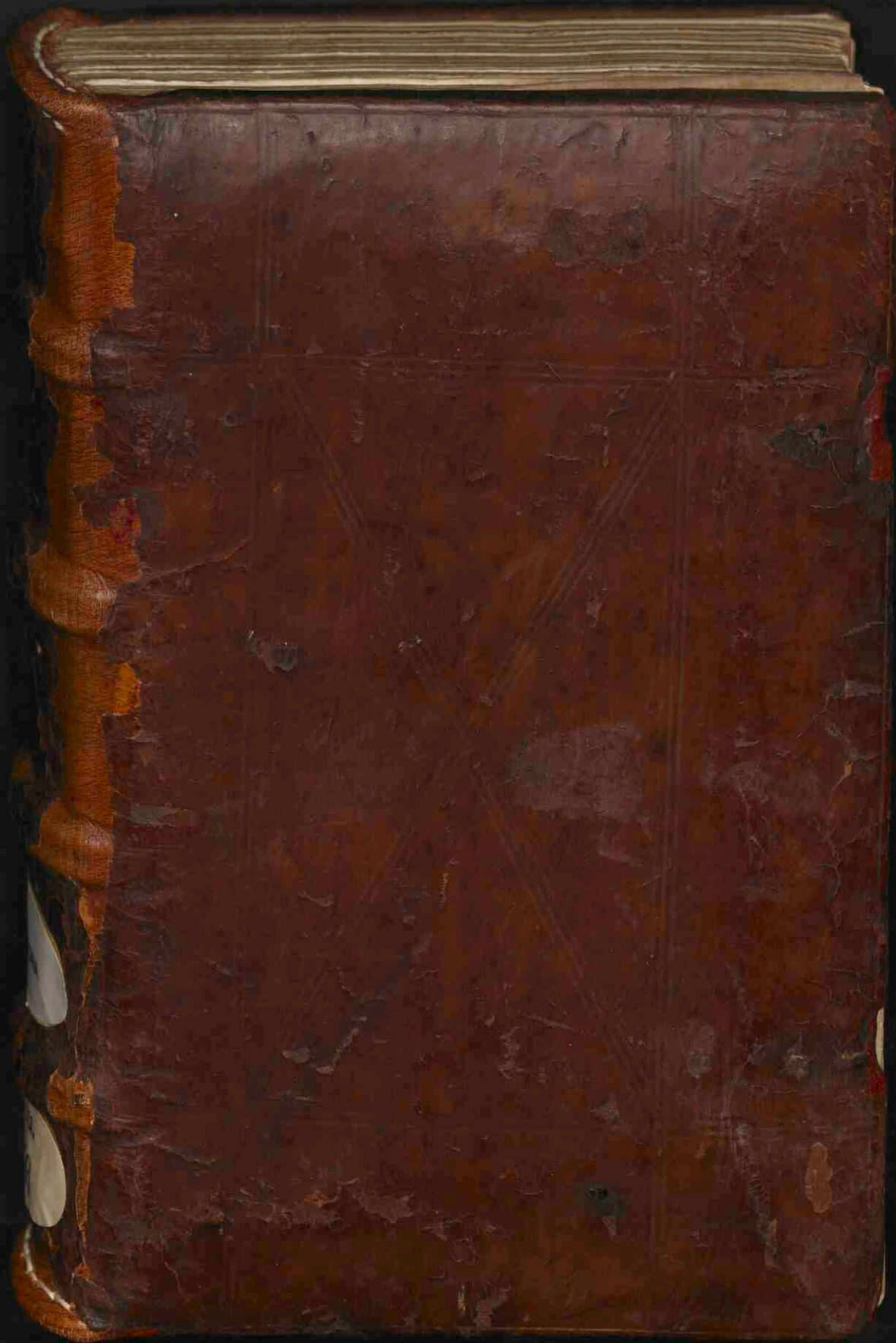

De vita, aegritudine et morte spirituali animae

<https://hdl.handle.net/1874/340385>

gestaurert Schreyer
September 1985

neujoude rug; oude drubben

tionem plebis sue. **B**ethleem. **R**esurrexerunt. **S**ulape.

Paris. **G**loria patri & filio et

Gloria sancto. **G**loria evovae

Iudica. **N**os autem. **P**rovector.

Quod videns. **V**identes intraverunt ad. **V**idens.

Solite. **V**identes. **E**cce maria. **G**loria

Solite. **V**identes. **E**cce maria. **G**loria

Solite. **V**identes. **E**cce maria. **G**loria

Solite. **V**identes. **E**cce maria. **G**loria

Prinet domui clericorum sri heroni in timetto

Da mercedem. **G**loria evovae. **A**rdia.

In mandatis. **G**loria evovae. **S**yon.

Misa del. **L**audato. **E**x quo. **G**loria ev

Gloria ev. **B**ethleem. **F**ragis. **D**omine

Quere dñs dño meo. **S**ax a dñis meis.

Quere dñm. **M**agnificat anima mea

Dominum. **D**omine. **B**enedictus dñs

Taus ysaac. **Q**uia iustitiae et fecit redemp

Taus ysaac. **Q**uia iustitiae et fecit redemp

389. **Johannes Gerson** (Jean Charlier), *Sex lectiones de vita et morte animae*. Gouda, Ger. Leeu, 15 Sept. 1480. 4°. min.

E. 4°. 2081

Type 2. — HMT 68 (53) 3. — Drukkersmerk I. — B. p. 467. — HC 7674. — CA 811. — Holtrop I 415. — MMW II 109. — Peddie II p. 285. — Pell. 5241. — Pr. 8922.

Samengeb. met nr. 386 en hs. 379. — In den catalogus van 1835.

386. **Johannes Gerson** (Jean Charlier), *Opusculum tripartitum de praeceptis decalogi, de confessione et de arte moriendi*. [Deventer, Rich. Paffroet c. 1480]. 4° min. E. 4°. 2082

Type 1 (HMT 64 (112) a). — CA 801a (Suppl. II). — C II 2675. — Peddie II p. 285.

Het laatste stuk in dezen band getiteld: „Tractatus de arte moriendi” in hs. bevat op de laatste blz. de woorden „ad librariam domus s. iheronimi in traiecto”. Op het 1e schutbl.: „Pertinet domui clericorum sancti iheronimi in traiecto”. — In oorspr. led. band, waaraan de sloten ontbreken. — Samengeb. met nr. 389 en hs. 379. — In den catalogus van 1835.

20.
Typen 1, 4, 5. — Houtsmeden (Schr. 4104). — HC* 7625. —
p. 152. — Peddie II p. 284. — Pell. 5128. — Pr. 698. — DL.
ontbreekt.

druk: in dl. I Johannes de Schoonhoven, Defensio dicitur
Joh. Ruysbroeck contra Gerson. Mattheus Grabow, Conclusio
de vera religione et revocatio earundem. In dl. II Henricus
Gorinchem, Opus collativum de quadam puella, quae olim in Francia
equitavit.

Op bl. 1a van elk dl.: „liber Peregrini Vullenii”.

382. Johannes Gerson (Jean Charlier), Opera. II, III. Bazel,
Kessler 21 Maart 1489. 2°.

Typen 1, 2, 6. — Drukkersmerk. — HC* 7624. — BMC III p. 70.
Peddie II p. 284. — Pell. 5127. — Pr. 7672. — Schr. 4102. — Bl. 1

II 6.

E. 40208

Ms. 379

Ms. 379

gerson

De se^lctiōnes

Duē se^lctiōnes sup marciū

Opus tripartitū

Tractatus de arte moriendi

N. 41. C.

C.A. 811

Crımı̄ doctoris m̄ḡi iohānis gerson cancell-
larij parisiensis in suas optimas sex lectiones
de vita egritudine | et morte aīme spiritali
tractantes quibus et v̄ue eiū s̄den̄ doctoris il-
luminatissimi super marcum subiunguntur
lcōnes feliciter prologus incipit ✠

Ruerendo in cristo patri ac sacre
theologie doctoz eximio domi-
no petro episcopo camerac̄i suuſ
discipul⁹ iohannes cancellarius
indignus ecclesie parisiensis pro se humilem
obedientiam ⁊ pro communi salute ea sapere
que recta sunt Postulare dignata ē beniuolē-
tia tua preceptor inclite quatenus scripto tibi
traderem vnā ex lectionibus meis cui p̄-
ciā tuā p̄stare nō erubuisti nec isolitā hāc rē ef-
fugisti tu scole theologicę iubar radioſissimū!
tu iā doctoz ⁊ meritis erubui fateor | p̄mo ⁊
tota scola obſcupuit ad hāc hūiliacionē digni-
tatis ⁊ sapientie tue quasi lumen sol a stella | a
quam mare a fluuiō | lanam ouis a capra mē-
dicare videretur Sed ita verum ē vbi sapien-
tia ibi humilitas sicut ecōuerso testis ē sapiēs
ibi sapienciam esse vbi repitur humilitas Tu
deniq; quāto maior es iuxta eiusdem cōsiliuz

humilias te in omnibus minus quoz non mirandum est si illā q̄tulacumq̄ ē erudicionē meam diligis ⁊ amplecteris cui⁹ tu nutritor fortor ⁊ auctor hactenus extitisti **Q**uod fecit q̄ q̄ tuetur opus ut ait naso ita hoc in loco xp̄i verbum nō inepte iungitur doctrina mea nō est mea sed eius qui misit me patris. **E**t certe pater tu me misisti quia me p̄ te licenciatum in sacra theologie facultate fecisti tu per te et sub te magisteralibus insignijs decorasti. **T**e insuper promotore in cancellaratus officium tibi successi q̄ q̄ non meritis equis fecisti cumulatus q̄ quesisti **S**equentes itaq̄ lectiones eiusdem materie mittendas decreui non quidem ad te docendum sed solum hec presumpcio sed vel ad obedienter complacendum vel ad prestandum gustum aliquem veteris ocij a nerolis curis tuis vel qd̄ modestius est ad corrigendum perficiendumq̄ imperfectum meum quod viderint oculi tui attamen quo facilius ignoscat nostro huic opusculo **S**ed quis forte lector alius in ipsum coniecerit oculos ⁊ si offenderit eum sermo incultus neq̄ satis p̄fecto et pulchro ut tractatum decuerat ordine contextus recogitz pius interpres alium p̄lectionibus alterum pro tractatibus stilum

esse Sciat non ita coherere ea que varijs tempo-
ribus et occasionibus prolata sunt q̄ ad mo-
dū illa que elaborata sub vno tenore dictavit
orō Nichilomin⁹ hys lecionib⁹ more tractatus
nūc imposui q̄ quātū fas extitit diuidēs eas
in tres ptes scđz triplicē materiā principalē
et cōformiter ad tria h̄ vba ap̄li infra meōra-
ta et q̄si ad quōdā thema In ip̄o viuim⁹ moue-
mur et sum⁹ Viuim⁹ enī in deo viuificacione
grē . mouemur in ea et ad eū p̄dere opacio-
nis meritoꝛie et tādē circulo quodā intelligibi-
li . sum⁹ in eo velut in cētro nrō p̄ q̄etem cōtē-
placōis stabit et serene **P**rimū ē ōniū in grā
existēciū q̄i incipiēciū . secūdū p̄ficiēciū . terciū
p̄fectozū **P**rimū ē in baptizacōe fluminis v̄l
flamis . secūdū ē in tēptacōe pegrinatōis . ter-
ciū in cōsolacōe āgelice āministracōis Sicut
xp̄s p̄mo baptizatus ē . postmodū tēptat⁹ ē
• demum consolatus . sicut ip̄s est v̄ta ani-
mās . v̄a mouēs . veritas stabiliens . alpha
et o prinripiū mediū et finis in quo viuim⁹ p̄
fidē formatā q̄a iust⁹ ex fide viuūt et hoc in vi-
rōnali Mouemur per sp̄e desideratē q̄ surcū
sūt in irascibili . sum⁹ p̄ caritatē radicātā in
cōcupiscibili **P**rima ergo pars hui⁹ opus-
culi que latior est per lectiones distinguitur .

Agit de vita anime ⁊ de morte ipsius et egressu
dinibus spiritualibus inquirendo quod dicitur peccatorum a
radice ⁊ eliciendo moralia documenta inde se-
cunda Secunda tractat de vita secunda anime que est
motus eius vel instinctus inquirendo discretionem
inter bonas inspiraciones et immisiones per age-
los malos in diuersis materijs et de modo tem-
peraciones supradicti Tercia loquitur de vita anime per
contemplaciones stabilize et consolante Bene vale-
as per in christo ⁊ oremus per inuicem ut saluemur

¶ Explicit prologus **¶** Incipit lectio prima

Ego vos baptizavi aq̄ ille vos bapti-
 zabit spū scō Antiqua iam atz notis-
 siā priā tradicōe cōptū habem⁹ qd
 opabatur baptism⁹ ihōis. ⁊ qd bap-
 tism⁹ xpī. Nā cū baptizari sit nasci denuo si-
 cut nycodemo dicebat xp̄s. tū interest inter
 baptism⁹ ihōis ⁊ xpī quātū ip̄a dispositio ad
 vitā differt ab introductione eiusdē vite spū
 alis in nobis Erat itaz nobis baptism⁹ ihōis
 p̄paratori⁹ ad vitā spūs scī cōplēdā in suscipi-
 entibus Sed xp̄us solus vere viuificabat qz
 solus vere baptizabat spiritu sancto Placet
 autē ut omilla interim pertractacōe trāli su-
 per hoc duplici baptism⁹ quoniā notissima ē
 vertam⁹ cōsideracōnē nostrā ad loquendū de
 vitā anime quā spūs sanctus operatur in no-
 bis p baptismū qui v̄sitato nomine iā dicitur
 fluminis Ille tātū baptism⁹ p se efficax est
 absq̄ eo autem nec baptism⁹ fluminis nec
 sanguinis prodest quicq̄ Dicebat paulus
 ip̄s atheniensibus allegans vnum ex eorum
 poetis dum de deo loqueretur In ip̄o enim
 viuimus mouemur et sumus actuum decimo
 septiō Que verba si quis ad corporalem et
 hanc visibilem vitam motum et existenciam
 referat nichil eum errare crediderim quoniam

sicut vas aquā continet et figurat: ita ut verū
sit q̄ aqua plus in vase q̄ i se figurata sit mlt̄
to intimius in ipso deo tanq̄ in vase omnem
creature labilitatē continente viuūt quicquid
viuūt mouetur quicquid mouetur: et omnis ex
istētia ne defluat in nichilum in ipso est at-
q̄ conseruatur. **S** de spūalib⁹ et inuisibilib⁹
locuturi dicamus q̄ anima rationalis habet
in spiritu sancto suam vitam suum motū suā
existēciam. Est quippe hoc pprium ipsi crea-
ture rationali super ceteras q̄ capax est vite
alicui⁹ gratuite et dine. **S**imiliter et motus et
existēcie ultra id quod est in se naturale. **E**t
q̄admodum materia prima et si de se non sit
nichil capit tamē suum esse principaliter per
formam. **S**ic et anima in esse suo naturali con-
siderata ymaginanda est tamquam materia
prima nuda que fieri potest subiectum quasi
deserens ipsum spiritum sanctum tanq̄ eius
veram vitam non quidem formalem hoc eni
dudum per magistros nostros dampnatum
est sed formali non plus dissimilem. **E**x quo
modo fiet istud si forsan interrogas? **R**espō-
deo q̄ per baptismum sancti spiritus. **V**erūp-
tamen prius aut natura aut tempore baptis-
mus aque viue et munde tanq̄ qualitatus

dispositio preterequilata ad vite huius formalis
introductionem Est autem baptismus iste gratie
et aliarum virtutum infusio a seipso et intima
animam abluens et reddens idoneam cui spiritus
sanctus seipsum vitam et motum et efficientiam in-
spiret et donet In ipso vivimus ut in vita mo-
uemur ut in via sumus ut in veritate Et vide
si non ita cortex lettere absconditum habet in
mysterio Nam si iohannes interpretatione
sua gratiam sonat et baptismus ablucionem
nominat quid iohannis baptismus nisi gra-
tie ablucio designatur Et hec ut prediximus
ablucio non nisi preparatio est in anima ipsa
ut spiritu sancto baptizetur hoc est vivificet
ut iam non in se solum sed in spiritu sancto vi-
uat moveatur et existat quemadmodum dice-
bat dominus paulus vivo ego iam non ego vivo
vero in me christus fatendum est nichilominus esse
quasdam dispositiones frequenter in anima que
longinque sunt ab istius vite spiritus sancti infu-
sione Ita enim videmus quod in naturali generatione
animalis plurima precedunt ad proximam dis-
positionem que formam invehit materie Istas dispo-
sitiones appellant theologos in adultis operationes in-
formes que peccatrix anima intendit facere quod in se se
disponit ad vitam non quod ista dispositio sufficiat

utpote q̄ lōgicū ē ⁊ nīl de vita sp̄s sc̄i h̄ns in se
 S; qz nichil interi aiā maius habet qđ faciat
 qđ ut bene utatur suis naturalib⁹ potētis et
 donis quibusdā gratuitis licet nō viuificis
 Quo scō sicut credis aiā; rōnalē introduci in
 materiā naturalib⁹ tm̄ actōib⁹ q̄lificatā non
 qđē i v̄tute h⁹mōi q̄lificacōis s; de sola libera
 litate d̄ipotētissimā creatoris nō aliter existiēs
 in ip̄a vite sp̄s infusione q̄lescū; ⁊ q̄tūq; p̄cel
 serit dispōnes ex ip̄o conatu aiē ad hāc vitam
 ex morte tēdētis nichil sūt nichil attingūt nisi
 miserat⁹ ex alto sp̄s sc̄s ultimā cōplexionis
 armōice sp̄ual̄ q̄lificacōez īfuderit cū q̄ ⁊ in q̄
 ip̄e q̄ ver⁹ ē aiē sp̄s ip̄az viuificat suo illaplu
 ⁊ afflatu secreto q̄ afflat⁹ baptis⁹ flamis de
 ⁊ baptisim⁹ in sp̄u scō Et h̄ deā sūt p̄ cōsonā
 cia lrē ad ea q̄ tractat̄ p̄pon⁹ sup̄ aiē vita in
 sp̄u scō **V** De q̄druplici vita anime

Iam ex p̄missis attēda⁹ qđ aiā rōnal̄ vi
 te q̄drupliciscapar existit Est eni vita
 nature lē vita grē lē vita actōis meritoze ⁊ ē
 vita cōfirmacōis stabilitē ⁊ h̄ dupl̄r v̄l i via p̄
 in patria Vitam nature in anima dicimus ^{p̄mo}
 puritatem sue essencie cum integritate suarū
 potenciarum Attribuuntur etiam huic vite

alia quocumque acq̄sita vel infusa citra gr̄e gratifi-
catis statū In t̄m ergo p̄fectiozē vitā h̄ac na-
turalē ascribim⁹ ip̄i anime quāto excellētiōz
fuerit ⁊ viuacior in suis naturalib⁹ et ceteris
gratuitis ornacior In t̄m vero ab hac vitā re-
cedit quāto vel in naturalib⁹ vulnerata vel gra-
tuitis fuerit spoliata Altera vitā est vitā gra-
tie q̄ ideo taliter appellatur qz sp̄s sc̄us qui
sua dignacōe et beniuolēcia aiām viuificat ut
potens sit ad vitā terciā de q̄ dicēdū mox sub-
est graciā gratū facientē q̄ fluit in animā ve-
lud disposiciōē quādā armonicā de lege ne-
cessariā Presupponitur autē huic vite p̄ziōz
q̄ naturalis dicitur tāq̄ suū naturale subiec-
tū Ceterū p̄ vitā terciā nō aliud intelligo q̄
actionē meritoziā vel gratificatā ab hac vitā
tercia gr̄e deriuatā sicut opacio quilibet uiuē-
tis noiātur a phō p̄mo de aiām vitā secūda e⁹
Postremo vitā q̄ta nō tā vitā altera p̄prie
dicā ē q̄ duplicis vite p̄ozis stabilicio atqz cōfir-
macio qd̄ sit l̄ in via p̄ habūdāciā sp̄ualiū ca-
rismatū aiām ⁊ a morte cōtraria phibenciū vel
in patria ex cōdicōe beatitudinis ⁊ stabilite feli-
citat̄ Et attēdamus p̄teoz s̄i apostolica
verba a ph̄is usurpata insinuare nobis pos-
sunt hanc triplicē vitā anime Spiritualem

75a

76

77

quia de p̄ma q̄ natural' dicitur parū nūc loq̄
dū est In ip̄o inquit viuim⁹ . ecce vitā primā
gracie . mouemur ecce vitā secūdā . et sum⁹ ee
ce vitā terciā q̄ ē cōfirmacōis stabilitate ⁊ p̄ma
nētis existencie Et has vitas in misterio nō
ne exēplauit nobis xp̄s i suo baptisate qm̄
p̄mo venit baptisad⁹ t̄p̄ hū vtens vita natu
rali . deū baptisat⁹ est tāq̄ vitā grē receptu
rus quā tū in veritate p̄us habuerat . post mo
dū ascendit de aqua oūdens vitā terciā actio
nis virtuose Tandē mēsit sup̄ eū sp̄s s̄act⁹
in signū vite quarte q̄ est cōfirmacōis p̄mā
sue . **V** De q̄duplici morte anime

Dicam⁹ adhuc q̄ huic vite quaduplici
opponūtur totidē mortis genera Nā ē
mors nature q̄ sit seu p̄ nichilacōez ei⁹ tota
lem . seu p̄ ablacionē eozū q̄ nature sue debita
sūt . seu p̄ imissionē cōtrariozū hat itū . i . p̄hi
benciū liberū exerciciū hui⁹ vite q̄admodū ē
pccm̄ originale qd̄ fomes mortis dicitur ⁊ ty
rānus mēbrozū ⁊ lex peccati ⁊ a quo pueniūt
cetera icomoda vt debilitatio viriū ignorācia
ebetudo et similia etiā p̄ baptisatū . iuxta h̄
dicam⁹ q̄ eadē aiā p̄t s̄it eē p̄iceps vite natu
ral' ⁊ mortis natural' . mortis dico q̄ ē nō p̄ a
nichilacionem sed aliūde modis dictis Si de

vita secūda q̄ est vita gr̄e loq̄mur inuenim⁹
mortē ei cōtrariā q̄ cōtingit ex corrupcōe de-
bite illi⁹ armonie quā in grā gratū faciēte cō-
sistere posuimus. q̄admodū enī si corrupitur
corporea illa cōplexio resultās ex q̄litatib⁹ p̄-
mis cōtēperatis adiuicē aiāz abcedere necē ē
Sic deficiēte grā nō remanet spūs scūs aīe vi-
tā p̄stans. Porro vite terciē cōtrariatur actio
puerla | aut cessatio ab opacione tunc debita
Videm⁹ enī q̄ natura abhorzēs oīū pati nō
quit aiāz diu eē in materia absq̄ p̄p̄rijs et de-
bitis actionib⁹. nō min⁹ p̄t diu esse spūs scūs
in aiā q̄ v̄l criminaliter k̄ nichil opatur. Demū
n̄la ē mors corrupēs quartā vitā cōfirmatio-
nis stabilitate et hoc in eadē aiā. **S**z obstinatio
in pccis q̄ pccū dicitur ad mortē et he vite cō-
dicionēs hūt oppositas in diuersis. **A**ddam⁹
rurs⁹ dicētes q̄ impossibile est aiāz sola vita
naturali viuētē operari salutē suā cu⁹ opposi-
tū pelagian⁹ error asserēbat. **I**taq̄ si non pōt
corp⁹ mortuū vitales opaciōēs exercere quō
dicit aliq̄s aiāz vita sua carētem q̄ est sp̄rit⁹
scūs in opa vite spūal̄ exire posse. **N**on enim ē
anima rōnalis par alijs viuētib⁹ quib⁹ sicut
nō cōuenit nisi finis vn⁹ natural̄ sic vna vita
ē sufficiens. **A**iē vero rōnali p̄parat⁹ est finis

quidē supnaturalē Quis ergo negare poterit
supnaturalē ei vitā & opacionē eē necessarias
vt ptingat ad eū q̄ s̄ ipsā ē b̄titudinis finē et
terminū Nolo tñ negare quī aiā possit ex sua
vita naturali hū moraliter agere et faciendo
qd̄ in se ē ad vitā gracie disponere Et p̄mo si
anima nulla morte sit infecta habēs natura-
liū integritatē in n̄lo estimo fieri ambiguum
q̄n habeat in suo arbitrio causare opus bonū
de genere moꝝ veliēdo ip̄m oibus circūstāci-
is q̄s ip̄a bonitas moral̄ exigit tā in fine p̄pi
quo q̄ in obiecto & intēcione Alioq̄n homo si
ne culpa existēs miserabilior eēt oib⁹ animā-
tib⁹. Cur ita? Quippe cetera aialia hūt in o-
pacionēs suas debitas supposito dei auxilio ge-
nerali nō sic homo posset Sed qd̄ dicemus de
anima que mortem circūfert secū vel p̄cc̄i ori-
ginalis vel criminis actualis? Fuerūt q̄ dice-
rent animā tali morte p̄ssam nō posse ad bo-
nos actus morales allurgere q̄admodū est ce-
lebris opinio de ip̄is demonib⁹ et damnatis
q̄ bene moraliter neq̄ velle possunt neq̄ age-
re Racionem asserunt sic ponentes etiā in vi-
atoribus mortificatis p̄ peccatum absq̄ vita
gracie tanta est iniquitas incuruatio seu de-
p̄uauatio seu corruptio et mortificatio vite

naturalis in animab⁹ taliū vt poti⁹ trahāt⁹
in malū q̄ in bonū nā violēti⁹ ē in eis tract⁹
mortis q̄ vite . p̄pterea dicūt q̄ ōnia ad cupi-
ditatē alias turpitudinē suā q̄ est mors sua
referūt et ex cōseḡti ōnia opa mortua sūt ut
pōte a morte p̄cedēcia Addūt p̄ cōfirmatio-
ne q̄ in ōni actu p̄ccōris deest circūstācia grē
bonū vero qz subsistit ex ōnib⁹ suis cōdiciōib⁹
sicut ex vnica si deest resultat malū scđz dicta
dponit⁹ Nichil simpliciter bonū est qđ ⁊ ab ar-
boze mala ⁊ radice viciata gignitur Hec vero
sniā et si talibus alijs q̄ plurimis apparēcijs
sulta videatur . p̄ridē tū repulsa est tāq̄ dura
et pl⁹ ad desperacionē q̄ ad edificacōez p̄fici-
ens Quis enī nō obstupesceret audiēs q̄ absq̄
grā hōzare p̄ntes elemosinas dare ecclesiasti-
ca p̄cepta de ieiunijs facere p̄mmo p̄ attricio-
nē se ad grāz disponere ē mortaliter delinq̄re
Nō enī requiritur q̄ in ōni actu nrō agamus
ex gracia aut q̄ grā illū informem⁹ nisi p̄ q̄n-
to ⁊ dū mereri tenemur p̄ aliq̄ huiusmodi ac-
tum Reliqui vero act⁹ si fiāt circa materiam
bonā de genere et cū intencione bona ⁊ debi-
ta fins immediati ponēdo alias circūstancias
bonas moraliter ⁊ si nō sint meritorij vite et-
ne sūt tū boni moraliter et bonozū tēporaliū

meritorij et ad grāz de cōgruo p̄paratorij q̄a
p̄ eos homo facit q̄d in se est. Nā facere q̄d in
se est intelligo hoc facere q̄d hō potest sc̄dz vi
res q̄s actualiter habet. Hoc loco distinxerunt
aliqui de grā. Nā si graciā appellam⁹ d̄ne illd̄
q̄d a deo liberalit̄ datur sine meritis totū eē
nostrū et viuere inter ḡtuita numeratur & in
nobis et in brutis q̄q̄ pl⁹ in nobis qz beati
tudinis capaces sum⁹ et p̄ ip̄ius adeptōe da
tur nobis q̄cquid datur. Nūquid deo cura est
de hob⁹ inquit ap̄ls nō de brutis s̄z de hōib⁹
ait qz om̄ia cooperātur in bonū &c. Hoc mō
om̄is tribulacio om̄is infirmitas p̄mo & ip̄
se tēptaciones inter gratuita numerātur. C̄
ratio ē qz dei bonitas q̄tū est de se nobis imit
tit aut euenire p̄mittit ad bonū nostrū si nō
p̄uerse renitimur abutimurqz. Et iuxta hūc ac
ceptōis modū de ḡcia p̄picuū ē nichil nos bo
ni posse absqz grā. Si vero ḡciā nōiem⁹ donū
aliqd̄ infusū distinctū ab aiā sup̄za & vltra vi
res suas naturales & industrias nulla videt⁹
necessitas dicere talē grāz esse necessariā ad h̄
vt bonū de genere agam⁹ p̄ liberū arbitrium
nos qz nō ponim⁹ grāz talē ad cognoscēdum
verū circa naturalia p̄ intellectū. Deinde dici
pōt qz impletio p̄ceptorū vt in multis quātū

ad substantiã p̄cepti nō coerigit gr̄az gratū fa-
cientē q̄uis intencio p̄cipiētis non cōseruetur
si non fiant in gr̄a vel ex gracia Intencio quisp̄
pe ē in omni p̄cepto vt per illud mereamur
ad vitam ingredi . Sed hanc intencionem
non semper ponimus obligatoriam esse sim-
pliciter ad peccatū si nō obseruetur t̄mmodo
condicionaliter obligat vt ponit durādus si
mereri volumus aut dum mereri tenemur q̄
admodum contingit in suscepcione sacramen-
torum aut dum ad gratiam resurgere vel ex
ea iam habita debemus operari Hoc modo in-
telligunt illud xp̄i . Si vis ad vitam ingredi
serua mandata Decursis aliquibus circa pri-
mam vitam quam habemus ante baptismuz
gracie sc̄m a sp̄ritu sancto ⁊ quidem sub mul-
ta breuitate quia p̄ doctores plurimos mate-
ria hec ⁊ similes incidentes laicius tractate s̄t
Pergat nostra consideracio ad loquendum
de vita vera gracie que ē baptismus in sp̄ri-
tu sancto ⁊ per quem fit vt viuamus in ipso ⁊
simul tractabimus vitam alteram per quam
sumus ⁊ stabilimur in eo Nam et simul dictū
est In ipso viuimus mouemur ⁊ sumus Hoc i
loco tractabim⁹ de illis q̄ vitas istas ⁊ alterā
eaz fūditus extinguūt ⁊ enecant de ill̄ ilup q̄

ipsas tantūmō debilitāt et in egritudines tra-
hunt. et hoc ē querere sub terminis vulgaritōib⁹
quid est peccatū mortale ⁊ quid veniale et q̄-
admodū contrahūtur. Circa quam materiaz
licet v̄sitata videatur. intendo p̄ticularia que
dā afferre in q̄bus tum difficultas tū utilitas
p̄ conscientiarū serenitate versantur. Placet
aut̄ vt neglecto interim vel t̄pato stilo nos p̄
p̄p̄osicōnes et corzelaria procedam⁹. Hic enī
modus accōmodacioz alias accōmodosior est
scole et inquisitione tali sp̄tularia veritas se-
pe p̄ciosior atq̄ lucidior inuenit̄. Erūt aut̄
p̄mitus due materie p̄ncipales pertractan-
de. vna de quidditate ⁊ quātificatiōe pecca-
torum per que vita aīe tollitur vel ipeditur.
Altera de quidditate p̄me legis diuine et iusti-
cie prout nobis ex scriptura ⁊ alijs innotescit
De noticia aut̄ ⁊ d̄rā peccatoz penes illā legē
sic ad extra deriuatā tractādo p̄ncipalit̄ qd
p̄p̄rie dēt dici de iure diuino quid de iure na-
turali quid de hūano. iherendo qualiter statu-
ta religionū ⁊ coitatū obligant. Et si sēp vota
iuramenta et p̄cepta cōmīacōnes q̄q̄ seu in-
terminacōnes mortis eterne astrigāt ad mor-
tale. ¶ Pro p̄ma materia sit hec vnica cō-
clusio cum corzelarijs suis.

Omnino peccatū pro quāto ē offensa dei et
cōtra legem eius eternā ē de sua condi-
tione et indignitate mortiferum scdm rigore
iusticie et a vltā glorie sepatiuū. Nō est qm̄ o-
nis offensa in deū pōt iuste ab ipō iudice deo
puniri taz t̄p̄alis q̄ eterne pena mortis p̄mo
pena ānihilacōnis est igitur de se mortifera.
Assumptū deducitur ex hoc q̄ nulla pena ta-
lis est ita mala quāta mala est ipsa offensa.
Et ex alio qz potius toleranda ēt ōnis mors
penalis ⁊ ānihilacio q̄ cōmittēda esset q̄ntūli-
bet pua offensa in deū. Da oppositum iā offē-
sa dei si cite fieri dēret in casū. Preterea q̄libet
offensa dei nisi remitteretur repelleret a glo-
ria dei perpetue ⁊ absq̄ termino puniretur. Ali-
oquin maneret dedecus culpe sine decore iusti-
cie. Qd̄ aut̄ offēsa dimittit̄ seu remittit̄ ē ex
pura liberalitate dei remittentis ⁊ non āpli-
us iputantis. Deniq̄ ū min⁹ fugibilis ē offen-
sa dei q̄ sit elegibile illud bonum p̄ quo adi-
piscendo nullo mō dēret cōmitti. sed p̄ infini-
ta hō nō dēret fieri offensa dei. ⁊ si quis infini-
ta bona possideret posset iuste ab omnib⁹ spo-
liari a deo si caderet in offensam dei. Ex hys
radicibus argumentoz que possunt in lacius
ramificari videtur ēē sufficienter deductū. q̄

omnis offensa dei ē mortifera ex sui cōditione
et indignitate p̄mo q̄ ē infinite fugibilitatis
& iputabilitatis addendo vel intelligendo q̄
sit in iniuriā boni infiniti & quātū in se ē & ab
icit ab homine deū tāta elōgacione q̄ nūquā
poterit nisi per solā et merā grāz illi prim⁹
eē. maxime per vitam glorie Patet etiam de
veniali. Sed diceret aliqs q̄ de⁹ iō qz domin⁹
ē sue creature in sup̄mitate pleni dominij ad
faciendum de ea quicquid voluerit et quocūqz
voluerit p̄cedūt rōnes p̄dicte ad ostendēdū
q̄ pōt p̄ qualibet offensa penam quātālibet
possibilem infligere nec poterit ei quisqz dice
re. cur ita facis Hoc aut̄ ita diceretur de iustis
sima creatura aut non peccatrice q̄ ip̄a subia
cere pōt cuiūqz afflictioi et penalitati absqz
hoc q̄ opteat dicere eā eē in aliq̄ culpabilem.
Rūdetur q̄ deus pōt absolute et iuste dare q̄
libet afflictionem sue creature p̄mo virgi ma
rie sed hoc non erit in penā et punicionē cuius
cūqz delicti Et iō q̄ quis sit afflictio iusta nō el
let tā ibi pena seu punicio nec etiā iniusta. qz
nulla ibi poneretur rō pene cum pena & culpa
correlatiue dicantur adinuicem.

Primum correlarium

Nulla offensa dei ē venialis de se nisi tan

tumodo per respectum ad diuinā miā que
non vult de facto quamlibet offensam imputare
ad mortem cū illud posset iustissime Et ita
concluditur q̄ peccatū mortale et peniale i
esse tali non distinguuntur intrinsece et eētia
liter sed solum per respectum ad diuinam ḡ-
tiam que peccatum istud imputat ad penam
mortis et aliud non Omne enim peccatū cul-
pabile ex sui indignitate mortiferum est mo-
do dicto Addidi culpabile quoniam peccatū
est in agentibus naturalibus vbi tamen nul-
la culpa vel offēsa reperitur q̄q̄ i materia hac
anonime capiunt^r vt plurimū pctm̄ & culpa-

Secundū correlarium

Nullū infinitum vel infinite tale pos-
set altera eē min⁹ nullū peccatū in eē of-
fense esset minus alio: qm̄ omne peccatū ē in-
finite offensiuū. Non ē tamē concedendū q̄
peccata omnia simpliciter sint equalia prout
dixisse stoicos referūt seneca tullius et alij Si
em̄ p̄ ymaginatioē poneretur linea ista i lōgi-
tudine et superficies infinita in latitudine & lon-
gitudine et corpus in terna dīensione. Vel
si a linea recta p̄traherentur linee recurue i i-
finitū vel in casibus similibus multis nō op-
teret omnia ista dicere esse equalia vel i dīme

sione ut in curuitate quous est quilibet in suo ge-
nere infinitum Sic nec offensas etiam infinitas
oporteret ponere equales esse sed una est gra-
uior altera et multiplicior quare etc.

Tertium correlarium

Obligamur deo ad gratificationem et grati-
arum actionem ex hoc quod peccata nostra
venialia non imputat ad mortem sicut tene-
mur ex remissione mortalium quam utrobique con-
currat misericordia dei non imputans peccata
nisi ad penam temporalem quam de sua indignita-
te imputabilia sunt ad mortem unum de lege
possibili aliud de lege statuta. primo forte ita
diceretur de omnibus iusticiis nostris quam quan-
tum de se sunt sicut panus menstruate presertim
post peccatum aut absente gratia

Quartum correlarium

Deccans ex deliberacione venialiter ab-
utitur misericordia dei quam concessit illud peccatum
esse veniale non mortale Relucet insuper mise-
ricordia dei in hoc quod abusus ille deliberatus
non est nisi venialis iuxta regulam in gratia quod
consensus in veniale non est nisi venialiter intelligere
de de veniali ex suo genere et non de eo quod ve-
niale dicitur ex eo quod per surreptionem aut infirmi-
tatem aut ignorantiam aut actus imperfectum con-

mittitur **O**ppositū eū dicē eēt damnare om̄l
hoies p̄sertim eos q̄ m̄tūtur eciam idcole qz
deliberate faciūt actū quē sciūt eē culpabilem
Regula vero illa q̄ nullū pctm̄ ē adeo venia-
le quī fiat mortale quā placet. **I**ntelligitur de
venialibus sc̄do mō d̄cis q̄ ideo sūt venialia.
qz sine pleno consensu rōnis p̄petrātur ad q̄
consensus perfectus et placens aduenerit. nil
mirādum si reddūtur mortalia : q̄ nō sunt
iam idē act⁹ q̄ p̄ius. sed bene similes in specie
ex alia tū radice videlicet a cōsensu lib̄o p̄cedē
tes **V**el intelligenda ē talis regula si ⁊ dū pec-
catū veniale placeret inq̄ntū pctm̄ ē et dei of-
fensiuū absq̄ alio q̄cūq; motiuo l' allectiuo ad
peccādū **I**stud ei videtur eē dyabolice obstina-
cōis p̄priū q̄ impugnet⁹ de⁹ ⁊ odio habeatur
gratis **S**z ubi quis agit actū quē scit eē veia-
lem nō motus qz offendit deū. sed qz delectat
se et nō vellet ip̄m agere si deus ad mortē ⁊ a-
micitiē sue perdicionē imputaret agit quidē
male sed nō mortaliter de lege **S**i ruzlus obi-
cit⁹ q̄ agēs contra cōsciā edificat ad gehē-
nā. **D**istinguedū erit de qualitate ip̄i⁹ cōscie
si sit de mortali vel veniali. et sc̄dm h̄ rāden-
dū ē

¶ Quintū correlatiū

Nullus id⁹ actus numero elicitus bon⁹

aut meritorij e pctm eria veniale hui9 opposi
tu opiatu sut aliq sed iudicio meo fallat^r aut
qz loquuntur de actib9 exteriorib9 q no sut ni
si respectiue boi aut mali ibi ide actus e opti
m9 et pctm9 diuersis respectib9 sicut passio
xpi q erat actio iudeoz Aut si loquat^r de acti
b9 intrinsecis elicitis a volutate no hebnt q e
ade volucio q e mala venialiter sit bona meri
tozie quuis illa q sit is e q velud inceptibili
ter pot succedere ad ea magni valeat ee meri
ti apud deu

Sextum Correlarium

Veniale pctm si no punit^r se solo vel euz
mortali pena eterna h e qz de9 taxauit
de lege sibi pena certa q soluta remittit^r offe
sa totalis contracta q ita possz utraqz opinio
sustineri tam illa q poit veniale pctm cu moz
tali puniri eterna pea in foro iusticie iferna
nt dicit ppositiuus q illa q dicit oppositu po
nendo q offesa venial pcti bu remittit^r soluta
pena absq remissioe mortaf Sicut de pena
pnia debita pcto mortali dimisso pbabil est
opinio dices illa pniaz qaqz finieda eria i ifer
no sic soluit^r in hac vita hoie exnte in morta
li pcto q vocat^r pnia solues no recosiliat Op
positu seht alioz snia sz h maior e alias mic
oz

Et p itellctu pmissoz considerad e q i oi

peccō actuali tria sūt saltem distincte rōne scz
auerfio a dō bono icōmutabili et illū vocat
offensa ei⁹ ad qđ sequitur necēario iputabili-
tas ad penam q̄ vocatur idignitas q̄uis pol-
let nō iputari & dū iputatur vocatur reatus
et h̄ ē scđm Terciū ē cōuerfio ad bonū cōmu-
tabile qđ secum iportat maculā & obscuritatē
qm̄ aīa quāto āplius inhelerit per cupidita-
tē rebus mutabilib⁹ tāto pl⁹ maculatur & fe-
datur et ab illa luce supna decidēs in teneb⁹
la demergitur Dicam⁹ igit⁹ qđ peccatū qđlib⁹
h̄z sicut ē finitus actus sic ē finita cōuerfio et
fita tāl macula seu tēbrositas et iuxta cōuer-
fionē libidiosa maiorē & minorē ut scđs tho-
pporzionari penā scđz intēcōnē & remissionē
acerbitatis ut qn̄ tū gl̄ificauit se i delicis tū
pporzionabiliter h̄at & tormētū Ad hāc peccō
cōdiconē aspiciāt ut opinoz illi q̄ ponūt qđlib⁹
h̄z peccōm eē solū fite malicie Sz non video eos
saluare posse qđ nō deatur sibi pena ifinita se-
cū dū acerbitatē si natura eēt capax & de⁹ hāc
vellz infligē qm̄ h̄ agēdo dō nō solū iuste sz &
miserordif agēt cōseruādo naturā Et scē i-
plica⁹ ē dicē qđ absz mīa possz peccōm aliqđ p fi-
tā penā ā ifinitā sufficiēt puniri Nā qntūcūz
daret⁹ de peā p peccō n̄ dō mīordif remitteret

offensā semp̄ remaneret dignū puniri ut p̄us
p̄mo q̄ tal̄ pena sit remissiuā et deletiuā pcti
eē nullo mō pōt absq̄ dei mīa liberalissimā.
Si vero attēdam⁹ pctū sc̄dm̄ primā ⁊ secur-
dam condicōnes cōstat q̄ peccatū mort⁹ qd̄
libet auertit a sūmo bono et ita ē obiectiue ī-
finitū. Sicut ip̄tatur etiam de lege ad penā
eternā et īfinitā duratiue. Sed de peccato ve-
niali an p̄prie deat dici offensa stante lege q̄
non p̄uatur amore dei; licet ip̄m qd̄amō ledat
An etiā de facto ip̄tetur ad penā eternā sc̄dm̄
forū iusticie infernalis. Jā aliq̄ dicta sūt ⁊ post
modū tractabitur dū inuestigabim⁹ si pecca-
tum veniale sit contra p̄ceptum dei. Dico tū
generaliter de oī peccato illud eē ad penam ī-
finitā imputabile. et q̄ non imputatur; hoc
agit mīa copiosissima redemptoris

V Septimū Correlarium

Ampliat deū punire ad condignū si p̄
hoc intelligamus sic eum punire q̄ ius-
te non possit amplius. Si autem dicamus pu-
nire ad cōdignū q̄z punit quantū recta ratio
⁊ iusticia exigūt ⁊ taxāt de factō tale pctū esse
puniēdū. tūc oē peccatū puniet⁹ ⁊ puniet⁹ ad
cōdignū q̄z. s. tūc punit⁹ q̄tū de⁹ puniē vult
⁊ ordiat rectissia iuris rōne. **V** Octauū Corre-

Nullū peccatū pōt remitti nisi p̄ h̄ q̄ deus
liberaliter non imputat illud ad peccatū h̄
ppheta vidit dicens . **B**eat⁹ vir cui nō imputa-
uit dñs peccatū quasi exponēs illud qđ p̄misse-
rat . **B**eati q̄z remisse sūt iniq̄tates ⁊ q̄z tecta
sūt peccā . **N**ā hoc posito peccatū tollitur . hoc re-
moto nūq̄ amouetur . **Q**ualiter vero fiat ista
nō imputatio variant⁹ doctores . **Q**uidā dicūt
nihil aliud eē deū nō imputare peccatū q̄ illū
nō imputare ad penam . **D**e⁹ itaq̄ cū sit imuta-
bilis inq̄t nō dicitur nūc imputare ⁊ post non
imputare ad penā ū p̄ respectū ad extrinsecū ⁊ ē
lacionē ad penā . **T**ales cōsequēter hāt cōcedē
q̄ nullū peccatū totalit̄ remittit⁹ . **Q**ulq̄ tota
peā p̄soluatur neq̄ mortale neq̄ veniale licz
dicatur remitti mortale qm̄ definit imputari ad
mortem eternā tanq̄ principalē . **A**lioz ē posi-
tio q̄ ⁊ si etiā nulla vnq̄ fuisset statuta a deo
pro peccatis . nihilomin⁹ posset adhuc committi
peccatū et posset etiā remitti nō qđ ē ex muta-
bilitate dei . sed qz in eternitate sua decreuit p̄
tali tunc sic agentem esse indignū suo amore
et sua iustificacione et dignum punicione q̄a-
talibet etiā posito q̄ nullam vellet inflige-
re . **E**t pro alio tūc qz talis mouetur ā alio mō-
le hēt q̄ prius saltem ex decursu t̄pis digniffi

cat istum amōe suo et tollit oēm indignacoēz
ad penam Et si rō queritur: sit pro ratioē vo-
lūtas dei. Quāz hoc honore dign⁹ est quē rex vo-
luerit honorare. Sequit⁹ ex hac posicōne q̄ p̄
habilioz videtur nullam esse absolutā necessi-
tatem ponēdi caritatem distinctā p̄ iustifica-
cōe ip̄ij. et saluatur cōmode verificatio contē
dictiozarum sine dei mutacione prout tac-
tum est.

Proponitur correlatiū
Probabile ē Nullū actū creaturē de se &
intrinsece eē bonū boitate moris aut meriti:
aut si iudex malū. nisi p̄ respectū ad dinam rō-
nē & voluntatē qz videlicet diuina rō & voluntas
dignificat hominē pro tali actu & pro alio in-
dignificat p̄mo dicim⁹ qz sine actu q̄cūz posset
dignificare creaturā. vtz vero eā posset si iudex
absqz q̄cūz actione aut omissoe aut p̄ q̄cūz
actu cuiuscūqz generis idignificare. nō ita est
mihi p̄piciū q̄ quis & si attēdat⁹ dūantissima
dei v̄tus respectū sue creature q̄litercūqz se hū-
tis i agēdo vel omittēdo nō videtur v̄sqz qz e-
uidēs eē qz h̄ nō possit. Sic⁹ exēplū videt⁹ eē a
p̄li de sigulo q̄ ex eadē massa format vas i hō-
rē aliud i cōtumeliā. Si autē attēdit⁹ dei sapia
& boitas istud diceretur incongruū. Ideo nihil

hic pono nec assero. magis tamen inclino ad
sentire secundo q̄ primo Et cā patebit in dicen
dis in materia de obligatione et iuxta hoc cō
sequenter hētur facilis maūdicio ad viden
dum q̄dō nihil ē malū ū qz prohibētū. & nihil
bonū qz deo acceptum Et deus ū iō act⁹ nos
tros vult vel approbat qz boni sunt sed iō bo
ni sunt qz approbat & iō mali qz reprobat et p
hibet Nemo tū murmuret. nemo cōqueretur
q̄m iustus ē in oibus vīs suis & sanctus i om
nibus opibus suis Sapie. xij. Quis tibi ipu
tabit si perierēt nationes q̄s tu fecisti Qd̄ si dī
catur aliquem actū fore sic malū q̄ nullo mō
potest esse bonus et e contra. Ex quo videret⁹
q̄ talis actus vepote odium dei esset intrinse
ce malus. Respondetur hic per simile de actu
exteriori procedente ab interiori Nam et si sic
aliquis actus exterior ita malus q̄ stantibus
eisdem circumstantiis omnibus nullo modo
possit esse bonus nihilominus dicitur extrin
sece malus & possit esse non malus si per se po
neretur vel a quibusdam suis circumstantiis
eēt denubatus Dicendum est similiter de acti
bus interiorib⁹ cōpatis ad primā regulā Nā
act⁹ odij dei illicit⁹ a deo iōb⁹ ut elicit⁹ cū oī
b⁹ suis circumstantiis n̄ p̄t ū eē mal⁹ Possz tū nō

esse malū si per se poneretur aut alijs circum-
stantijs vestiret^r; & scđm h̄ tractaretur hic . et
solueretur questio de dispensabilitate & indis-
pensabilitate legis diuine respectu creaturē . &
quō pōt aut nō pōt deobligari

Decimū correlarium

Omnis rectitudo moralis sp̄i⁹ volūtatis
resultat ex cōformitate ei⁹ aut suorum
actuum vel omissionū ad diuinā legē et ei⁹ rec-
tā rōnē Sicut actus exteriores n̄ dicūtur boi
nisi p cōformitatē ad interiores elicitos Jux-
ta qđ posset eē pulchra deductio q̄liter nihil ē
verū nihil pulchrū nihil potēs . nihil appetibī
le nisi p quāto prime veritati et pulchritudi-
ni . & potencie et suauitati cōformāt^r et ita de
similib⁹ et pporcionabiliter de falso turpi et
fugibili . hoc ē qđ antiq̄ dicebāt nihil eē veruz
nisi a prima veritate . Hoc modo deducit sepe
beatus augustinus nominatim in suis confes-
sionibus qđ voluntas quelibet in suis operaci-
onibus querit imitari deum quantumcumqđ
erret aut male habeat quēadmodū in i^o furti-
ua cōmestioē i etate sua puerili dicit q̄fuisse nō
voluptē s; similitudiez q̄ndā oipotētie & liberta-
tis diue p^o cōfessionū Sicut de catella qđ sa-
dit
gtuito malū fuisse deduc^r . h̄ oñdūt qđ boitas

creaturaꝝ et earum veritas et pulchritudo ⁊
familia nō sunt aliquid maius intensiue cum
deo. q̄ deus solus licet possint dici plures boi-
tates aut veritates improprie ⁊ q̄ extensiue.
Exēplū de sanitate vrine et cozpis. et de boi-
tate actus interioris ⁊ exterioris. Palā est ergo
q̄ in ip̄o viuim⁹ mouemur et sumus.

Vndecimum corollarium

In eodem actu cōcurrere possūt mltipli-
ces rectitudines aut boitates vna nature
altera morum de genere. alterā gr̄e. altera glo-
rie. Et hoc ē secūdu diuersas hitudines cōsti-
derandi eūdem actū cōformari mltipliciter
dine legi seu boitati non q̄ in deo sit diuersi-
tas aliqua in suis legibus que dicat⁹ realis ⁊
formalis. S; q̄ eādē ip̄az diuersimode cōcipi-
m⁹ ⁊ cōsideram⁹ scđz hitudines distinctas reali-
ter ad creaturas q̄ hitudines n̄ sūt ip̄e dis solul
S; ip̄e ⁊ creatura sic relate ⁊ cōsiderate a quib⁹
distincti cōcept⁹ ab intellectu formāt⁹ ⁊ abstrahūt
t⁹ p potētia lōge forcioꝝe q̄ sit estimatiā ouis
q̄ ex spēbus sup̄ se satis elicit inimicitia n̄ se la-
tā. Et q̄uis cōcept⁹ absoluti non connotēt tū
qz a tali mltiplicitate cōnotoꝝe eliciūt⁹ ⁊ ab-
strahūt⁹ retinēt i suis modis repūtādi vtuali-
ter illos mōs ep̄ntatiuos rez diuersaz ex qb⁹

sumpti sunt & causati sicut eēcia vita & intel-
lectus in deo & sapiencia & iusticia & fortitudo
&c. Non dicunt nisi deum ex pte rei penitus e-
undem quous operacio intellectus diuersimo-
de negocietur circa eum ex hys que videt in
creaturis & ex habitudinibus earum ad deum
& adinuicē **Dicit²** ulterius quod deus intuitiue vi-
sus sufficit causare tales concept⁹ distinctos
absolutos absq; hoc quod necesse sit ponere i mo-
tuitate obiectali que deus ē aliquam distinc-
tionem ex pte eiusdem **Si** autē in oppositu
allegatur aug⁹ de ydeis quod alia ratione condi-
tus ē homo alia equus & quod ille rationes sunt
incommutabiles & eterne **Remitto** ad intellec-
tum quem dat ockam in hac materia super p-
mo sniarum in qua explicacione si rudis iudi-
cetur nescio quid appellabitur subtilitas **No-**
tetur hic quod doctores etiā sci sunt magis reue-
renter glosandi in multis quā apliandi quā nō
oēs sy aduenterūt ā adūtere cogitauerūt ad p-
prietatē locuciois **Impprietas** at nō ampliari dēt
sz ad pprietatē reduci **Alioqn** qd mirādū si au-
getur deceptio **Seqtur** postremo quod nō ē i ptā-
te libera volūtatis create facere aliqd bonum
morale ā gtuītū nō ex dignificacōe volūtaria
p^o legis **Et ita patz p^o** quod nō ē p^o eē creatura

rōnalis impeccabilis p naturā ā naturalit sci-
tudo honestatis Patet insup necessitas ponē-
di grām eē necessariā ad omne bonū sup a q̄
tuitā largicionē bonitatis naturalē quā boni-
tatē cōstat nō eē stante re ipsa q̄uis non sit bo-
nitas ā pro quanto fluit a primo bono & exē-
plariter eidē cōformatur sapie iz Virg⁹ enim
tua iusticie iudicium ē Dico igitur q̄ sicut ois ac-
tus positivus habet cōformitatē naturalem
ad primum bonum & id bon⁹ ē saltē bonita-
te naturali Ita si ille actus sit liber tm̄ habet
de bonitate honestatis quātū habet de cōfor-
mitate ad primam honestatem S; istam con-
formitatē non p̄t elicere nuda natura volūta-
tis ā coicata sit sibi facultas & grā in p̄ducent
do alia q̄ sit illa solū respiciens substantiā ac-
tus & nō ceteras circūstancias q̄admodū sūt
circūstancie finis & direccionis intencionis & si-
miles Ex quib⁹ consequēter deducitur neces-
sitas hūiliationis nostre ad deum & q̄ nō ḡle-
tur ante eum stulta presumptio omnis car-
nis nec apponat vltra magnificare se hō sup
terrā Ex h̄ insup pelagiana heresīs & ingra-
tudo supba cōfūdatur Deniq; p̄spiciū ē quā-
ta necessitate desp̄are debeam⁹ de virib⁹ pp̄-
is nec ponere carnē brachiū nr̄m nec confide-

te in hoīe s; pīcēte totā spē nrām in deū ne cō
fundam^r s; liberemur et enu triamur & glori
ficemur in itam^r sibi tāq̄ lūme potēcie & glo
rissime maiestati q̄ ad appropatūm p̄ri et h̄
p̄ vim irascibile cui⁹ obiectum ē bonū arduuz
& honozificū in itam^r sibi tāq̄ p̄me & itallibili
veritati q̄ ad appropatū filio & p̄ vim rōna
lem in itamur sibi tāq̄ bono optimo & suauis
simo & idescetibili q̄ ad app̄patū spūi scō & p̄
vim cōcupiscibilem **I**tas ueras in itēcias op
antur & solidāt tres ip̄e vtutes theologice fi
des spes & caritas. **H**ec tria p̄fecto miraculo
sillā opa causant in aiab⁹ iustoz fideliū Non
ne miraculū igēs ē taliter in iti veritatib⁹ in
cognitōis & ieuidētib⁹ p̄ter alia aut cōtra oēz
rōnē naturalē q̄ cicius dissentiret hō vere fi
deli p̄. p̄n^o put dicit guilhelm⁹ p̄siēlis q̄ ali
cui fidei articlo quantūlibet ieuidenti h̄ enī
ē cōtra sapiam grecoz & scandalū iudeoz & se
uitiā tyrannoz & corruptelā viciorum origi
nālium **P**ropterea bene enunciauit ap̄s q̄
fides ē donū dei ne quis gloriatur si credit ā
qui gloriatur in domino gloriatur **C**eterum
non minus est in ipsa sp̄i certitudine miracu
lum nam qualiter obsecro inter tot fluctus
humane fragilitatis et vicissitudinis incertis

filium potest dicere aliquis cum apostolo **Certe** si quis ne-
que mors neque vita et me separet a caritate dei
quod est in christo ihesu **Qualiter** inter hec potest ita certi-
ficari aia et quietari ut dormire dicatur et req-
iescere in idipsum quam singulariter in spe constituitur
et dominus quemadmodum pulchre declarat bernardus
super cantica primo sermone **Introduxit** me rex
in cubiculum suum **Cogita** si potes et quantum
potes tu habes habet esse miraculum gradus fateberis **Dor-**
ro de caritate quod dicemus quod est in ea quod tunc quod
miraculum purificat hominem et gratum reddit deo
ambulantem in omnibus mandatis eius sine quod relata **Nih-**
ilominus dicere facit hominem ex affectu hominis quod
eiusmodi est cum apostolo **Venit** deus saluos facere
peccatores quorum primus ego sum **Non** utique invidie-
batur apostolo studio humilitatis sed ita de se sentie-
bat reputatione proprie fragilitatis et indigna-
tionis cui tamen dignus non erat reliquus mundus
Si querat aliquis a me quomodo possunt hec fieri non me
interroget primo nec quemquam aliorum quam solus
spiritus sanctus horum miraculorum spiritualium sicut est operator
solus ita solus est doctor **Preparet** homo ad
hec capienda mentis puritatem non oris lo-
quacitatem expectat **Vis** hoc secretum cog-
noscere transfer te a theologia intellectus ad
theologiam affectus de scientia scilicet ad sapienti-

ā de cognitione ad deuotionem **H**ec est theolo-
gia illa quā magn⁹ arceni⁹ ū grecis & latinis
iris tunc eruditus fatebatur se nescire p̄mmo
nec p̄mā lrām alphaberi sui didicisse q̄ theo-
logia utinam nobis oibus qui theologi noia-
mur tā familiaris esset q̄ extranea ē ignotaz
Poterā diucius ac longi⁹ ista p̄trahere p̄serti
ad collaudacionē spei collocāde ī dño **S**ed ni-
mia fortassis eēt ei⁹ digressio & ī scōz opulcu-
lis laus hui⁹ ūtutis habūde posita ē noiatim
ī guilhelmo p̄ficiē de ūtutib⁹ & ī illa cōpila-
ciōe satis vulgata & certe fructuosissima que
de virtutibus similiter ititulatur **Q**uam cū
p̄lacionem ita sonare ūbis & sentencijs cū eo-
dem guilhelmo parisiensi experioz q̄ per-
lualum habeo unam summam ab altera sūp-
tam esse aut unum utriusq̄ auctozem extitit-
se **A**d hec scripta et similia nos remitto quin
eciam materia et questio post prandiū dispu-
tanda poterit vos eleuare magis ad capien-
dum miracula & misteria huius spei **E**t enī
questio utrum inter omnes virtutes theolo-
gicas virtus spei sit nobilissima siue perfectis-
sima **Explicit prima lectio domini cancell**

Incipit secunda lectio eiusdem

Adam promissioni mee Nam pollicitus
sum si meministis me proxima lectio
ne inuestigaturum pro viribus qualis
est illa lex cuius transgressio vitam spiritualem qua
dat baptismus spiritus sancti adimit et mortis eterne
reum facit Hec inquit dubitatio non perua est neque
inutilis ubi non de lana capna sicut loquitur
latiticus sed de anima non de paupere regno iux
ta verbum scripturam sed de vita beata fit questio Si
socrates omnem philosophiam rationem ad mores trans
tulit et hinc laudatus est a tullio seneca et augu
stino Si propterea philosophi fere omnes presertim stoicy
ci et ipsi quod crediderunt epicurei solam bene
viuendi cognitionem ceteris pretulerunt tan
quam ea sola teste apuleio vituperabiliter ignore
tur Quid ager christianus cui repro mittit eterni
tatis spes pro premio bone vite ipse super
uacuis et inutilibus inuestigandis quo pacto
se totum impendit omissis que ad vitam sunt
necessarius qui non ex alto iubente audiat Que
tibi precepit deus illa cogita semper et in plu
ribus operibus eius ne fueris ociosus. Unde
et iudeis quam carnalibus et minus capacibus
celestium dicebat dominus de lege sua deut
114. Hec est enim sapientia vestra et intellectus
vostri coram populis O quisquis ad te qui de inge

nij acutissime glatur q̄ p̄ter subtilia & difficilia
nichil inuestigare dignatur vertat huc acie su
e rōnis velim suum hic ingenium exerceat af
firma multam hic eē pfundam & vberem stu
diosissimis quantalibet ingenij laude p̄ditis
p̄scrutacionis materiam eciā supra eas steri
les q̄s nōn s̄i solas mirari solent p̄maginacō
num varietates **P**ropterea non me dignum
arbitrat̄ sum q̄ difficultatis hui⁹ nodos ad i
tegrum valere euoluere nichilomin⁹ aliqd̄ di
cere & ip̄scū tū necessitas tū utilitas aīa plu
ries ipulerunt **M**ecū siq̄dem et cū alijs sepe
recogito multas ex ignorancia hu.⁹ negotij
suboziri turbaciones in politicis tam ecclesial
ticis q̄ tpalibus **I**n hoīa p̄terea cōsiliis mo
do scrupuli vani et contempnendi surrepūt
modo contemptus insurgit temerarius et au
dacioz q̄ satis est **F**it insuper quoniam igno
ratur virtus legis diuine frequenter irritum
mandatum dei p̄pter tradiciones hominum
fit amplius de leui iugo xp̄i et lege libertatis
iugum ferreū & onus graue p̄mens ceruices
xp̄ianozum dū s̄ aliqui suas leges oēs suas i
stituciones suas reglas et statuta arbitrari
volunt accipiēdas eē sicut p̄cepta legis dei ad
efne mortis iteritū si p̄tereāt² mergēcia **H**as

vero traditiones hoim q̄s cunctas dinumerz
In canonib⁹ sāmoꝝ pontificum in cōstitucio
nib⁹ synodalib⁹ puinciaꝝ aut dyocesium in
religionum regul⁹ in vniuersitatū collegioꝝ ⁊
ecciaz statutis i edictis ipatoꝝ et p̄ncipū ⁊ in
plebelcitis cōitatū quarum plures excōdicaci
one late sūie alie sub interminacione diue in
dignacionis alie sub voto alie et fere oēs sub
iuramenti à fidelitatis debito stringūt ⁊ obli
gant. q̄ si adā vir talis ⁊ tantus vnicū disci
pline p̄ceptū hūc i iº corruit nos inf innumera
bilia positi q̄liter euadem⁹? **Dix** p̄t inbecilli
tas nrā diuas leges ad numez puū grauita
tua benignitate redactas iplere viā igitur ob
litam tot sp̄inis cōstitucionū semet iuoluenti
um ⁊ obūbranciū q̄s inoffēlo pede transiliet
Scimus quid dixerit petr⁹ ap̄ls act xº **Quid**
temptatis deū i ponere iugū super ceruicem
discipuloꝝ qd̄ neq̄ nos neq̄ p̄res nr̄i portare
potuimus **Hoc** aiaduertens et pia cōpassione
deplorans egregi⁹ doctor aug⁹ ad iquificacio
nes ianuarij ipsam inq̄t religionē nrām quā
manifestissimis ⁊ paucissimis celebracionuz
sacramentis m̄ia dei voluit eē liberam seruili
c iij

bus p̄mittunt oneribus adeo ut tollerabilior sit
cōditio iudeoz q̄ & si t̄pus libertatis non cog
nouerunt legalibus tamen sacramentis non
humanis p̄sumptionibus subiciuntur. Si
tuo tempore sic dolebas o sapiens augustine
quid nostra tēpestate dirisses ubi p̄ varietate
et motu capitum incredibilis est varietas et
dissona multiplicitas onerum huiusmodi ser
uiliū et humanozum prout loqueris p̄
sumptozum inter quas velut inter laqueos a
nimarum et ligancia rethia vix quispiam se
curus et indeprehensus incessest. Hec est que
rela qualem olim apud deuotum bernardum
detulerunt quidam ex monachis et propter
quam compescendam sicut modo nitimur age
re scripsit volumen pulcherrimum de p̄cep
to et dispensacione qui liber huic operi nos
tro pro fundamento supponatur. Deniq̄ q̄c
quid dixerō accipiatur non determinatiue s̄
inquisitiue positum p̄sertim ubi determina
cionem sanctorum & doctorum expressam nō
inuenero michi quidem occasionem studiosis
ministrasse suffecerit. Et pro intellectu di
cendorum sunt descripciones & distinctiones
per modum consideracionum p̄mittende

De lege diuina Et q̄ sit lex diuina.

Ex diuina preceptorum est signum verū
reuelatum creature rationali qd̄ ē notificati
uum diuine rationis recte volentis teneri illam
creaturam seu ligari ad aliqd̄ agendū &
non agendum pro dignificatione eius ad vi-
tam eternam consequendam & damnationem
evitandam. Descripcio hec causalis est aut ad
causalem reducibilis cui⁹ rōnabilitatem non
melius suadere valemus q̄ p̄ descripcionis p̄
tes si discursum habeam⁹. Ponimus igitur in
hi signū p̄ genere qz de⁹ se solo n̄ obligat cre-
aturam rōnalem nisi p̄ notificacionem sue rō-
nis recte dictantis & volentis creaturam sic
teneri seu ligari. Et quia notificacio ista fit a-
liquando per voces nunc per scripturam nūc
per iternam inspiracionem horum signorum
aliud est vocale aliud scriptum aliud menta-
le dimitto concordancias. q̄ autem creatura
rationalis non proprie obligetur nisi per no-
tificacionem qualem p̄diximus apparet qz
nisi sic dicatur esset possibile naturaliter fatu-
os obligari et insensatos p̄mmo nulla vide-
retur ratio cur non eciam brutis talis obliga-
cio posset imponi cui⁹ transgressio est impu-

tabilis ad penam aut premium quod nullus
concessit Non negamus tamen quin res que
libet indispensabiliter tendat in deum et in
qualibet re lex quedam inuenitur prout di-
cunt basilus in suo exameron et sequax eius
ambrosius in simili libro q̄ voluntas dei lex
nature est Et boecius hunc habet vsum lo-
quendi in pluribus Et commentator dicit
naturam agere tanq̄ rememoratam ab agen-
te infallibili ¶ Si quis obiciat de paruulis q̄s
obligauit deus ad baptisma suscipiendum et
taliter q̄ in vtero materno si moriantur absq̄
huiusmodi baptismo quem constat eos non
solum ignorare p̄mo nec habere posse dāp-
nabuntur Rūdem⁹ q̄ nec ibi ē p̄ceptum qua-
le loquimur c̄ transgressio scilicet imputetur
ad culpam nouam actualem sed ibi est quod-
dam statutum diuinum quo non obseruato
non reddetur hereditas i adā amissa Ex quo
protinus eliciendum videtur correlarie q̄ n̄
la creatura racionalis potest esse indigna deo
tanq̄ proprie peccatrix absq̄ commissione
uel omissione libera commissione scilicet rei il-
licite ad cuius oppositum erat obligata v̄

omissionem rei illicitae ad quam tenebatur Obi-
ceret aliq̄s itez de policia hūana q̄ a dīna exē
plata ē In illa enī quāq̄ ligantur ignorantēs
in eis q̄ iuris sunt rādetur q̄ n̄llus q̄ p̄t igno-
ranciā iuincibilē sufficient allegare p̄t trans-
gressor legis appellari neq̄ q̄ ad deum neq̄ q̄
ad hoīes plerūq̄ tū p̄sumit^r apud hoīes ali-
q̄s eē sciēs qz nō p̄t iuridice p̄ testes iusticiam
sue ignorācie cām assignare Propterea con-
dēnat^r aliquū p̄ hoīes ille q̄ vere innocēs ē apud
deū seq̄r^r statī ex hīs q̄ apud facientē illud
qd̄ i se ē n̄lla ē ignorācia iuincibilis neq̄ iuril
neq̄ fci in lege diuina ē agens ex ignorantia
tali nunq̄ peccat Primam p̄tem tenuerūt doc-
tores excellētes ut guilhelm⁹ pisicū . Contra
q̄s sunt varie alias valide rōnes p̄sertim de
ignorancia facti Nam et in talibus ecclesia e-
tiam fallere potest et falli absq̄ peccato ut cō-
cubitus iacob cū lya nō inculpatur et ita de si-
milib⁹ Pro p̄te alia sunt alij ut guilhelmus
antihodoren̄sis qui talem ignoranciam p̄-
sertim facti aut iuris humani dicunt posse cō-
tingere et eam insuper carere peccato et eas si-
militer actiones non esse culpabiles que pro-
ueniunt ex ip̄a Et h̄ fit q̄ si non eēt ignoran-
cia tal̄ n̄ fuerit hui⁹ mōi accōes **Sec⁹** ubi agēt^r

non minus efficeret illud qd agit ignorancia
tali non exstante Deniq; dz signum verū qm̄
signa falsa et si qñq; ligare dicantur de per ac
ridens vt cōsciencia erronea nichilomin⁹ de p
se ⁊ pprie legis obligatorie vim non habent
Subiungitur in descriptione signum reuela
tum creature rationali Etenim sola rationa
lis creatura obligabilis ē qz sola capax est di
noz p̄ceptorum cum subuectione Unde si ali
qua posset esse creatura rōnalis non eleuabi
lis ad cognitionem hui⁹ modi vt infantes sūt
de facto pro tempore nō eleuati ideo nō obli
gati aut si esset capax et non esset subiecta deo
q̄admodum sp̄s sc̄s nō ē subiectis p̄ri ⁊ filio
a quib⁹ p̄cedit ⁊ cognitionem inmensam ac
cipit talis non eēt pprie obligabilis • Et qm̄
p̄cepta diua put ordinant ad deum vt h̄itū
ratiuus ē cognosci non possunt a creatura rō
nali ex solo lumine naturali necesse fuit cōcur
rere reuelacionem q̄cūq; mō fieret siue per an
gelos siue p̄ hoies siue p̄ inēnā illustracōez si
cut ap̄ll loqr̄ de phis q̄bz dicit reuelatū fuisse
illd qd occētū ē dei Sic etiā sc̄ciūt doctores q
nemi deēt de i q̄cūq; loco ponēt̄ q̄ facerz qd
i se ē vtendo s̄ b̄ū donis iā habitis q̄ eū de ne
cessarijs ad salutē diuic⁹ illustrāz sic̄ d̄t petr⁹

actu **N**ō ē psonatū acceptor deus. **S**equitur in
descripcione qd ē notificatiuum dīne rōnis
rē volentis teneri illam creaturā ē ligari ad
aliqd agendū aut nō agendū. **Q**uia fit a qb9
dam q̄stio que fit rō obligatoria in deo ē rē
rō nō volūtas. **P**onit^r hic ut rō qz nec rō rē
sive volūtas nec ecōtra sūt i deo obligacionis
rōplemētū. **P**reterea q̄tūcūqz notificet^r vo
lūtas sui superioris nō p illā velit ligare nō con
surgit obligacio scđm deductionē durandi in
hac materia vbi q̄rit. **A**n teneam^r in oib9 con
formare voluntatē nrām volūtati dīne? **S**i
enī fortes leuat fecturā scit theolog9 qz hō deus
vult & ita de q̄cūqz effcū qui pducit^r nō opoz
tet tñ vt videtur qz theolog9 talē obliget^r vel
le sit. **I**tem forte in hīs q̄ pccā nō sunt tene
atur nō se difformare remurmurādo aut con
tranitendo volūtati dei efficacī cognite ple
ne q̄admodū forte guilhelmus antiodoreu
sis et ali9 sentientes oppositum prioris sentē
tie intellererunt. **A**t tamē consequencia hī non
valet. **I**ta voluntas est iustissima vel ista in
clinacio et tendencia sunt rectissime vt puta
inclinaciones naturales q̄ cōformans se p ac
tū liberū tali volūtati ac inclinacōi nāli i re vo
lita aut i obiecto ad qd ē inclinacō nūqz peccat

Stat enim quod deus preceptum ad oppositum de-
derit et quod actualiter voluntas non eliciat. Face-
mur tamen quod si actus elicitus esset omnino talis quilibet
actus naturalis ille nunquam esset difformis nam hoc
claudit repugnanciam sed hoc dicere non parum est
nichil est. Tandem subinfertur in descriptione per
dignificatione ad eternam vitam consequendam et damp-
nationem evitandam memini me legisse in duran-
do quod si nulla fuisset eterna reuelatio homini de sua bti-
ficatione supernaturali aut dampnatione non in-
currisset peccatum faciens seipsum reum dampnationis
etne et ita nullum fuisset peccatum mortale hoc deum de
lege statuta veritate habere videtur sed de pos-
sibili nequaquam. Nonne videmus quod deus operam reum
illicite potest ad penam humanarum legum quouslibet
peccatus incognitam iudicari. Et quicquid tamen sit de
possibili ita de seculo se res habet omnem obligatio-
nem diuine legis apud viatores ad hunc finem tenen-
dere ut dignificetur homo ad vitam eternam
et infernale mortem evitet. Juxta quod saluat aliqui
improbabiliter quilibet apud beatos aut dampnatos
non sunt leges preceptiue quales loquimur ad quos
libet voluntas diuina velit teneri saluatos a dampna-
tos sub nouis promissis a penis quia in saluatis non
est necesse in quibus maxime habet locum illud apostoli. Iusto
non est lex posita. Et in dampnatis est inutile. Alioquin

dicendū eēt vt videtur dampnatos continue
mortaliter demereri. Quāuis aut dignificatio
ad vitā eternā p̄cipue cōsurgat a deo dignifi-
cāte vt a cā sup̄ma & dūantissima sicut & lex q̄
libet a prima lege p̄fluit vt emanatio q̄dā lu-
minosa nichilomin⁹ dignificatio formalis fit
p̄ grām seu p̄ caritatem & meritoria p̄ actionē
bonā p̄ceptoz̄ impletuam ad p̄cipientis inten-
tionem quā explicauit cū ait **S**i vis ad vitā
ingredi serua mandata. **S**i non errauimus
describendo legem p̄ceptiuam tam affirmati-
uam q̄ negatiuam put nō errasse putamus
apta ē nobis via non mediocris ad p̄gendum
quo tendim⁹ plurimum q̄ lucis allatū ē acti-
ei nostre mētis ad inferendū cognoscendū se
q̄ria. Non ideo dicit aliqua lex appropriate vt
pure de iure dīno qz ad illā obligat d̄s facilis
ē declaratio quā sicut nihil fit absqz deo causā
te & nihil vni ē absqz p̄a veritate nā ois sapia
a dño deo ē. Nichil p̄terea bonū absqz p̄a boni-
tate neqz pulchrū neqz suauē & ita de alijs p̄-
ut licia p̄cedēs diffusū oūdit ita ois obligacō
casta ē nec alicui⁹ roboris s̄ in mēti si ū a deo
ipatoze sup̄mo vires habueit ū ē ptās n̄ a d̄o
iq̄t ap̄s. **D**ampnū nec ois effectus dicit⁹ ap̄-
pate dīn⁹ a ois veritas p̄tinet ad fidē nec

Deus bonitas ad adoracionem. **C**ut non fiteat
poterit esse obligatio aliqua a deo quam non ob hoc
appropate spectabit ad legem divinam? Non id est
scilicet dicitur esse aliqua lex divina seu de iure divino
appropate quia illam creatura rationalis per revelacionem
accepit. Itaque fieri potest sicut in antiqua lege
teneo fuisse in pluribus quod deus revelet et tra-
dat immediate aliquas leges per solo regimine po-
litico et civili quod admodum de ordinacione legis
israhel de taxacione penarum civilium et fictum dicitur
tur et tales appellantur a doctoribus leges iudi-
ciales quia tamen leges tales non immediate et directa in-
tentione ordinant in fine ultimam et supernaturalem de-
finit unam conditionem descriptionis ante dicitur. Pro-
cuius elucidacione et ut dicitur huius rationalitatem
magis innotescat animadvertendum est quod homo
qui subsistit ex duplici substantia una spiri-
tualis eterna divinaque alia corporali et mortali dupliciter
habet finem unum supernaturalem alium na-
turalem qui humanus potest dici seu politicus
et civilis. Nunc pro prosecutione primi finis
date sunt leges a deo proportionate ad finem
illum de quibus noster est principalis sermo.
Et illas appellamus appropate divinas seu theo-
logicas seu de iure divino quod admodum non omnes vir-
tutes sed eas dicitur taxat quod ad deum immediate dicitur.

gunt theologicas & diuinas nō iam fide spectant
atq; caritatē. Proinde ad cōsequēdū finē alte-
rū qui hūanus quāq; dicitur quāq; ciuilit & politicus
leges alie late sūt et ut plurimū p hūanā in-
uestigacionem ipōire. Ille uero quāuis ordi-
nentur finaliter ad finē bñtitudinis eterne sicut
ea q̄ corporis sūt et corp⁹ ipm p p̄t aiam scū
nēlus ābigit eas nichilomin⁹ diuinas neq; dici-
m⁹. Alioq; leges & reglas medicine q̄ pacto nō
eē diuinas censēbim⁹. Ille siquidē respiciunt sa-
nitatis armoniā & uiuacitatē sensuū itegra
q̄b⁹ leās nōne aia ab plu uoloz actuū diui-
noꝝ impedita corpesceret. Illas tū leges siue
regulas eē de iure diuo nō dū quisq; dixit q̄-
nis testetur sapiēs medicinā ab altissimo crea-
tā q̄uis deniq; sūt in ea pl eē possint cōdicio-
nes plime p reuelacionē magis q̄ p hūanam
uestigacionē ilerte. Perpicuū ē igitur arbi-
tratu mea legē aliquā nō idcirco dici appro-
pate de iure diuo qz deo reuelante suscepta ē
hui⁹ at correlariū cognitiō pdest nō par ad e-
lucidacionem materie p̄sentis tā circa legem
antiquā q̄ in noua. Circa qd̄ ordūcitur ulter-
ius q̄ non oēs canones sūmoz pōtificū uel de-
creta sūt de lege diua. Patet h̄ ex radice p̄mis-
sa q̄uis alie nō desunt inferius assignāde. Sic
di

Itaque plures huiusmodi canones ad politicam
solam conuersationem accommodati. quod si dicat ali-
quis. Ratione bona ecclesie omnia spiritualia sunt quia spūali-
tatem respiciunt et ad spūalitatem inducunt
Rūdem? sub alia distinctione quod in politica con-
uersatione hominum sicut sunt quodam specialiter depu-
tati et dedicati ad obsequium deo qui anthono-
matice ecclesiastici dicuntur seu religiosi alij quous-
que ad deum tendant quia tū suū magis est officium tra-
ctare ea que sunt secularis policie ideo seculares no-
minantur. Non aliter dicuntur bona primorum esse
spūalia licet sint res mere temporales et corpus con-
seruantes sicut in alijs. Si rōne leges ordi-
nes siue diuine quous-
que in proprie et alie ciuiles et
hūane et hoc loco falluntur et fallunt crebro quodam
ecclesiasticorum canonista: plerumque in materia quam
tractantur et de symonia ubi spūalia iudicant
illa que esse carnalia et materialia nescit.
Lex alij non ideo dicitur diuina appropriata quia ex prin-
cipijs iuris diuini deducitur. Quia? quia sicut omne
verum omni vero consonat sic omnis lex quātūcūque possi-
tū et hūana consonat diuine legi primo et ex ea de-
duci scit saltē a deo et beatis. Amplius nescit lex
est que non innitatur istis principijs deo iube-
ti obediendum et auctorizatis a deo parentibus

ē sapiorib⁹ suis in eo q̄ sapiores sunt nō ē in
obediendū ⁊ ita nō ē lex pure hūana cōtrē
id qd̄ veritas habet ⁊ vltus cois ⁊ p̄ manuduc
tione capiamus s̄c̄e in eis que dicuntur fidei
Nō enī fidei ascribim⁹ oēm veritatē que seq̄
p̄t ex veritatibus contentis in sacra scriptu-
ra s̄ illas tūmō veritates sibi dam⁹ que spe-
cialiter reuelate sunt ⁊ date ad credēdū p̄ hūi-
tudinis sine cōseq̄do **Scim⁹** insup q̄ nō oia
que p̄ sūmos pontifices p̄mo nec p̄ eccliam ap-
p̄bata sunt esse censentur de fide Aliq̄n ob-
ligarent ad sui credulitatē opulc̄a scōz oīa
doctorū que p̄ eccliam approbantur sicut de
m̄tis exp̄llū est in decretis distinctione hoc at
dici neq̄t q̄re nec oīs lex appellabitur de iure
dīno quā tulit vel sūmus pontifex ⁊ ecclia vel
princeps q̄libet auctoritatē dei h̄ns in subdi-
tos **Si** vero q̄ritur numer⁹ talium veritatu⁹
que app̄ziate sūt de fide remitto nunc ad ea
que tractauit ockan i suo dyalogo libro sc̄do
q̄uis aliqua pro incidentalī declaratione su⁹
dicturus **Seq̄tur** ex p̄cedentib⁹ coallūptis q̄
busdam veris q̄ eadem lex dici potest de iure
dīuino et naturali et humano seu positīuo s̄
alia et alia racione et respectu diuersorum **Et**
qd̄ q̄lis ē legis dīne rō dcm̄ ⁊ lex vero natu-
d ij

ralis preceptiua appropriata talē habet rōnez
q̄ est signū inditū cuiuslibet hoim non ipedito
in vlu debito rōnis notificatiuum ecē rōnis
dine volentis creaturā rōnalē hūanā teneri
seu obligari ad aliquid agendum & nō agen-
dū p cōsecucione finis sui naturalis q̄ finis
ē felicitas hūana & i mktis debita cōuācio
domestica & ecia politica hō enī naturaliter a
nimal ciuile ē **L**ex hūana siue positiua pcep-
tiua pure & appziata describitur q̄ ē signū
p̄m hūana traditione & auctoritate inmedia^e
cōstitutū ā qd̄ ifertur necessaria deductione
ex lege dina & naturali ligans ad aliq̄ agēdū
& non agēdū p cōsecucione finis alicui⁹ hūa-
ni **S**i q̄s p̄ticias harū descriptionū discurret
agnoscat tū differentes rōnes triplicis hui⁹
legis tū cōueniēcia in re eadē **E**t qd̄ ē lex dina
differt a ceteris i duob⁹ sp̄aliter **P**rimo qz in-
nititur pncipaliter reuelacioni dine **L**ex vero
natural̄ innititur dictami rōnis qd̄ ē insitum
cuiuslibet hoī nō ipedito i vlu debito rōnis qd̄
ipeditum fit aut p immerkionē nimiam cū
sensualitate aut p lesionem viriū naturaliu⁹
sētiuarū ā p deprauacionē radicatorū vicio-
rū & p̄suarū cōsuetudinū **L**ex āt hūana pnci-
palit̄ innitit̄ tradicioi hūane ā q̄i hūane & h̄ q̄

si huane dicim⁹ p̄pt̄ illas tradiciones pure iu-
diciales q̄s p̄ moysen dedit dñs & q̄ non inni-
tuntur p̄ncipialit̄ reuelacioni vt reuelacio est
nec reuelatis à ex dictamine pure naturali cō-
ueniēti deductione paterent apud oēs si non
accederet sup̄ioris alicui⁹ determinātis auc-
toritas Exēplū de ista lege Princeps in hac ter-
ra cōstituēd⁹ ē p̄ successionē hereditariā p̄nci-
pi dabūtur ānuati mille talēta auri p̄ tribu-
to & fīes q̄ nec deducūtur apte ex veritatib⁹
legis diue & natural̄ nec tū ill̄ cōtradicere cog-
noscutur Alioqn̄ ille nō tam eēt leges dicen-
de q̄ seue & iūque tyrānides & veritate carētes
Secūda dīa legis diue ad naturalē ē qz lex di-
na p̄ncipaliter respicit finē sup̄naturalē lex
natural̄ nālē hūana lex vō p̄t ad utrūqz diri-
gere p̄pt̄ distinctionē q̄ data ē in q̄rto correla-
tio de canonib⁹ sūmoy pontificū q̄zū aliqui
sūt pure hūani respiciūt tū imēdiatē finē sup̄-
naturalē beatitudinis sempitērne Hīs declara-
tis patz secūda pars correlatij sed primari-
manifesto nominatim de hoc precepto. Non
furtum facies. Nam et a deo reuelatum ē ad
consequendum finem vltimū et iustū est
cuilibet homini non impedito in v̄su debite
rationis ad consequendum finem naturalem

Nichilomin⁹ respectū quādam hōim impeditorū in
vlu debito rōnis potuit repertū tanq̄ hūana
tū aucte latū eēt q̄uis nō debeat simpliciter
hūanū notari. Ex hoc nichilomin⁹ patet q̄ a
pud aliq̄s excellentis igenij & lrāz mltarū fi
cut p̄t vna p̄pōsicio dici fidei p̄prie q̄ nō spec
taret ad fidē explicitā alias explicitā alte
rius Ita de legib⁹ fatendū ē hac de causa q̄ia
dei q̄sdam leges que naturalit eēt note si ū
p̄p̄cā oblite & q̄i delete fuisset decreuit p̄sul
inouare et inouando cōitati hōim tradere vt
eēt ierculabiles & vt p̄ eas finē cōseq̄rentur
nō naturalē tūmō s̄ etnū Sequitur q̄ nō ab
surde cōcedi p̄t oia p̄ncipia iuris natural esse
de lege dina p̄prie dca licet diuisa rōne hoc p̄
spiciū erit si attendim⁹ q̄ad modū oia p̄nci
pia iuris nālis deo reuelante ac iubēte cōtin
lex tam antiq̄ q̄ noua ad finē b̄titudinis etet
ne Et aliū de forsitan istud suadere possum ul
ex h̄ q̄ taliū p̄ncipioz idita ē notificacio crea
ture rōnali p̄ imediatā dīne lucis sue irradiā
cionē q̄admodū tradiderūt aug⁹ & alij docto
res eleuati Et oī fuit sup h̄ articul⁹ p̄sienfis
tpe guilhelmi p̄sien put legi in b̄tō thō & b̄o
uētura declarat pulcherrime in suo itinera
rio mentis in deū oūdes n̄llū eē dictam̄ rec

te rōnis solidū & obligatoriu nra in p̄ma lege
& luce stabilitur **P**ropterea p̄hoꝝ maximi & p̄
ripui iter q̄s floruerunt socrates et ceteri a
theademari igenue p̄fessi sūt nichil in t̄b̄⁹ mu-
tabilib⁹ se scire n̄llam in eis reperire veritatē
et nullū eē dictamē rcū rōnis. q̄ si p̄ h̄ omnē
a nobis veritatē & rcū dictamē simpliciter exu-
labant alias excludebant errabant intollera-
biliter q̄ de tantis inuestigatoꝝ veritatis
sentire nephas ē nisi p̄ quāto forsan deū nō
sicut deū glorificātes neq̄ grās agētes qz q̄
abscondita eius erant manifestauerat eis dati
erant iā in rep̄bū sensū & n̄ficiēbant scrutan-
tes scrutinio **S**enciebāt igit̄ si bñ sentiebāt
in hac tanta cōfusione ignorācie q̄ sol⁹ deus
sicut ē immobilis ita ē veritas stabilis & lex cer-
ta & cōstans in qua videm⁹ que bona sūt & va-
rōsonantes in h̄ p̄phete eximio qui post̄ p̄-
miserat m̄lti dicūt q̄s oñdit nobis bona rū-
dens subintulit **S**ignatū ē sup nos lumē pul-
tus tui dñe **A**lienū subinde nō ē dcū apl̄i plu-
res al legatum q̄ dicit **I**n deo nos viuere & mo-
ueri & eē **O**is quippe cognitio veritatis in no-
bis nōne precor q̄dam incōcio ē vt igitur i deo
sit oportet cōfiteri **E**t hic est̄ speculatio gra-
tissima si non ad illam speraret alias prope-
o iij

eratet intencio Sequitur ex premissis notan-
da valde distinctio ad capiendū illud magis
et magis quā quārim? Aliqua est lex pure diuina
aliqua pertinens ad diuinā alia i pertinens ut h
nouū fingo Distinxerūt itaq; in sibi doctores
ante nos quod veritas aliqua ē pure de fide aliq
solū pertinens ad fidem que dici pōt de veritate
fidei aliqua i pertinens que dici pōt apocryfa. si-
cut in cōtrario aliqua falsitas est heresis aliq
sapientis heresim que pōt dici error aliqua oīno
i pertinens saltem quo ad nos viatores et nrām
deductionem etc. In lege pure diuina signari
pōt quod duplex gradus In pmo gradu reponū-
tur leges immediate reuelate a deo pro tota cōi-
tate hoīm aut principaliori pte scripte in bi-
blia et p̄sertim i euangelijs a rō latius ad cōse-
quēdum b̄titudinē Et ex hoc statim patet quod in
plus se habet veritas fidei quā lex pure diuina
ppter illud quod p̄dicū est de multis legib; pu-
re iudicialib; antiq; legis et qz mltē veritates
sunt que non sunt imperatiue et ex hinc nō ob-
ligatiue In signum autem quod leges iudiciales
antique leges non essent proprie de iure diuī
nō sicut nec et ducebat de directo immediate in
finem beatum Xps legillator perfectissimus
volens condere legem diuīssimam et beatissimā

ratiuam omnes tales leges ordinantes homi-
nem ad finem humanum & politicū reliquit p
arbitrium p̄latozum & p̄ncipū ita tū vt sēp
reminissent potestatem eis datam p̄ veritate
non cōtra veritatem & ad edificacionem non
ad destructionem p̄ut loquitur ap̄ls q̄ si con-
tenciose quis p̄.ā obnitatur & dicat leges hui⁹
modi iudiciales fuisse de iure diuino proprie
Rūdeat ergo quō dispensabiles erant & nō so-
lum mutabiles s̄ mutate Et q̄ multis earum
licebat absq̄ dāpnacionis periculo contraire
In sc̄do gradu reponuntur leges diuine que
ex p̄cedentibus solis in cōsequencia euidenti
aut saltem reuelata et pp̄rie credenda dedu-
cuntur Dixi notantur ex istis solis et in conse-
quencia euidenti aut saltem pp̄rie de fide quā
si necessario coassumeretur p̄p̄osicio alia q̄
non essent proprie de lege diuina aut de fide
aut si consequencia esset ineuidēs nec proprie
de fide conclusio non esset proprie de fide se-
cundum mox dicenda Adidi inq̄ in conse-
quencia reuelata et pp̄rie credenda prop-
ter determinacionem vniuersalis ecclesie ri-
te sc̄am quā suppono in h̄is q̄ sunt ad salutē
necessaria errare non posse In sc̄o ḡdu repo-

nētur leges diuine immediate a cristo tradite
aut ab eis dco mō deducte q̄ p̄ successiuam
relacionē ap̄torū et aliorum ad nos equalētē
scripture canonice notificate sūt ut forte ē ista
lex v̄lis eccia pontifici romane subiecta sit
Nō ei posset euidenter ā p̄ cōleq̄ciā pure de fi-
de ex legibus p̄mi generis hūana deductione
fulciri q̄ tū sit lex pure dina ptz qz nisi sic pos-
set hūana trāditione p̄matus iste cassari **In**
q̄rto gradu sūt leges specialit̄ inspirate & re-
uelate q̄bulōā singularib⁹ p̄sonis p̄ se aut p̄
paucis ad h̄ elcis **Sic** iter q̄cqd̄ ex talib⁹ legi-
bus deduceret⁹ modis p̄dcis i sc̄do gradu de
h̄is legibus notatur in decretis **Ex** h̄is ap̄t̄
intellcō q̄liter dca ap̄torū & discipulorū xp̄i sūt
alterius aūctis quo ad aliq̄ eē pure de fide q̄
successorū suorū qm̄ p̄mi a xp̄o doctrinā ime-
diate susceperūt eius isup sc̄ā viderūt & ad eol
expl̄se dcm̄ est **Qui** vos audit me audit **Et** rut-
lus **Que** dico vobis in tenebris p̄dicare sup
tecta &c. **Iste** preterea sunt in euangelijs pos̄t̄
& a cristo immediate tradite **Petrus** fuit apol-
tolus petrus accepit auctoritatem ligandi at
q̄ soluendi **Petrus** edoctus est in die penthe-
costes a spiritu sc̄o de oi veritate necessaria ad
salutē **Tales** sūt de q̄cūqz successorū petri forte

nō sic habētur immediate a x^o & in sacra scriptu-
ra p̄supponūt eū s̄p̄ ad min⁹ istā q̄ tal⁹ rite
succedat petro p̄ electionē aut aliter & h̄ ē hūa-
na tradicione solū cognitū n̄ forsan q̄s dicerz
q̄ v̄s eccle auctas a spū scō sp̄aliter inspira-
ta determinau^t de q̄busdā q̄ petro in papatu
successerūt vt puta clemēs & siluester gregori⁹
q̄uis in eis q̄ sunt sc̄i nō sit necesse ecciam cre-
dere nō posse nō errare **Cōsequēter** deducitur
quō maior fuit p̄mitiue eccle auctas q̄ ad pre-
dā q̄ nūc sit **Et** q̄ nō ē in p̄tate pape aut cō-
silij & eccle imutare tradiciones datas ab euā-
gelistis & a paulo sicut q̄dā delirant nec hūt
quo ad hoc qd̄ ē facē aliq̄ eē pure de fide p̄-
rē firmitatē auctoritatis **Uñ** quātū licet dubi-
tare de iure alicui⁹ i papatu vel ep̄atu t̄m̄dez
licet suas institutiones i dubiū reuocare **Hāc**
materiam tractat durandus & hic aperitur
modus intelligendi illud augustini euan-
gelio non credere n̄ me auctoritas ecclesie con-
pulsisset **Ibidem** enim ecclesiam sumit pro pri-
mitiua congregacione fidelium eorum qui
cristum viderūt audierunt & sui testes extite-
runt **Declaramus** nunc post modum quid sit
lex pertinens ad diuinam et quid impertinēs
Et dicamus q̄ illa lex est pertinens solū q̄

licet deduci nō posset a veritatib⁹ solis legis
pure dīne deducit⁹ tū ex eisde coassumptis aliq
bus veris p̄habilib⁹ q̄ pie & rōnabilit nega
ri nō p̄t Quia enī scdm̄ reglam̄ magistralez
cōclusio s̄p̄ ilequitur debiliozē p̄tem alicuius
p̄missarū q̄ necēario coassumit⁹ ad sui illacōnē
ā eciā si cōseq̄ sit ieuidēs n̄ p̄pe ē de fide 9̄as
ē vt cōclusio illa signans talē legē nō dicatur
lex dīna p̄prie ex q̄ l̄ vna p̄missarū l̄ 9̄na defi
ciunt a certitudine fidei l̄ euidēcie Sic ei v̄a
ē q̄ p̄p̄osicio copulata ex vna cōtingēte s̄z to
ta cōtingens l̄ ex falsa & impossibili tota falsa
l̄ impossibil̄ iudicatur Ignorancia at̄ ist⁹ d̄s
tinctios m̄ltos plerūq̄ turbat et iuoluit Im
ptinens lex erit ad legem pure dīnam que nō
plus ex eadem deduci p̄t q̄ opposita V̄a nul
la est p̄p̄osicio que ita pure sit fidei quin ip̄a
possit cōiūgi cū alijs ip̄tinentibus ad fidez
& ita totum resultans erit iptinens fidei vt il
ta ē p̄p̄osicio pure fidei euāgelium ioh̄is ē verū
dicendo tamen sic hoc euāgelium ioh̄is scrip
tum a rober to est verum erit ista p̄p̄osicio i
ptinens ad fidem sicut est ista que conclu
dit robertus scripsit hoc euāgelium In legi
bus 9̄ nō pure dīnis assigno q̄tuor 9̄d⁹ Pri
m⁹ 9̄d⁹ cōtinz leges q̄ licet late fuerint a deo

mediate ab auctoritate immediate ab eo tū
hō nō cōstat n̄ p̄ h̄storias ā reuelacionē q̄ p̄pe
nō sunt de fide q̄uis ip̄e negari neq̄ant absq̄
scandalo & p̄uia manifesta **Exēplū** de ista le
ge **Elcō** sci clemētis pape spectabat ad petrū
nō eā dubitat^r q̄n petr⁹ ex q̄ ita fecit habue
rit sup̄ h̄ auctoritatē immediatā a xp̄o **Et** q̄ ita
fecerit licet rōnabilif negari nō p̄t tū negans
ab heresi se defenderet nec ut tal̄ eēt puniēd⁹ s̄
bñ ut potius & scandalos⁹ & icuif quousq̄ se
purgasset ā expolisset deberet de heresi sus
pectus vehēmter haberi & tractari **Scds** gra
d⁹ habet leges q̄ nō late sūt immediate a deo tū
coactūptis aliq̄b⁹ q̄ rōnabilif & absq̄ scādalo
negari nō p̄t ille iherūtur a legib⁹ pure diuif
Exēplū de ista lege **Electio** summi pontificis
spectat ad cardinales reb⁹ stantib⁹ in eccia ut
stant ex sede vacante **Ex** ista enim lege pure
diuina q̄ electō summi pontificis sede vacan
te debet celebrari coassumpta est ista que ra
tionabiliter negari non potest pro nunc q̄ ec
clesia commisit hanc potestatē cardinalibus
Sequitur lex predicta tamen de negante is
tam diceretur sicut prius **De** terciq̄ gradu
sunt leges q̄ ad sui deductionē p̄ leges diuas
requirunt pp̄d̄iciones dubias que tū pl⁹ in

citant & edificant ad deuotionem & religionem
quod opposita aut quod tucius est concedere quod nega-
re **Ex** multa & cotidiana sunt in canonibus sa-
morum pontificum & decretalibus Illi quippe ca-
nones aut episcopi decretales innituntur legibus
diuinis utpote talibus vniuersalibus Qui vos
audire me audit **O**bedite prepositis vestris et que
dicant facite & scilicet. **S**ed subluendo pro-
minori oppositione aut in quibus coassumuntur
sepius oppositiones que non sunt de lege diuina
aut que dubie sunt aut non procul certe quod
proficiant obseruantibus tamen in multis tucius
est eas concedere nec pertinaciter impugnare.
Exemplum de istis **Q**uadragesimale ieiunium
obseruandum est excoicationes timende sunt et
scilicet **I**n hoc gradu reponuntur constitutio-
nes multe prelatorum & canonisationes sanc-
torum quoniam faciunt ad pietatem fidelium
ascendam nec eidem sunt aduersae **P**ostre-
mus gradus continet leges que legibus diuinis
non plus deduci possunt aut minus quod opposita.
Exemplum istius talie magne & tributa conceden-
de sunt huic principi & scilicet **S**icem distinctio-
nem de lege pure naturali et de pertinentia
solum ad naturalem a impertinentia conceden-
re potest quilibet vel mediocriter instructus

Gracias deo qui fundamenta solida & defentia
dedit nos iacere ad id edificandū vtili⁹ q̄ su⁹
p̄ qui p̄terea de tenebrarū quodā involutio lu
cē hazū descriptionū & distinctionū fecit splen
descere ad intuendū simplicius secutura.

Explicit lectio sc̄da dñi cācell. Incipit tertia.

Dirigere festinabam⁹ ad r̄ndendū q̄
fuit p̄ncipali p̄ unicā cōclusionē poss
has tūmorū elucidaciones s̄ reclamavit vel
tigia q̄ retorsit affinis valde materia ei quā
tractavi⁹ eā q̄ppe illeq̄² figa⁹ sic pedē p̄⁹ pe
dē. **H**ec materia ē q̄ sit ius & q̄tuplex ē q̄ dīnū
q̄d euāgelicū & naturale & hūanū. Similit̄ de
p̄licia q̄rentes itaq̄ q̄d p̄lati possunt & p̄nci
pes cōsequēs ē ista nō nescire. **E**xpediem⁹ au
tē sub cōpendio & dicemus. **I**us ē facultas seu
ptās p̄p̄nqua cōueniens alicui sc̄dm dictam
rē rōnis ita q̄ tota & finalis resolutio mate
rie nr̄e ad dictamen rē rōnis terminat². **R**ecā
ratio et dictamen suum est primo et origina
liter et essentialiter in deo. **E**t an sit idem oīno
quod voluntas eius remitto ad difficultatez
de formalitatibus et ad bzandum in summa
Constat q̄ in paribus moralibus recta ratio
n̄ ē p̄or voluntate vt nō ideo d̄s vult dare le
ges suas creature rōnali qz p̄us rē rō sua ut

dicit hoc esse faciendum. Sed contra potius videtur
igitur positio esse magis catholica et expedita
si dicam? neutrum esse plus altero in deo sicut in
filii non ideo quod sicut est in re extra quod sortis abula
bit deus sic iudicat nec proprie contra sed correla
tione sunt et concomitantur quodam modo se se
rencia. Ita in opposito et multis libris ream rationem con
ceptum et participative solum convenit rationalibus crea
turis. Ponitur igitur in descriptione facultas
seu potestas quam multa conveniunt secundum dictam rationem
rationis aliquibus que non dicuntur iura eorum ut pe
na damnatorum ut punitiones viciorum. Non enim di
cimus aliquis ius habere ad eorum nocumetum tamen non est
peius alienum a sacra scriptura quod ea dicantur in
ra que divina providentia sapienter ordinat sicut pro
regum dicitur quod habet ius regis etc. Et demones di
cimus habere ius ad punitionem damnatorum. Po
nitur propinquam quam multa possunt alicui competere se
cundum dictam rationem que secundum idem dictam rationem ei
de se non nequaquam conveniunt ut existens actualiter
ter in peccato mortali habet potestatem seu fa
cultatem merendi vitam eternam non tamen
propinquam vel ut dici solet non secundum
presentem iustitiam. Videtur autem hoc no
men facultas dictum a fas congruentem esse
hoc nomine potestas ut hic loco generis ita

tuatur et hec ptas seu facultas aliter titulus
iuris vocaretur **D**einde sicut rō dina pticipa
tiue in creaturis rōnabilibus diuidi solet a
doctoribus in porcionē supiorē & inferiorem
sic sunt ei⁹ dictamina mltiplicia qdā sūt cir
ca vsia pncipia q̄ apphensis cognitioq̄ fini
nis mox nō cognosci nō pūt nec p̄t eis rō dif
sentire etiā nec scdm opinionē pbabilē aliq̄z
p̄t ad tps assensū suū suspendere **A**lia sūt dic
tamina circa cōclusiones ex eisde pncipijs de
ducibiles **E**x pmo officio notatur ip̄a rō syn
derezis que sp̄ virgo hoc ē inuisolata p̄seuerat
Rursus ip̄a rō p̄t iuuari lumine supiori & su
pnaturali irradiacione et ad aliqua practice
cognoscenda supra coēm cursū creaturis rō
nalibus vtputa hoib⁹ cōstitutū & mō nō vsi
tato naturaliter h̄ mō noiari p̄t ip̄a rō dina
dū diuine reuelacioni pncipaliter inira cog
noscit **D**icamus g⁹ q̄ omne ens positiuum
quantum habet de entitate & ex cōsequenti de
bonitate t̄ndem habet de iure sic generaliter
diffinito in hūc modum celum ius habet ad i
fluendum sol ad illuminandum ignis ad ca
lesciendum p̄rundo ad nidificandum ym
mo et quelibet creatura in omni eo q̄ bñ agē
nāli p̄t facultate **C**ui⁹ rō p̄spicua est qm̄ oia

alia cōueniunt eis scđm dictamē rē rōnis di
ne alioquin nūq̄ p̄sisterent Sic homo etiam
pccō: ius habet ad mltā sicut et alie creature
naturalis suis derelictē at vero ius tale q̄uis i
ta sepius a metaphisicis capiatur et ad eur
tandū equocationē illud sic apire cōueniat cō
tractior tū est eius acceptio apud polizantes
vt ius dicatur solum de illis q̄ cōpetunt crea
turis rōnalib⁹ vt utatur racione Preterea rō
q̄libet sicut ē munus diuī descēdens a p̄e lu
minū ita ptās diuīa Propterea non absurde
rōcedi possit nichil alicui cōpetere nisi iure di
no q̄admodū nulla ē facultas aut ptās pp̄in
qua cōueniens alicui absq; dictamine rē di
ne rōnis Nichilomi⁹ itez sumitur ius diuīum
limitacius ad ea que s̄ ex reuelacione s̄ mō re
uelandi p̄ mirac̄m supra coēm nature curlū
imediate p̄ deū rō r cā creata cognoscit Note
tur id qđ dīcīm⁹ ex reuelacione vel modo re
uelandi qm̄ nulla ē veritas ita nālīter cogni
ta quin i sup̄iori lumine superinfuso diuīnit⁹
possit agnosci Hoc liquide constat in decem p̄
ceptis iuris diuīni que et simul sunt natural
iuris principia prout in prioribus iam habi
tum est Nunc sup̄est ostendere qualiter ex iu
re sic descripto multiplices saltem secundum

rōne azūt² policie ⁊ mltiplices iurisdictiones
⁊ diuerse dñaciones regna ⁊ imperia quozuz
noia ⁊ si frēps plus habeat **Et** si p̄terea satis
cōcipiantur a multis q̄lis in hoc ⁊ i illo sit po-
licia iurisdictionis ⁊ dñacio v̄mptamē h̄ gene-
rali descriptione nō ita cognoscūtur s̄z sol̄ ex
emplis q̄runtur fieri p̄spicua docet h̄ iūrio de
cretoz **Quā** obzē studui in re quā tractamus
ip̄am de nodis v̄boz resoluerē atz de tenebris
nubiloz varietatū latentē elucidari verita-
tem nō q̄dem alia dicturus q̄ alij q̄p̄ forte a-
liter nec mediocriter hoc p̄dest put nec statī
facile ē datis h̄ mō principibus generalibus
descriptions elicere atz ordine cathenato cō-
nectere p̄p̄ositiones subleq̄tes quā mltas et
p̄ma facie vix cōceptibiles conclusiones quāq̄
p̄dret aliter geometra ⁊ arismetria in lucem
p̄dere ⁊ ad eis assentiendum cōmouere **Est** i-
taq̄ policia rum quedam diuina quedam na-
turalis quedā hūana **Est** aliter iurisdictionuz
alia diuina alia naturalis alia hūana **Sic** de
dominijs aliud ē diuinum aliud ē naturale ali-
ud humanum **Policia** diuina vel v̄tacijs lo-
quendo ecclesiastica proprie dicta est cōmuni-
tas viuēs sub iure pure diuo ⁊ sc̄dm illud re-
gulata **Sub** hac descriptionis generalitate cō-

prehenderetur policia brōy ipī enī iure dīno cū
ius sup̄ma lex ē caritas regulantur. Sic ap̄
pellatur noua iher̄m ciuitas sc̄a r̄gnū eternū
p̄mo sic forte diceretur bt̄llima ciuitas esse
policia. At ap̄d politicos r̄stāgitur ius ad ius
practicū obligatoriū seu coercitiuū qualiter
negare videretur ap̄ls iusto eē legē oppositā
Amplius vero & si in dāpnatoz horrenda cō
fusione regnet ius dīne seueritatis & si sub h̄
respcū diceretur illic eē policia sub iure dīno
qz tū dāpnati nō habent facultatē regulatā
ad illas penas inflictas nec p̄ eas se regulant
ip̄i oīno negantur habere dīnā policiam h̄nt
pocius diuisionem sempiternā. Porro nō mi
nus dicem⁹ policia in quādā eē naturalē
int̄ alia aut res qualibet si ius generaliter et
set acceptum vel etiam inter tyrannos quos
regnare pmittit deus p̄pter peccata pp̄li et
interitum sui. Sz loq̄mur deinceps de policia
is creaturaz rōnaliū nō q̄rūlibet sz hoīm nec
oīm sz viatoz. ¶ Policia ecciastica ē cōitas se
cūdū leges pure dīnas obligantes aut cōsulē
tes ā monētes p̄ncipalit̄ regulata. Dixi p̄nci
palit̄ qm̄ & si q̄dā sit decreta & statuta sp̄uatē
statū regulācia illa & inītūt̄ imēdiatē legib⁹
pute dīnis & min⁹ p̄ncipalit̄ itenduntur sub

hac policia iure debet esse viatorum quilibet et de frō
sub ea sunt omnes christiani tam laici quam clerici Nich
ilominus ut equocatione non fallamur rememo
randa est distinctio de eis que spiritualia proprie di
cuntur et que solum attributive quod ad modum sunt
beneficiorum ecclesiasticorum redditus et similia certe car
nalia et temporalia nisi quod spiritualibus subseruiunt
eis que dicata sunt. Hec autem adiunctio annexae spū
alitati turbaciones plures quam scribi potest tra
duxit in ecclesiam. **P**olicia naturalis est coi
tas secundum leges pure naturales principaliter regu
lata. **P**olicia humana est ciuitas secundum leges pure
ciuiles vel humanas principaliter regulata. Dixi
utrobique principaliter eadem causa qua prius. Non autem
iudicamus hic difficultatem esse an aliqua sit
policia solum naturalis inter viatores aut solum
dina an aliqua duntaxat humana sic quod una nequaquam
alterius participationem assumat. Satis est no
bis distinxisse rationes et ut a predominantibus
in policia legibus denominatio capiatur. Con
forz miter ad hec habet viam unusquisque expedi
tam a vepribus ambiguitatum progere ulterius
ad describendum iurisdictiones utralque. Nam cum
iurisdictio nichil aliud sua interpretatione sig
nificet quam iurisdictionem hoc est potestatem iuris
unusquisque tandem habebit et talis de iurisdictione
e iij

ad aliquid quantum habet & quodlibet de iure ad
illud si non contrarerimus more loquendi po-
litico: cum iurisdictionem ad potestatem non qualem
habet sed coercitivam que s. in alio est & tanquam in
alio potest exerceri etiam inuitum h. itaque facien-
tes discernemus potestatem ordinis a potestate iurisdic-
tionis **H**abeat licet simplex sacerdos potestatem
ex iure diuino ad ea que sunt sacramenta &
alia plurima que potestas est utique potestas seu iurisdic-
tio magna **N**ullus tamen ad talia iurisdictionem
ne dicit esse usus alioquin absque iurisdictione
esset neque etc. **E**cce ita quod iurisdictione ecclesiastica po-
testas coercitiua secundum ius diuinum politicum
iurisdictione naturalis secundum naturale et
iurisdictione humana **I**lla erit que humano iure
collata est **P**ostremo par erit diuinorum dif-
finitio euangelici naturalis humani vel ci-
uilis **D**ominium euangelicum est potestas po-
tatisque assumendi res alias & ut alias in sui facul-
tate & usu secundum regulas iuris diuini proprie dei
Dominium naturale est potestas antiqua assumendi res alias
in sui facultate a usu secundum regulas iuris naturalis
Dominium humanum est potestas antiqua assumendi res
alias a terra pro alias in sui facultate a usu secundum re-
gulas politicas & civiles iuris humani **C**onsequenter
videre facile est quod quodlibet iura ita & iurisdic-

tionem in eadem plana concurrunt quod quod diuer-
sis respectibus Ex his etiam patet dissolutio il-
lius difficultatis que multos turbat an ius-
tus possit iuste dari et an ex quocumque pecca-
to mortali p'datur continuo donum Similiter
quo apud religiosos et quomodo non manet
donum supra res coe's Nichilominus quia non
nulli materiam hanc tractantes nominatim
dominus armatus accipere videtur do-
minum diuinum vel euangelicum et etiam natu-
rale constrictius quam superius Nos ad intel-
lectum suae positionis et elucidationem clario-
rem premissorum n. temus quod sicut non est potestas
nisi a deo dicente ap'lo sic potestas quilibet dici-
tur donum dei Deus vero in donis suis dona-
re se dicitur creaturis ita loquitur ap'ls quod spiritus
sanctus datur unicuique diuidens singulis put-
antur Hec autem liberalis et digna donatio di-
a pacto recipi posset absque iure et donum alicuius
collatione a iud creatura cui donat quoniam ratio
dictat ut illud sit debitum et simpliciter crea-
ture quod deus eidem conferre voluerit His pro-
suppositis aduertamus deinceps deum se donare
creaturis multipliciter notati quod tripliciter scilicet pro
statu ne instituta destituta restituta glorifi-
citate Primo modo dat se in donis nature inte-

gre in eis p̄tetea que naturā illā ut talis ē cō-
sequūtur q̄ ad modū ē original̄ iusticie donū
in hoie sc̄dm opinionē bene p̄habilem. Non ei
videtur bñ possibile q̄ natura hūana itegra
sit a iusticia originali que dicitur integritas &
obiā eē virium inferiorū ad superiores destituta.
Et ita titulus dñij naturalis fundamentum
habet in hac originali iusticia siue illa dicat̄
donum aliqd̄ gratuitū sup̄additum nature
siue sit natura ip̄a cōnotando ec̄itudinē que
dca ē. Exigit igitur naturale dñiū donū dei q̄
creatura ius habet immediate a deo assumere.
res alias inferiores in sui vsū & cōseruacionē
plurib⁹ cōpetens ex equo & iabdicabile serua-
ta originali iusticia seu integritate nāli. Hoc
mō habuit adam dñiū sup̄ volucres celi & pis-
ces maris. Et ad cōedendū de oī ligno qd̄ erat
in paradiso secluso ligno scie boni & mali. Hinc
appellata est hec potestas hereditas sua. Ex q̄
bus mox infertur q̄ dominium originalē nō
erat necessario in caritate fundatum. Ad hoc
dominium spectare potest dominium liberta-
tis que est facultas quedam libere resultans
ex dono dei liberaliter se donante ad agendū
vel non agendū cum anima cōnali in p̄ducti-
one suorum actuum elicitorū vel eorum sus-

penſione ad finē beneficē fruicionis obtinēdū
⁊ h' dñū tanto liberius ē ⁊ lacius quanto mi-
nus p't in malū ⁊ quanto p' bonos habit⁹ ē bo-
nū ⁊ in bono ſtabilitū. **S**cdo modo dicimus
deū donare ſe creature rōnali p' ſtatu nē cor-
rupte in donis quibusdam ſeu naturalibus ſeu
gratuitis nō tū gratū facientibus et in eis q̄
in cōſequunt⁹. Cum enim natura nūq̄ ſit ita
deſtituta quin ea p'manente deus ſeſe det eidē
plus aut min⁹ nullus erat ita peccōz quin ha-
beat aliqd dñū qd dici poterit naturale vel
gratuitum gratis datū habet ſaltē dñū liber-
tatis in actu vel habitu. Harum vero gracia-
rū diuerſe ſūt ſpēs. Sicut diuerſimode deitas
ſeſe colcat et imitabile ſe reddīt nūc ſcōz potē-
ciam nunc ſcōm gl'am nunc ſcōm ſapientiam
nunc ſecundum opulenciam. Et ita cōſequent
erit dicere q' in dono tali quilibet tanq' in titu-
lo fundari poterit dñū abſq' hoc q' ſic dñans
habeat caritatem nec perdet illud dominium
niſi perdendo ſuum in quo fundatum eſt do-
num. **E**xempli gracia. Preſuppoſito peccato
et violencijs inde ſequentibus necelle fuit ali-
is alijs preferri ut homines quiete viuerent
et ſuum unicuiq' ius tribueretur qd fieri non
potu' ū in aliquozū arceret⁹ i' p'bitas. **D**onau'

igitur deus aliquibus potestate hanc super alios re-
gitiua atque coercitiua seu per se immediate seu
per medium aliorum sub aliquo signo cognoscibili quod
le est electio aut quale est hereditaria successio a
quale est voluntaria ad eum subiectio. aut quale
est quodque prudentia magna potentiaque civilis su-
per alios potestas. Aut quale est habitudo priuati-
tatis ad filium et viri ad uxorem sapientis ad
stultum et similia. Propterea manifestum
est quod absque caritate potest tale dominium re-
tineri. quoniam non in eo sed in alio dono fun-
datus est suus titulus. Nec perditur huiusmodi
dominium nisi perdito dono seu titulo quod ipsum
sustentabat fundabatque. Erat igitur titulus et
dominium tale gratis datum ius seu facultas
in alterum consequens seu resultans ex dono ali-
quo naturali et gratuito gratis dato. Isti modus
sunt apud infideles et peccatores iustissima donata
dominorum ad seruos patrum ad filios virorum
ad uxores et omnino generaliter ad suas heredita-
tes et civiles possessiones secundum leges hu-
manitas in veritas. Unde civile dominium
seu politicum quod de illo veritatis est sermo sic de-
scribitur quod est donum occasione peccati introductum non con-
petens pluribus ex quo retinibile et abdicabile seru-
ta caritate. Abdicatur autem per deum donum negligenter.

permutando Deinde tefcio mō dat se deus
in dono caritatis seu grē gratum facientis q̄
ppria & vera dicitur donatio quā fit p̄ eam adop-
tio filialis ius prebens hereditarium ad om-
nia bona dei possidēda q̄admodum ait ap̄s
pluries Oia nostra eē coia nobis data eē ha-
bunde ad fruēdum q̄ propterea sumus qua-
si nichil habentes & oia possidentes Et si pro-
prio filio suo inquit non pepercit sed pro no-
bis omnibus tradidit illum quomodo nō eci-
am oia nobis cum ipso donauit? Et rursus
Si filij & heredes hēdes qdē dei coheredes au-
tē xp̄i Describitur autem istud dominium qd̄
appellatur a multis euangelicum q̄ est do-
minium immediate a deo institutum compaci-
ens secum ex quo quodlibet dominium et in-
abdicabile seruata caritate Transfert vera
multociens sacra scriptura sub tropis metha-
phoricis ad hoc dominium ciuile cum suis at-
tinentijs ad hoc dominium caritatis dum no-
minat illic vendiciones esse et empciones & do-
naciones et commisiones alias commutacio-
nes sp̄rituales cum deo quasi uidelicet num-
missa legitima sit caritas dans precium acti-
onis p̄ q̄s ex dignatissima cōdescensione dei
marcam? cū eodē deregno celoꝝ cum fenore

multo & quod omnia que datus eidem sunt de
suo & suscepimus ea de manu sua & ita prope datus
nequimus quod pro quo Nichilominus ipse totus de
siderabilis acceptat bona nostra ex valore hu
iusmodi numerum tantum nostra essent appropria
te et non sua Reddet quod absque ulla commutatio
ne civili sed emptione gratuita vinum commutatio
tionis lac deuotionis primo & seipsum & regnum
celorum ita ut ibi sit longe fecundior commu
tatio quam in civilibus quoniam illud quod vendi
tur fit amplius & multiplicius de possessione
pendentis quam si retineretur primo quanto plus
commutando datur tanto perfectius & cumula
tus possidetur Hoc diuinitate est latitudinis &
immutabilitatis ut prospera omnia & aduersa sunt i
eius ditione quoniam diligentibus eum omnia
cooperantur in bonum Tante insuper stabili
tatis ut tolli nequeat ab inuito tante deini
tatis ut nichil criminaliter coinquina
tum stet cum eo quia lex eius lex est immacula
ta conuertens animas Perdens autem huius
modi dominium fit proditor et reus lese ma
iestatis et infamis coram deo et angelis eius
et in tota curia beatorum quod non ita secun
dum leges civiles ut iudicetur necesse est Post
remo si alie donaciones dei non ita ad presens

ppositū et hoc pro statu nature gloriolate et
confirmate scdm diuersos excellendi modos
ut deus se dedit hūanitati xpi p vnionē pposi-
taticam & plenitudinē oīs grē tanq̄ capiti in
membra influenti q̄q̄ habuit vite spūalis et
tanq̄ ipatozi oīa iudicanti et regenti Dedit
insuper v̄gini btē auctoritatē m̄nalem vt di-
catur habere ius m̄nale in deū p coīcationem
pdeomatū q̄si deus sit & subditus ei sicut fili⁹
m̄i Nec dubium ē quin multe condiciones p̄-
clare & ptātiue consequantur ad has donacio-
nes tā mirabiles supra ceteras creaturas q̄s
oēs nequaq̄ agnoscam⁹ ecia longe ultra cete-
ros btōs q̄z tā in corpe gloriatur aīa āmi-
rabiles dotes erunt & stupende potestates vt
agilitati corporum nichil resistet nichil obsta-
bit quod eorum visum latebit q̄ erunt quasi
specula et libri lucidissimarum inscripcionuz
libere sese presentantes et similia Aduertitis
estimo quoniam modus iste elucidandi natu-
ram atq; distincione diuinorum reducit sed
tandem ad diuinam voluntatem liberalissi-
ma dignacione donantē se vario modo crea-
turis Alter vero modus ad dictamen practi-
cum recte rationis di ne sese resoluebat s; i eā-
dē p̄t⁹ cadūt suiaz; Nūc ex p̄cedentib⁹ aliqua

concludatur et primo quod definitio ista iusticie
Iusticia est perpetua et constans voluntas unicuique
ius suum tribuens competit principaliter iustici
e diuine in ordine ad suas creaturas. Deus nem
pe solus est qui voluntate perpetua et constanti
dat unicuique quod suum est. Suum inquam non ex debi
to rigoris sed ex liberalissima et dignantissima
condescensione aut donacione creatoris. Rur
sus quod omnia propter seipsum operatur est deus ipse omni
um habet solus plenarium dominium et essentialia. **Qu**
o quod dicitur radix diuini domini sui quod titulus facillime in
uenietur in dictamine rectissimo sue rationis et bene
placito voluntatis. Sed et fontale principium cui
inlibet domini apud patrem reperitur quod pro filio et
spiritui sancto collatum sit idem penitus cum patre et
a patre per emanaciones internas tam ex
dictamine recte rationis sue quam ex bene placi
to sue voluntatis. Porro si nomen iusticie
transferre placeat ad iusticias participatas in
creaturis essent iuxta varietatem creatura
rum quodam modo et donorum diuersae de
scriptiones iusticie considerando quod iusticia
sit quidam actus a iure habitus vel tanquam ha
bitu proueniens. Aut forte conuenientius est
transuertere quod iusticia sit habitus conformis
diuine iusticie eiusdemque imitatus per

participationem & ius actus sit & plus vel effectus
talis iusticie. Isto modo diceremus aliam esse iusti-
ciam originalem aliam gratuitam non gratificam
que in plura membra secermitur maxie in
ciuilem iusticiam & politicam tam canonicam quam
legalem. Altera subdide est enim iusticia gratie grati-
facientis. Altera postremo gratie beatifican-
tis. Starum quippe iusticiazum quelibet est
habitus vel quasi habitus quo redditur huic
vel illi quod suum est put exigat talis iusticia pro-
tendendo etiam nomen iusticie ad naturam ipsam
ut a deo iusta liberalitate donatam. Ceterum
dimissa interim pro tractacione dei iusticia &
dnice et iure pro statu nature itegre similiter
pro statu nature glorificate loquamur aliqua
de statu nature lapsa & de statu nature per ca-
ritatem reparate hic in via ostendentes quan-
tum inter se in sua dominia & presertim inter il-
la que vtilitarius inter doctores ventilantur
et iam descripsimus dominium ciuile seu po-
liticum sicut dicitur dicitur caritatis quod anthonoma-
tice euangelicum quodam appellat. Et quod descripcio-
ne tres dicitur eliciuntur in dicitur ciuile & euangelicum
hunc modo sumptum. Nam quo aliter non nisi per accipit pa-
tetur. Pius cum ipse describebat prout esse proprium adu-
modi res alias in sui factate & plura secundum reglas &

leges iuris pprie dñi Hoc eni mō cōuenit plu
rimū cū ciuili nec ē ī solo caritatis titulo stabi
litū ut diceretur Itaz dñiū ciuile institutū ē oc
casione peccati originalis & alioꝝ inde cōsequeñtium
quib⁹ non exstantib⁹ dñiū tale defuisset Dñi
um uero caritatis non p̄supponit peccatū sed ē
immediate diriuatū a deo sicut ip̄a caritas Ci
uile ac magis hūana adinventione & utilitate
tis hūane r̄spcū statutū ē nisi h̄ p̄terea si r̄dicē
itē tā hūis illius sapore cōtrahit Et si uix ex
eretur & tenetur absq; cōtaminatione p̄ aliqd
delictōꝝ Radix uero dñi euangelici ē caritas
que paciens ē benigna ē &c. Sc̄daꝝ d̄cam quā
dñiū caritatis qz nō querit q̄ sua sunt p̄t ex e
quo cōpetere q̄libet dñiū p̄pter sui sp̄ualita
tem absq; diminutione sui quemadmodū d̄s
sui dñiū coicat angelis & hoībus nec inde mi
noratur Sed dñiū ciuile tū propter sui mate
rialitatem ut sic dicamus tum propter app̄
pziacionem quodammodo auaram et queren
tem que sua sunt nequit ex equo pluribus cō
uenire Nam q̄uis eueniat q̄ habeant domini
um ciuile rex et uasallus uel burgenſis super
hereditatem eandem hoc tamen non est ex e
quo neq; eodem iure neq; simili plenitudine
ciuilis potestatis Postremo distinctionem

tercia hnt qz ciuile e retinibile & addicabile
seruata caritate no sic euangelicu vn qz ciuile
politicis legibus imitur et institutionibus
vt q qlibet rem suam possit alienare & vende-
re & comutare eam insup defendere iudicialit
atqz repetere aut alijs modis cōseruare & tali
angere magnā sepe hnt sollicitudinē annex
am Propterea dñū hoc sollicitū ē et anxium
& penale & p̄t abdicari a se p̄t nichilomin⁹ iuste
retineri et exerceri eiam extra caritatē scdm
mor dicenda Caritas uero dñū q̄s abdicare
aut uellet an iuste posset qm̄ illud nichil aliud
ē q̄ filialis adopcio dei uel aliq̄ cōseq̄s ad il-
lam Idcirco iure nequit abdicari sicut nec ca-
ritas repudiari iuste p̄t At uero qm̄ altrican-
tur multi an ciuile & generaliter oē dominiū
psupponat pro fundamento caritatem. No-
tandum ē conformiter ad p̄missa qz sicut libe-
ralitas dīna coicans se non coicat se secundū
oēm plenitudinem suam sed dat singul̄ put
uult ita dum subtrahit se a sua creatura iusto
iudicio quia peccauit ei non subtrahit se peni-
tus quin aliqua donorum suorum miseri-
cordi & dignantissima libertate reseruet eidez
creature alioquin flueret in nichilum Quam
obrem absqz ullo dubietatis scrupulo dicim⁹

¶ dñiūm ciuile & politicū nō p̄supponūt ut i
sūt iuste alicui per titulū caritatis. Vñ q̄uis
creatura rōnalis non sit simpliciter iusta sine
caritate est tamen in casibus iustus dominus
ciuilis aut politicus. Et hoc rationabiliter a
suprema iusticia statutum ē ne dominia ciuilia
apud homines semper incerta et dubia
mutabiliq; fluctatione vacillarent nec aliq̄
haberent utilis roboris vel momenti. Nunquid
dauid perdidit ius in regno quia adulterū
pollutus est crimine? Nunquid apud infideles
quociens tociens scriptura reges nominat
nullus omnino iuste politizat? Absit. Quid
mirum si non quodlibet crimen tollat ius do
minandi ciuilitate quando per ipsum ius non
tollitur corpus christi consecrandi et cetera
exercendi dignissima sacramentorum m̄ter
ria. q̄ si quis contenderit ista non fieri pro
lus iuste extra caritatē videat ne quid nomi
nis eum fallat de hoc qd̄ est aliquid iuste fieri.
Et breuiter ista eadem est penitus difficultas
et similiter enodanda qualis ē illa an ali
q̄ caritate potest aliquis bene moraliter op
perari nam et iuste dominari ciuilitate mora
le est. Addamus preterea q̄ sicut ciuilia do
minia ratione peccati et pro extrinseca utilitate

te rei publice solum inducuntur et non con-
ferunt regulariter absque peccatis manifestis
et signis exterioribus sic non perditur eorum
ius regulariter absque predictis manifestis nec
ex quibuscumque sed ex illis que stare nequeunt
cum debito suo usu talis dominij in re publi-
ca Et dicit per sententiam diffinitivam talia
esse monstrata sunt et dampnata. **E**xempli
gracia Vasallus aliquis habet ex dono domi-
ni **H**ereditatem ad fidelitatem sibi presta-
dam Vasallus iste non pro quocumque delicto
perdit hereditatem primo pro nullo iteriori sed nec pro
exteriori contrariaretur fidelitati debite domino et
adhuc ante diffinitivam sententiam non ex-
ab hereditate spoliatus quis prius ita spoli-
ari meruisset. **A**liud quippe est demereri
iure spoliacionem hereditatis. aliud de facto
spoliacionis et prodicionis pena plecti **E**x hic
perpenditur quod nulla heresis occulta nulla sy-
monia mentalis nullum denique crimen occul-
tum tollit tale dominium siue illud sit cano-
nicum et spirituale siue legale et temporale.
Nec consequens est si tales committunt in su-
premum dominum deum crimen lese maiest-
tatis et eadem proditores existunt quod omnia per-
dant continuo que ab ipso susceperunt prout

supra deductum est alioquin peccator morā
nichilacione puniretur. Huiusmodi autē ignoran-
cia fallit multos & nominatim quosdam re-
doctozibus anglicanis & longe deterius quā-
dam ex hereticis qui omnem a prelatis si non
sint in caritate tollendam esse dicunt obiam
tanquā ius omne superioritatis amiserint. Et
rarent preterea circa dominium summi pon-
tificis illi qui pro quolibz delicto occulto aut
etiam pro publico non contrario directe pluri-
sue potestatis ab eiusdem obiam tanquā non a ppa
discederent. Cur autem addimus tanquā non a
papa infra docebimus. Ex hys plpicua est
tercia dca dominij caritatis a dno civili quā
deus se solo immediate dat titulum caritatis
ad omnia propinquo iure assumenda in sui fa-
cultatem fruendo vel utendo licite & merito-
rie quo titulo stante illud inabdicabile est do-
minium quo sublato repente tollitur ut verū
sit qd dicit apłs iacobus Qui in vno peccato
rit factus est omnium reus. Cur autē dca sit p-
pinquo iure alias docuim⁹ quoniam peccato-
ius tale sed remotum habet ante obstinacio-
nem dum faciendo qd in se est ad illud prepa-
rare se ius habet. Sed in civilibus dominijs si
sunt alij tituli sunt ea fundantes ita remanēt

manētib⁹ suis titulis in integritate sua quosq̄
per leges civiles scđm quas illa dominia re-
gulam ⁊ robur assumunt cāsentur quēadmo-
dum rex francie regnum habet titulo succes-
sionis ex primario consensu civium suozū
Sunt aut̄ quedā publica crimīa ppter que le-
ges civiles iudicarent hūc successionis tituluz
annullandū fore ex opposito civiū dissensu
in alijs titulis est cōis electio leges vero certe
sunt que elcionem hanc ⁊ nullā ipso scō ꝑ an-
nullandā ⁊ cassādā eē dicerēt ⁊ ab ea ꝑcedēdū
decernerēt q̄admodū exp̄ssa decreta sūt de e-
lectione summi pontificis q̄ heresis tunc aut
postmodū ꝑt ad iualidacionem elcionis aut
elci destitucionem opponi **S**ed dicit exp̄zelle
bernard⁹ i quadā ep̄la petri leonis q̄ elcio vi-
ciosa prius dēt examinari rōne ⁊ cassari iudi-
cio **Q**uod q̄liter ⁊ q̄n vez sit istud ex iuriū ex-
p̄ssa declaracione cognoscitur q̄m si passim ꝑ
voluntate cuiuslibet liceret discedere a suo su-
p̄iore et absq̄ sc̄ntia iudicij rōne huius vel illi⁹
delicti qđ eidem quis imponit quis non vide-
at ꝑtinus oia dūia fore misera cōtusione tur-
banda **R**ufus ex aduerso si supiores pro sua
libidine possent inferiores dicere conculcare
⁊ affligere ⁊ ꝑdere et q̄ eozum violentie se op̄-

ponere neq; scō neq; vbo liceret male irent vel
publice q; pro q̄rū utilitate ptās oīs statuta
ē. male p̄terea eēt quibusdā p̄sonis singulari
bus vbi superiores sui via sc̄i sp̄zeto oī iuris or
die eis si vī iferrēt vī illā p̄ vī r̄pellere nefas fo
ret qđ vti q; fas foret inmutabili iure naturali
si modestia in repellendo vim vī cōseruetur.
Seruatur at̄ qū resistitur quantū requiritur &
sufficit scđm q̄litate in iurie declinanda
& intencōe p̄cipua sese conseruandi qua in re
stati appet multos casus eēt possibiles i quib; a
aliquis gerens se p̄ papa & pro tali habitus
ab eccia poterit a subdito licite & occidi vel in
carcerari vel p̄ modum q̄dam appellacionis
ab eo vel subtractionis a ptāte sue obie decli
nari. **N**isi forte quis oūderet cōstitucionem ali
quā reuelatam obstare qz humanum ius hoc
naturale tollere non potuit. **F**undatur enim
in titulo naturalis existencie coicate a deo ip̄i
creature rōnali ad q̄ titulū cōsequitur ius de
fendendi se & noxia repellendi hoc est vī vim
repellendi mō prius exposito vel in titulo ca
ritatis ad q̄ cōsequitur ius refugendi oē p̄ccū
mortale vt castitatem suam cōseruandi. **H**oc
vero ius defensionis non extenditur ad inor
ios sic q; ex eoz morte possim vitam meam p̄

rogare. Nec ad iudices q̄ via iuris me cōdem-
narent etiā innocentem s; nec tenet ubi via iu-
ris abloꝝ tali via facti apta est aut ubi libido
regnat alium ipetendi magis q̄ se defenden-
di. Nunc ap̄tior via est ad inuestigandum q̄libet
sit habitudo dñoz civilium ad subditos et e-
cōuerso in oī policia tam ecclesiastica q̄ seclari.
Est enim apud quālibet policiam suū ius na-
turale est p̄terea suum ius dñū seu in carita-
te seu in alijs gratuitis donis fundatum que
iura & dñia inde cōsequencia nulla p̄nt huma-
na constitutione destitui ut qd̄ policia tēdat
ad sui conseruacionem & ne sue pdicioni vijs
cōgruis obnititur q̄ nichil agat contra leges
eternas mortaliter delinquendo & similes. Ex
quibus palam ifertur de policia q̄libet sicut
de p̄sona singulari modo dicebatur q̄ contra
superiorem suum quemlibet impetentem eaz
via facti ius habet vim vi repellere. Exēpli
gracia Papa de quo minus videretur si via
fci vellet ignes sp̄gere per domos xp̄ianoz p̄
se vel alios ip̄obos aut mulieres violare nō
p̄pter hoc statim delineret eē p̄pa. Attū nulli
dubium eē debet quin huic vie facti eccia vel e-
ius ps possit via facti demolicioni suozū ho-
nozū & violacioni vxozis resistere etiam p̄
f̄ iij

incarceracionem realem pape ubi tunc aliter
neq; via iuris neq; via fci obftare relicta est.
Quanto magis hoc agere fas haberet eccia a
pars eccie. ubi fua caftitas fpualis i legis di-
uine obferuacione aut fua vnitas in qua vita
fua pofita est ab aliquo papa via facti certifi-
lime uiolari quereretur. q; fi quis in oppositu
mille decretales & decreta produrere tanq; pa-
pe in nullo cafu dicere liceret cur ita facis. **T**a-
m in fuperior fit tota ecclesia tanq; a ne-
mine poffit iudicari. **R**efpōdemus q; potestas
fuperiorum nichil potest ftatuere aduerfus
veritatem legis naturalis et diuine. q; in fup-
potestas eorum data est non in destructione
fed in edificacionem quibus improbe agenti-
bus modis fimilibus ad pretactos fi refiftit
non iam potestati fed eorum improbitati re-
fiftitur. **S**cim⁹ tamen q; cum modestia mag-
na & timore & non nifi urgente manifesta ne-
cellitate talia attemptare fecurum est. **Q**uo i
loco nis delirant quidam iuriftarum qui ter-
tibus fuis adeo fixi. adeo prelli coherēt q; ad
leges naturales & diuinas fecūdum quas ade-
quari humanas atq; moderari necelle ē nō af-
furgunt. **D**eniq; mixtio atq; concurfus vari-
orum dominozum in eadem perfona multos

46
peralogizare dum illa a seipſis ſecernere & no-
lunt vel neſciunt habet itaq; papa primo do-
minium ſuperioritatis a chriſto ſuper totam
eccleſiam cum plenitudine poteſtatis in eis q̄
ſpirituale regimen eccleſie proprie dictum
reſpiciunt. Habet præterea ſecundo poteſtatez
canonicam ſuper res eccleſie q̄ dicuntur im-
proprie ſpirituales quemadmodum ſunt collaci-
ones quedam beneficiorum & iuriſdictionum
quæſi temporalium atq; proventuum. Habet
tercio poteſtatem ex conſenſu tam principum
preſertim imperatorum q̄ aliorum ſubdito-
rum in quadam temporalium appropriacio-
ne quam ei conſtat iure diuino nequaquam con-
uenire quoniam et ſi diceretur dominus eſſe
omnium in temporalibus non tamen omni-
modam dominationem ciuilem haberet in eis
quin aliquis modus poſſidendi eidem poſſet
nouit aduenire. Sicut de ſcō cōſtantin⁹ aliq̄
mō ſtulit impiū romanū pape qd̄ ei neq; q̄ a tea
debebat. Habet q̄rto ptatē q̄lē iure nāli ſupior
habeat ad ſubditos. Hys vō ptatib⁹ corruēt
ſibi mutue ſeruitutes ad q̄s urget⁹ ex iſtaruz
aſſūpta q̄libz ptatū. Neq; ei ē dñacio i q̄cūz p̄t
deū abſz p̄porcionabili obligacōe ſeruitutis.
Propterea ſicut papa ſupior ē oīm ita omni-

um ē seruus non ficta hūilacione s; metha-
r̄ morali r̄ theologica veritate nomiātur vt si
gletur i dño gletur et non de ptāte tumeat s;
timeat de annexa seruitute prima ptās cog-
noscitur ex euangelijs r̄ actib; apkoz r̄ ex e-
is que p̄ successiuam relacionē eoz ad nos tā-
ta sūt certitudie deuoluta vt merito temerari-
us r̄ scādolosus p̄mo scismatic; iudicetur qui
ptātem hanc r̄ abolere vel diminuere p̄sūpt-
rit De hac ptāte sūt ius cōuocādi cōsilia vni-
ūsalia ius det̄minādi cū cōsilio q̄stiones fidei
p̄ modū articuloz dēs generalit̄ obliganciu;
Coercio illoꝝ p̄latoꝝ iferior̄ r̄ eoz si demerue-
rint total̄ desitucio r̄ s̄cia que r̄ vniuersalez
eccie statū tangūt r̄ finalē sup̄māq; det̄mina-
cionē respiciunt Et h̄ ptās in eccia imobit̄ ple-
uerat quantūcūq; p̄sona pape p̄ mortem na-
turalē r̄ ciuilē mutaretur aut quantūcūq; vlt̄
talis ptātis a papa remanēte tolleretur i pte
r̄ in toto seu p̄ ignauia seu p̄ alia sicut possibi-
le est iustam racionem X̄p̄istus eim optim;̄
legissator si non totaliter ecclesie sue in eis q̄
r̄ligionis sūt puidit; ipse policia ecciasticā n̄
optime qd̄ nefas ē sentire institutam reliquit;
Sed et textus euangelicus et cōsilioꝝ genera-
lium determinatio r̄ eccie v̄is cōsensus tan-

tus & assertio p̄mo & rō naturalis p̄supposita
fide Pro hac supioritate tam apte faciunt ut
cōtra eū q̄ se pro catholico gerit. negantē hoc
magis sit destitucione q̄ disputacione cer-
tandum Huiusmōi sunt qui dicūt q̄libz i sua
dyocesi eē papā sup̄mum aut q̄ plures eē pa-
pas licet & expedit aut q̄ non oporteret quere
re papam unū p̄ ecclia & filies Hec ptās tam i-
mediate a deo collata est ut tota ecclia illā ne-
q̄ destruere neq̄ nouiter si tolleretur edifica-
re valeret Ea tū cōcessa p̄t ad ipsā q̄s assumi
scdm̄ leges positio iure canonico lata p̄ ecclia
nē hanc & illā sic ā si celebratā. Amplius vero
scdm̄ ptās pape p̄ canonicas instituciones q̄
sunt hūane & variabiles robur habet Hec po-
testates due tm̄ differunt ut quidam noiarī
ipsā greci p̄mā cōcedentes scdm̄ abnegent.
Errant q̄q̄ illi q̄ miscēt hāc coeōcione q̄dā cuz
p̄cedētī Etenī q̄s nesciat x̄ p̄m & petrū & succel-
sores m̄ eos absq̄ tali ptātīuo exercicio circa
epalitatē ecclēie in papali culmine plene
fuisse stabilitos ut ergo talia exercicia ad pa-
pam dīno iure saltem immediate non conpe-
tant dicere consequens est Magis vero de ter-
cia potestate istud diceretur cum qua potesta-
te & eius exercicio in cōseruādo eā qm̄ p̄mixta

est potestas excoicationum q̄ iure dīno & p̄
mo cōpetunt pape subsecuta ē magna turba
cio et horroz quidam ecclesie nimis efficiens.
Demum quarta potestas naturali iure pape
conueniens habet & requirit ut tanq̄ supior &
tutor atq; conseruator honoretur et iuret
ab omnibus quam ptātem posset eccia si de
sz ordinare aut aliter commutare sicut alteri
us policie mos habet. **P**apa vō q̄ neq; i pecca
bilis est neq; confirmatus in grā subditus est
legibus dīnis & naturalibus et in quibusdam
ad leges hūanas obligatur p̄pterea si peccet
corripī p̄t iure dīno & naturali fr̄naliter. **H**uic
enim legi dīne subditus ē & si nolit corrigi p̄t
tandē denūciari eccie p̄sertim vbi denūciatio
illa non plus afferret detrimenti q̄ utilitatis
vbi p̄terea vicia talia possent q̄ notabili scan
dalo ptubarēt ecciam. q̄ si requisit⁹ legitime
nolit consilium celebrare et nichilominus per
seueret in delictis potest ipse haberi tanq̄ per
re sit pertinax non patus audire ecclesiam. q̄
vero papam casus iste et confirmatio subiciat
ecclesie tanq̄ minor sit iure diuino quidquid
humana verba sonarent liquet ex hoc qd̄ mō
brum deuīabile et potens ifici minus est cor
pe residuo quod a sanitate neq; totū destituit.

Similiter persona deuotans regulam habere
debet et iudicem indeuotabilem quibus median-
tibus ab exorbitatione possit arceri. Regula
hec indeuotabilis est lex domina iudex incorrup-
tibilis saltem circa ea que iuris dominij sunt
& ecclesia aut consilium generale ecclesiam re-
presentans. Porro ubi persona pape mortua
esset aut morte corporali a morte civili quaz
p[ri]ncipia notoria et coniuncta in suo crimine
deserente ecclesiam manifestat consilium ge-
nerale robur haberet ex sede ap[osto]lica et christi
approbatione qui in necessitate tali nobis vel-
let non desse. Hoc forte intelligunt qui dicunt
connexionem membrorum ecclesie ad unum
caput xp[ist]i essentialem esse & non ad eius vica-
rium papam qui est caput secundariu[m] quoni-
am ipso destituto nichilominus manet vni-
tas ecclesie q[uod] p[ro]ferri posset hec vnit[er]itas ad v-
nitatem sedis ap[osto]lice que in suo formali iu-
giter p[er]seuerat iuxta dictum cuiusdam distic-
tionis ponentis i papatu aliquod esse forma-
le quod est papalis dignitas aliud materiale
quod est persona dignitatem hanc representans
Ceterum de potestate secunda et tertia pape
dicimus eam per easdem causas posse destitui
pre q[ui]bus exorta est v[er]puta secunda p[er] consilia

generalia et tertia per dissensum dominorum
temporalium causis occurrentibus legitimis
pro utilitate manifesta. **V**iducius spe nostra
tenuit nos sermo de hac potestate summi po-
tificis quoniam tempestas presens ad hoc im-
pulsit pro qua magis necesse est potestatem
hanc ad clarum dinoscere atque discernere quam
olim antea presertim ad videndum subtractio-
nis facte iustificande et cassande ratione presump-
positis eis que facti sunt. **N**unc tandem de ab-
dicacione dominij quedam subiungamus quoniam
tum hoc liceat vel expediat ostendentes et in-
primis rememorandum est ex prioribus quod ne-
que dominium caritatis quod ab aliquibus euan-
gelicum dicitur neque dominium naturale ne-
que originale ne beatificum cadit sub abdicati-
one voluntaria et licita. **D**e solo igitur domi-
nio politico coherens siue illud sit naturale si-
ue dominium siue humanum sermo habendus
est. **E**t quidem vniuersali verbo dicere possu-
mus quod omne dominium tale politicum licet
ter in casu vel remittitur vel abdicatur et de
papatu quia quodam fiebat dubitatio illa per
determinacionem expressam sopita est. **C**elestinus
itaque resignauit et dignitatem quoque illam be-
atus gregorius et aliorum plurimum quatuor

in se sunt nonne leguntur depulisse de regnis p̄
terea & alijs dominijs abdicatis certa & app
bata exempla sunt Attamen abdicaciones is
te suis vestiri circūstancijs debent ut fiant si
cut oportet et quando oportet et auctoritate
qua oportet Neq; enim pertinaciter & absq; a
lia lege priuata spiritus sancti renitendum ē
superiori sarcinam alicuius dominii cerui
ribus illius qui sibi subditus ē rationabiliter
imponenti alioquin periret humilitas perirez
obia periret quandoq; reipublice vtilitas Ce
terum abdicatio cuiuslibet dominii ciuilibis et
appropria rionis hereditarie in proprio & coi
fieri potest cum merito sic q̄ solo vsu pro et
titulo naturali et caritativo taliter abdicans
contentus sit. Sic dicimus naturalem ad q̄
consequitur ius nutriendi corpus sic q̄ in ei⁹
necessitate omnia sibi fiunt ad h̄ communia
Non est autem necessitas si per se possit de vic
tu sufficienti prouidere sibi per laborem que
q̄ et in hoc casu mendicare necessaria vite sue
sit res licita de genere que meritoria fieret si
nulla ex circūstancijs adhibendis defuerit h̄
autem abdicatio totalis in proprio et coi
de se p̄ h̄ habz sicutudis ad statū innocēcie & pa
trie & p̄ q̄rūdā h̄emicolaz q̄ uis non habeat

commendacione de necessitate coniuncta **P**atuit h
in heremitis qui uiuebant ex labore nichil tū
appropriantes sibi sed erant quasi nll habent
tes pati s. oia relinquere p̄ulsq̄ p̄ eis repeten
dis iudicialiter aut aliter decertarent **S**tat ei
abdicatione talē cū quantalibet bonozū uertu
te que sibi in nullo aīm? paup appropriat nec
scdm leges ciuiles eadē occupat cū obligatio
ne. s. vel non ad repetendum ea cū iurgio vel
aliter si raperentur ad defendendum ad hoc
q̄q; voto sepe p̄t astrinisse **Q**uāq̄ igitur ab
dicatione cuiuslibet pprietatis in pprio & coi si
milior sit p̄fectissimis statibus humane crea
ture **N**ichilomin? p̄supposito p̄ccō & mō reru
se habendi in policia ecclesiastica q̄lem exprimur
uiuere de pprio in coi uidetur regulariter eē
status salubrior atq; securior **I**taq; multa de
cent unū statum utputa statū innocencie qui
alteri neq̄q; expedirēt ut uiuere in nuditate si
lios p̄creare nllm cohercere ad bonū & simili
a honestabāt nam p̄mitus institutā q̄ lapsa in
p̄ccm cōtraria hīs q̄dā decēt. q̄dā expediunt
q̄dā exiguntur p̄pterea fallax ē argumētum
Stat? iste p̄fectissim? similior ē g? p̄ i p̄fectis
expediēciis alit enī opinio socratis q̄ oia sint
coia uidēt? sustinēda q̄lif uo ea q̄ hūtur in coi

liceat a quolibet suū dicere aut repetere si trans-
ferantur & sicut a disgressionis nimie formido
suadet ne tractetur. Sed de onere placationum
p tales proprietarios tum iurisdictiones tum pos-
sessiones quod onus ipiti & iexpti honori & exho-
neracioni deputant & quilibet teneatur placatus
p talibus tuendis & augendis iudicialit cōten-
dere ceteris omnibus spūalibus exercitijs. Sicut
rōne ptransim? pfecto dinitus & enunciatur
ē & enunciari potuit de talibus venenū effusuz
ē in eccia scā dei. **Explicit tertia lectio dñi cā-**
telex incipit quarta.

Dostq̄ descriptiones atq̄ distinctio-
nes materie necessarias precedentes
laciones posuerunt tum de lege pura
diuina preceptiua tum de lege pura naturali
tum de lege solum humana & simul ostendi-
mus que leges & quot sunt diuine & que et quē
sunt pertinentes ad diuinam et que imperci-
nentes. Superad dimus quid et quot modis
ius & dominium & iurisdicio vocarentur superē
video ut ad declarationem vnice cōclusionis
nostre cum suis sequelis diuertat sermo nū
Erit igitur hec conclusio. Anima rationalis
sicut a deo solo inspirante & influente habz vi-
tam grē que ē baptizmus in spū scō sic ipō de

serente solutūthō pdit aīa vitā huiusmōi p̄ha
bitam dū p̄ceptiue legis sue p̄uaricatrix inue
nitur **Prima** ps de se p̄spicua ē ⁊ ante deduc
ta in sc̄da l̄sione **Sc̄dam** p̄tem suademus ex h̄
q̄ alius a deo sicut non habz ptātem infunde
re grām sic nec eripere **Iple** p̄terea solus habz
claus vīte ⁊ mortis et̄ne q̄ apit ⁊ neō claudit
claud⁹ ⁊ neō apit **Ista** vō cōcludūt q̄ solus p̄t
dare p̄cepta affirmatia ā negatiua sub pena
mortis eterne qz illam ifligere solus p̄t **Null⁹**
ergo pdet grām nullus reatum dāpnacionis
et̄ne incurrit nisi p̄ quāto dine legis p̄ceptiue
transgressor extiterit **Ad hoc** ē auctoritas sci
aug⁹. describētis p̄ccm̄ actuale cōmissionis
Peccatum inquit est dictum factum vel con
cupitum cōtra legem dei eternam **Ad hoc** in
ducitur illud apli **Stipendia** peccati mors ut
la transgressio legis naturalis aut humane
vt naturalis ē vl̄ humana ē de facto peccatu⁹
mortale **Et** appellamus hic p̄ccm̄ mortale qd̄
pene et̄ne reatum opatur sc̄dm̄ cursum a deo
iam institutum nō q̄ posset istitui. **Adimus**
p̄terea vt nāl̄ ē lex ⁊ hūana qz eadē lex talis se
pe colcat cū diua **P̄t̄z** correlariū ex p̄missis se
ex alio qz lex nāl̄is ⁊ hūana vt t̄les s̄t ū p̄nt ar
tigē ad cogniciōnē et̄nitatis ī pena ⁊ p̄mio ū

ergo feruntur ad finē talem supnaturalē et
 plusq̄ hūanum. Rursus frustra darentur le-
 ges cū appositione penaz q̄s legislatores in-
 fligere neq̄rent p̄mo nec de eis in foro suo
 agnoscere. Alioq̄n poterit legislator oēs ferre
 leges suas sub pena quālibet possibili vel i-
 possibili quā absurditatē dicere q̄s auderet.
 Sic ē de quocūq̄ lege naturali v̄l hūana q̄ neq̄
 natura neq̄ hoies p̄lati vel p̄ncipes possent
 transgressores suazū legum plectē pena dāp-
 nationis etne nec de ea ad examen suum p̄ tel-
 tes aut aliter deducere. Hac se rōne fulciunt
 doctores noiatim durand⁹ ponētes nllm̄ pre-
 ceptū ip̄oni p̄ p̄latos aut p̄ncipes sup actibus
 int̄secis & occultis qz videlz illos traducere
 neq̄rent ad forū iudicij sui qd̄ nō nisi publicū
 ē & de manifestis. Itaqz secus agere velle esset
 hoim̄ p̄prium officiū ignoranciū & frustra co-
 nāciū p̄mo & diuinū iudiciū temeritate cul-
 pabili dāpnabiliter v̄surpāciū. Ex hoc con-
 sequenter inferunt q̄ actus confessionis sacra-
 mentalis nequit dircē cadere sub p̄cepto eccle-
 sie sed iudicē dum iubet aliquid ad quod dig-
 ne exequendum requiritur confessio de lege
 diuina cuiusmodi ē susceptio corporis xp̄i se-
 mel in q̄no. **I**h̄e dicim⁹ de actu quolibet interi-

ori a de exteriori qui taliter secretus e q publici
cari licite no pt p testim inium duoz aut triu
Judices vero qui de taliter secretis interzoga
re & cognoscere plsum it errant ut dixim) pre
sertim ubi nichil aliud hat de publicis actib9
accusant policia suam ledentib9 ex qbus ista
secreta ronabili & vehementi plupcione conu
dant sicut e fama publica & infamis vita q
nec factas hat iudicialit adicere supmo sup
plicio non couictos nec cofessos dno ad hoc
obstante pcepto Null9 legislator eciaasticus ve
ciuil habet dire auctoritatem pceptiuā sup
istud ut interiori actu diligatur deus sup oia
aut q in eu speretur vel credatur patet ex im
mediate precedentib9 Et ex coseqti dicimus q
quantucunq legislatores intendant p suas le
ges suos subditos debere fieri meliores iteri
us & sanctiores q ad diuinu for occultu tales
tamen intenciones sue non cadunt sub eoz
pcepto Ita q si fiant actus exteriores suoz
iulozum eciam cum peruersissimis intencio
nibus et finibus occultis no erit ibi trasgres
sio humane legis ut humana est sed diuine
Et ita si dicam horas meas canonicas cum
quantacunq mentis euagacione & nulla at
tencione Si ieiunem in quadagesima tūmō

ut sanior hiam ut postmodum voracius & inde
 voluptuosius comedam **S**i feram tonsuram cleri
 calis aut vado dominicis diebus ad ecclesiam audire
 missam pro vana gloria aut fraude alia **S**imiliter de
 alijs actibus extuleris preceptorum ago quod male
 apud deum peccas in lege sua. me tamen pro transgressio-
 ne humanorum preceptorum nullus accusabit **E**t hic
 accipiunt fundamentum dicentes quod in casibus pre-
 missis non teneretur aliquis horas iterare sicut
 nec missam audire sed sufficit de peccato in deum con-
 fesso confiteri & satisfacere ad arbitrium con-
 fessoris **H**ec autem sententia est mitis pro scrupulosis cir-
 ca humanarum observacionem preceptorum que iugiter
 iniquitatem conscientia de restando si id quod faciunt non
 sponte & devote perficiant **S**tat simul aliquis
 observare preceptum humanum & tamen peccare mor-
 taliter sicut aliquis merendo apud deum poterit
 humani precepti violator accusari **P**atet primum
 in casibus prioribus ubi fit actus precepti humani
 ad finem peccati **P**atet secundum quod aliquis excusacionem
 habens sufficientem interius de qua tamen
 non potest facere fidem exterius omittit aliquis
 de operibus preceptis per ecclesiam quem ad-
 modum dampnatur ab ecclesia ille qui non
 vult redire ad societatem mulieris quam ficto
 desponsavit in facie ecclesie **S**ed obicitur per

Illud ap̄li **D**eus qui iustificat q̄s ē qui cōdēp
net. Rūdemus q̄ alio & alio resp̄cū deus ip̄e
iustificat & cōdēpnat. **V**ult quippe legislator
res publicos de publicis t̄m̄ō sententiare et
ad iudicū suū occulto reseruari. **P**ropterea i
dē opus sicut ē occultū ecc̄ie & manifestū deo
sicaliter poterit & aliter iudicari. **S**ed iterum
forcius opponitur. **N**ullū ē iudiciū r̄m̄ nisi p̄
quanto dīne legi cōformatur qd̄ est dictamen
p̄m̄ reḡe & r̄cē r̄ōnis. **Q**uis at̄ dixerit dīna
legē fallā eē aut q̄s dictamen r̄cē r̄ōnis credi
derit erroneū. **U**t igitur q̄libet lex vera sit ne
cesse ē aut si fallā erit lex nō erit. **E**st tamē fal
sa r̄ō dū iudices errant & q̄ petr⁹ q̄ supponi
mus apud deū inocētē sit pro homicida con
dēpnand⁹ & q̄ petr⁹ sit cōpellendus reddere
debitū nō sue proxi q̄ existens in caritate & ex
hīnc de societate scōz sit excoicatus. **S**entit h̄
idē deuot⁹ bernard⁹ in de p̄cepto & dispensaci
one qui simplicē ock̄m quo totū corpus operati
onum lucidum fiat dicit oportere rectum et
v̄z esse. quia nec veritas sine recta intencione
nec intencio recta sine veritate sufficiunt. **A**lio
quin non inculpasset ap̄stol⁹ quosdam qui
habebant zelum non secundum scienciam nec
cristus condempnasset interfectores martirū

51

q̄ arbitrabantur se obsequiū p̄stare deo. Huius
opioni r̄identes cōcedim⁹ p̄ reglā q̄ nullum
dictamē p̄ticulare p̄acticū quo ipatur actio ē
r̄cā nisi sit in veritate substat. S; qm̄ ex fal
sis seq̄tur hū v̄z concedim⁹ m̄ta esse iudicia
practica vera s; ex falsis deducūtur. Exempla
grā fiat hoc argumentū. Ois homicida p̄ris
ē suspēdēdus. Petr⁹ ē homicida p̄ris. q̄ Petr⁹
ē suspēdēdus. Maior ē lex hūana vt supponi
minor p̄bata ē p̄ testes falsos qui tū repellī n̄
p̄t vt etiā p̄supponitur & cōclusio seq̄s ē dic
tamen istud. Petr⁹ h̄is stantib⁹ est suspēdē
dus q̄ v̄tq; v̄z ē ap̄d cōcedētes ignoranciā
inuincibilē in eis que sci sunt aut iuris hūani
Altera eēt r̄sio & forte r̄cionabilior et ma
gis ad intencionē beati bernardi dicentis mi
norē precedentis sigilmi aut alteris simi. n̄
esse istam petrus est homicida. s; istam petrus
p̄batur homicida per testes inuincibiles
de falsitate et hec vera est; apud eos sicut ma
ior. Si igitur conclusio vera sit talium null⁹
mirabitur. V̄mptamen hoc loco pro diuersi
tate opinionum de ignoranciā si sit inuinci
bilis aliqua aut si nulla esset consequenter va
rietates respōsionum et quicquid sit de ignorā
cia facti aut iuris humani et naturalis posset
q̄ iij

rōcoris est scīa nullā in hīs que legis diuine
sunt cadere ignoranciā inuincibilē qm̄ faciē
ti qđ in se ē deus sp̄ assistit pat̄ illustare me
tem quantū oportebit ad salutē & erroris eui
tationē. Quocirca palā est rō cur martirizā
tes ap̄los credendo se p̄stare obsequiū deo o
ckm̄ simplicē non habuisse culpantur sicut nec
illi q̄s ap̄ls arguit habere zelū nō scīm sciam
Furta hec apitur intellcūs ad cognoscendum
si fides inclinare possit ad falsū & fides ad ma
lū cōstat qđ nō imēdiate sub falsi et mali rōne
sed an mediate cōsideret studiōsus inquisitor
Ex icidenti dīcīm qđ nullus fidelē credit arri
culos de futuro contingenti sic absolute quin
sciat deū id posse nō facere. **D**eus ergo si per
potenciam absolutam faceret nichil fore futu
rum non videtur ex hinc assent̄ fidelium fals
ficari qui potenciam non absolutam sed ordi
natam iuxta legem datam intendunt quem
admodum false non fuerunt asserciones iōnē
ad niniuitas & p̄lage ad ezechīā. **N**am subuer
sio ad demerita niniuitarum et mors ezechie
ad cursum nature cois referebantur. **N**on em̄
misericiā dei ad correctos & potenciam
ei supra cursū nature hī p̄phete secludebāt
ita nec catholicorū fides excludit potenciam dei

absoluta non ad faciendū ea q̄ fieri supra or-
 dinata eius potencia stabilivit **O**missio ho-
 rarū canonicarū transgressio ieiuniorū ecclesi-
 arū & generaliter omnium statutorū & regula-
 rum & canonum nunq̄ est peccatū mortale nī
 si pro quanto diue legi preceptiue dissonans
 inuenitur. **E**t ita quantum lex aliqua habet
 admirtum aliquid de lege diuina preceptiua
 tūdem et non amplius est eius transgressio
 mortaliter viciosa **Q**uamobrem discernere de
 omnibus legibus manifestum est spectare
 principaliter ad theologiam velud ad scien-
 tiam superiorem et architectonicam. quate-
 nus recta ratio sepet illud qd̄ iuris diuini est
 in eis ab illo qd̄ est humanum siue posituum
 tanq̄ si aurifaber peritissimus discernat aurū
 ab argento et argentum a plumbo. **E**t quo-
 niam multi precipuam hanc artificem theo-
 logiam vel ignorant vel negligunt vel sper-
 nunt que tamen de seipsa dicit legum condi-
 tores per eam iusta decernere **I**deo turbacio-
 nes in politicis et consciencijs sepius oriri cō-
 pertū est **I**dcirco preterea legislatores ecclesi-
 astici & ciuiles plerūq̄ sua potestate & auctoritate
 noscuntur abuti plerūq̄ ecclesiastici illi q̄ q̄ ordi-
 nant q̄q̄ monēt quicq̄ precipiūt volūt p̄ diuis

legib⁹ haberi par q̄z robur habere sicut abun-
tatur sua p̄tate p̄cipientis sub interminacione
damnacionis eterne Neq̄ tū excusaueri om̄s
legislatores taliter ⁊ talia loq̄tes p̄sumo eni
q̄ ad certā regulā ⁊ dinam sapiam sermones
suos voluerunt gloriari interpretari ⁊ recipi. q̄
si nō hoc hūiliter intendiat p̄nūcio non ego
s̄ ap̄ls q̄ nichil possūt cōtra veritatē s̄ neq̄
contra caritatē deniq̄ suū ē talib⁹ uti verbis
in suis institucionibus q̄ neq̄ a vero deuenit
neq̄ simpliciorib⁹ ⁊ ignaris timores et serua-
pulos varios ingerant q̄si videlz ipsi ligētur
ubi liberi sūt tanq̄ p̄terea graui iugo p̄man-
tur ubi ad leue iugū ⁊ suauē vocauit eos x̄ps.
Ex hoc q̄ aliq̄s peccaret mortalit̄ transgredi-
endo cōstitutiones aliq̄s humanarum tradi-
tionū non sufficient̄ cōcluditur q̄ ille cōstitu-
tiones obligēt ad mortale delictū. **D**eclarabi-
mus istud argumentantes a fili vel minori
Sit aliq̄s pit⁹ medic⁹ ordinat⁹ p̄ republica
dicat ille petro. **P**etre do tibi legē pro tua sa-
nitate quā si transgress⁹ fueris statū dissolue-
t⁹ corp⁹ tuū q̄ eā seruādo cōualescz. **N**ō bibas
uinū puz h̄ eduo. **N**l⁹ nescit q̄ medic⁹ ut me-
dic⁹ carz factate cōdēdi leges obligantes ad
peccm̄ mōrte ⁊ tū i calu tūlgressor hui⁹ legis sue

dāpnacionē incurret. **N**onnetur sike in materia
 de ebrietate aut furie piculo. **S**i medic⁹ denū-
 ciet ignorantib⁹ tale vinū nō bibetis alioquī
 ē inebrietatē v̄l furia incidetis. **Q**uis nesciat
 transgressores tremerrarios criminaliter deli-
 que nō qdē ppter medici pceptū q̄uis ī calu-
 si ita nō p̄cepisset non peccassent exculante e-
 os ignorancia. sed qz p̄uaticatores sūt horuz
 pceptoz dinoz ⁊ similia. **N**olite iebziari vino
 nolite vos occidere. **N**ō plus distimilit ē in p-
 posito q̄uis enī leges hūane et ciuiles vt tales
 sūt. sint solū p ordinacione policie hūane ecci-
 astice ⁊ ciuik in eis que corpus respiciunt ⁊ ita
 solā merentur punicionē t̄pale violatores eo-
 rundem ⁊ obseruatores p̄mio temporali do-
 nantur. **N**ichilominus ex consequenti et mix-
 tua colligacione ac mixtione quam habent ad
 leges diuinas resultat crimin faciens reos e-
 terne dāpnacionis ipsos contēptozes. **S**i
 aliqua lex hūana canonica v̄l ciuills non pos-
 sit concludi ex lege diuina nisi coassumendo
 p̄p̄ositionem vel consequenciam legi diuine
 impertinentem consequenter impertinens ē an-
 transgressio illius sit mortalis an nō mortāl
 p̄z ex p̄cedentib⁹. qz si q̄s p̄latoz vellez h̄m̄di
 legē ā diceret habere robur legis dine sibi fas

erēt p̄ theologos aut aliq̄s h̄ cognoscentes tes-
sistere in facie & dicere q̄ nō rē ābulat ad ve-
ritatē euāgelij ex q̄ āplius videtur nō eē secu-
zū asserere tot leges & canones & reglas quot
repiūtur oēs obligare ad pccm̄ mortale tū ex
m̄tis causis iferius assignandis tū noiatī ex
eo q̄ m̄te huiusmōi cōstitutiones iptinentes
sūt legi dīne q̄ in euāgelij cū suis exposicio-
nibus sufficienter tradita explicataq̄ ē. Et
h̄ notandū ē p̄ resolutionē materie sc̄dm̄ quā
resolutionē oīa dca & dicenda volo itelligi q̄
p̄cepta affirmatiua dei q̄uis obligent ad sep̄
nō tū p̄ sp̄ ut ē cois regla m̄grōz. Obligant
q̄ sub q̄dā dīiunctione ad hoc faciendū ē il-
lud p̄ istū & illo tpe put cal⁹ icidit & sapiēs de
terminabit. Sicut exēpli grā Occurrentibus
duob⁹ in extrema necessitate famis quoz solū
possū succurrere teneor succurrere isti vel illi
sub dīiunctione & non ābob⁹ simul & quomā
in coitate xp̄ianozum pauci sunt qui scirēt in-
dicare de tpe certo quando p̄cepta affirma-
tiua faciendū sunt. Propterea p̄lati qui sapi-
entes sunt limitant illa p̄cepta tanq̄ sub q̄
dam dīiunctione obligancia ad certa opa et
tpa defmiata. Exēpli grā lex dīna vult ut ali-
quā cult⁹ latrīe exterior deo p̄soluatur ne igit̄

peccarent hoies aut p ignoranciã aut p defici-
 diã & inaduertenciã limitauit eccia certũ tps
 & certũ modũ ex eõdi pceptũ istud s. diem dñi
 & cessacionẽ ab opib9 seruilib9 & mille audi-
 rionẽ quo adimpleto adimpletũ e pceptũ illud af-
 firmatiuũ. q si q̄s peccat mortalit̄ transgredi-
 endo limitacionẽ istã eccie. hoc nõ e pprie ex
 hoc q eccia sic p̄cipit s; qz sic limitare expedie-
 bat p coitate **E**t iam hõ fit cõteptoz dñi pre-
 cepti & supioz suoz qbus sponte se submitit a
 submittere debuit pro utilitate sui & coitatis
 cui9 e ps. q̄uis adhuc in talib9 limitacionib9
 quedam adduntur magis ad quandã decenci-
 am q̄ pcepti necessitatẽ **E**t nõ p̄t vlt̄ dari re-
 gula nisi vt equitas que a phis dicitur ep̄-
 kepa iudicabit **V**erũ est enim illud p̄li. **O**m-
 nia mandata tu a equitas **N**ulla lex appellã-
 da est neq; ferenda tanq; necessaria ad salutez
 eterna n que non est de iure diuino in aliquo
 quatuor graduum q̄s lcio p̄cedens exposuit
Oppositum sciẽtes a facientes moluntur i-
 ponẽ iugũ grauissim sup ceruices hoiz & spgẽ
 laq̄os pedibus eoz lapidẽ & scandaluz q̄obzẽ
 theologia q̄ e lex euãgelica dicã meli9 ei9 doc-
 trix & explicatrix dẽt i oib; p̄cedẽ p̄latos ecci-
 asticos i suis ?stitucõib; & decretis ne l̄ obãnt

preceptis dei propter similitudinem onerosam iuxta
aperitum christi factum phariseis et ne credantur liga-
re ad penam eternam ubi pena civilis sola reperit.
Doctrina haec precipuum locum habet in materia ex-
coicationum late sume. Nam quae pro solis incommodis
temporalibus evitandis aut commodis politicis con-
servandis eterna vult infligere mortem cui quos si-
milis erit illi nisi qui volens abigere muscam a
fronte vicini eam securi percuciens vicinum stolidum
excerebatur. Aut ei pariter dixerim quod studens cu-
raco modici vulneris in pede equi sui pedem
confestim abrupit et scidit equumque perimit. So-
la itaque contumacia vera vel praesumpta reuocans
stare iudicio ecclesie reddit hominem pro christiano
non se gerentem dignum excoicatione. Nam si
patus est audire ecclesiam quare velut ethnicus
nobis erit et publicanus. Porro differt plu-
rimum quae est contumacia et quae dampnosa
ecclesie pro qua materia et circa quam incur-
ritur. Nam peior est contumacia in materia ter-
rei et religionis quando pusille questionis de
paucis denariis ubi nunquam tamen prodest obia quae
tunc obest excoicatio separata a spiritalibus sub-
fragiis et societate sanctorum ita ut longe mitior sit
praecedens quam sit in curiis secularibus pro punitiones
corporales seu temporales quae ubi per prelatum

p̄cūdi q̄rit̄ aīa a deo vita sua & dari sathā
 ne in īteritum nō solum carnis sed sp̄s ne iam
 saluus fiat ab alioꝝ auxilio destitueꝝ. **O**c-
 curre du bio p̄abili de aliqua lege vtrum di-
 na sit aut diuine cōnexa seu p̄tinens tuciꝝ ē le-
 gem illam p̄ dina suscipere q̄ p̄ humana neg-
 ligere **T**ene certum cōsultit aug⁹ & dimitte in-
 certum **E**st itaqꝫ reglā m̄grā q̄ exponens se-
 discrimi p̄ccī mortalis peccat mortaliter. **E**t
 hanc fūdat dcm̄ sapientis **Q**ui amat piculuz
 p̄ibit in illo **N**ō tū de oī dubio sꝫ de p̄abili et
 vehem̄ti h̄ v̄m̄ ē. **T**otā i hoc loco materiā de
 cōscia erronea quō ligat & quō n̄ & de p̄plexi-
 tate an sit possibīl̄ & de scrupul̄ quō fugandi
 sint aut deponēdi tractare p̄tinens eēt nisi q̄
 aliū locū habēt & ad euentū festinamus. **H**oc
 v̄nū generale donamus documentū credere s-
 faciliter sapientiorum et bonorum iudicio et
 contra cōs̄ eozum sententias non leuiter sibi
 met formare scrupulos anxios & timidos **F**al-
 loꝝ si non ita iubet sapiens fili ne innitatis
 prudencie tue. **E**t rursum **N**oli transgredi ter-
 minos quos posuerunt patres tui. **H**oc preci-
 pue necessarium est apud religiosos respectu
 superiorum suorum. hoc et apud ignaros
 diuinarum legum quineciam iuniores q̄q̄

theologicis lris imbuti talē debent reuerencia?
senioribus in quib⁹ vita cum cōscia concozda
runt & vix ppter aliquas nouas suaciones quā
tūcūq; appetentes ptinax vniq; feratur. Circa cō
tra determinaciones eozundem assertio vtrius
quippe qualem habeant genitā ex multis ex
piencijs longe cercius arte iudicat & opatur.
Porro iudicium rōnis sicut obtenebratur et
lucida eius radiatio diuersis viciat⁹ appetit
per iterposicionē nubilosarū passionum atq;
pzauroz affectuum etiā in lratīs iuxta simili
tudinem solis visi p nubes. Sic p pzauā istru
tionem intellcūs in scīs p̄sertim diuinis cau
lantur nonnonq; errores in eis qui se totos
deuotioni tradere crediderunt dum voluerūt
plus sapere q̄ sibi satis erat. **A**d presens corze
larium iducam⁹ exēplū iam inductum de me
dico cuius consilij aliquādo parere debem⁹
sub pena peccati mortalis et ex transgressio
ne sui consilij vel scimus vel probabiliter et ve
hementer credimus nos inebriandos et con
sequenter transgressuros legem dei. **S**aluber
rimum est sapientis documentum quo ait.
Que tibi precepit deus illa cogita semper. **E**t
in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.
Et enī ppter ignoranciā diuoz p̄ceptoz quā

q̄ p̄gignit superuacua occupatio circa tradicio-
 nes humanas aut curiosa inuestigatio reruz
 penitus inutilium **C**ōsurgunt ex consequen-
 ti faciliter transgressiones diuine legis. q̄
 si hoc dampnabile sit apud hoies quātam p̄-
 cor dampnationem sibi met accumulānt in h̄
 vicio culpabiles. vel ecciastici rectores. vel re-
 ligionum p̄fessores **M**iratus sum aliquan-
 do qua ratione ip̄i ecciastici p̄sertim ordinati
 et religiosi prohibentur a scia medicine et nō
 remouētur de facto a studio traditionis hu-
 mane **N**am corpus sōge melius est q̄ terrena
 substātia cui traditiones iste deseruiunt. q̄ si
 per alios potest corp⁹ curari nōne similiter p̄
 vicarios et alios de eccia cōtemptibiles put
 iubet ap̄ks possēt tp̄alia ministrari. nōne s̄c̄
 tius est ecciasticum per se deo seruire et mūdo
 per vicarium q̄ ordine peruerso p̄mo ecōuer-
 sa vicarijs constitutis p̄ sp̄ualib⁹ seipsū nega-
 re deo ⁊ tradere totū mundo? **N**azulus ita **V**e-
 ritates om̄s vniuersales i q̄bus fundatur le-
 gillatorū hominum pt̄as sonātes q̄ parū ha-
 bent auctoritatem tradicōes sue cū lege diui-
 na **E**t qui eas spernit deum spernit et dō re-
 sistit. necessario debent intelligi si et quando
 potestate sua non abutuntur ⁊ dum legibus
 h i

diuinis sufficienter inuituntur auctoritates
scripturarum et canones sumorum pontificum quotiens al
legentur sicut et absque numero nihil potest indu
ci nihil aliud potest confirmare. ¶ Quobrem di
cimus pro regula quantum et qualiter licet dubitatur
de potestate alicuius propter defectum debite elec
tionis sue aut abusum sue auctoritatis tandem
Et taliter licet dubitare de obligatione tradi
tionum suarum ut sue sunt precise. ¶ Ad idem
adhuc quod nulla traditio vel regula vel lex vel
determinatio puri hominis que in talibus fallere potest
et falli obligat ut precise talis est subditos ad
credendum eam tamquam veritatem fidei aut di
uinam legem licet obligare possit sub peccato po
nitiva ad exteriorem eius receptionem et ad in
impugnandum eam. Exinde patet via ad investigan
dum particulariter quid operentur determinatio
nes sumorum pontificum quid condemnationes
articulorum pisei vel alibi facte poterit si
quidem fieri ut absque peccato mortali primo cum
merito magno sicut aliquis theologus vel al
lius prudens qui dissentiet corde ab humanis
determinationibus aut traditionibus que tamen ob
ligantur propter euitacionem scandalum vel alteri
non repugnare exterius. Nam potest aliquando ve
ritatum publicatio prohiberi et aliquando fal

statum dogmatizatio permitti volumus tñ
 ut notetur vigilanter mod⁹ loquendi nosse
 de tradicionib⁹ hominū vt taliū prescise sūt q̄
 fallere i ill⁹ & falli possūt. qm̄ determinacōes nī
 ūsalis ecclie i eis que fidei sunt ab haz nume
 ro secluduntur in q̄bus nec fallere pōt nec fal
 li fieri q̄ pōt vt determinacōes aut leges hu
 mane participēt cū diuinis et hac ratione eal
 eē pro diuinis suscipiendis nescit hō ¶ Seq̄
 tur deniq; q̄ sicut ad fidem ita ad legē diuiaz
 preceptiuam nō potest aliqs prelatozū quicq̄
 adicere quod non eēt p̄us de fide vel lege diui
 na q̄uis nō eēt h̄ auctoritate declaratū ā hu
 mano precepto sanxitū. Tradicioēs ecclesiasti
 cas et humanas sicut fatuū eēt oīs pro lege
 pure diuina suscipere ita nihil in oibus velle
 de diuinis legibus agnoscere neq̄p̄ scanda
 losa temeritate vacaret secūda pte quia notifi
 cima est et concessa ab omnibus idiscussa. Ad
 primam partem inducam⁹ illud sapientis.
 Noli esse iustus nimis: qz q̄ nimis emūg⁹ sāg
 uinem elicit Et vt therencianū est prouerbiū
 Nōnūq̄ sūmū ius sūma iniusticia fit Et sic eē
 in pposito plane docebimus. nec audiat ego
 s; xp̄s q̄ mādatū dī dicit pharizeos fuisse trāl
 gressos p̄p̄ mādata hominū. Dixit insuper
 h̄ 2

eos alligate onera graua & importabilia ce-
uicibus subditorum et claudere eis regnū ce-
lorū Verū ē q̄ppe illd̄ iulij cesaris ap̄d salusti-
um vbi intendentis ingeniū valet a qua sen-
tentia vulgatus versus non discordat pluri-
bus intentus minor est ad singula celsus Sub-
diti vero simplices et timorati quando tot r̄-
dicioibus intendere cōpellūtur a superioribus
suis quid miruz si minus capaces reddūt̄ di-
uinoꝝ preceptorum quia et minus i h̄is
edocentur Nunquid nō acerrimo supplicio ā
acerbissima obiurgacione punietur aliquis
qūz pro puula ioh̄is legis human̄ & absq̄ oi
reprehensione peccare cotidie contra legē dei
enormiter p̄mitteret̄: nō h̄emus necesse exem-
plis imozari crebrioz cernim⁹ q̄ vellem⁹
Ex h̄is ellicio p̄ doctoribus theologicis doc-
trinam salubrem ne sint faciles afferere actio-
nes aliquas aut omissioēs eē pctā mortalia p̄-
sertim sub verbo vniuersali et dū p̄dicandum
erit ad populū A Irato q̄dam et expro viro ac-
cepi p̄niciosa eē in oi arte vel doctria affectio-
ne audacē & extremā maxie vbi obseruacio cō-
munis obnitit̄ obuiatq̄ ita q̄ dēt qlibet nū-
q̄ obliuisci Quā incerta ē scia nr̄a ita vt idem
sepe hō breui momento t̄pis nūc in h̄ac nunc

in oppositā ferat^r sūiati **F**it p̄terea quāq; ut
 p̄ tales assertiones publicas nimis duras ge-
 nerales et strictas presertim in nō certissimis
 nequaquā eruuntur hoies a luto peccatorū sed i
 illud p̄fundius q̄ desperacius imerguntur.
Varie p̄terea suboriūtur & q̄si infinite circū
 stantie pro quaz diuersitate diuersificari dēt
 iudiciū ita ut vix possit aliqua in morib⁹ ge-
 neralis regula tradi que in p̄ticularibus casti-
 bus exceptionem non admittat. **V**Deniq; ge-
 nerantur ex hic scrupuli inquietatiū cōsciaz
 simpliciū ut in eis sit solidum nihil. **N**ā & si be-
 ne⁹ vir q̄ semper ē pauidus & q̄ veretur oīa o-
 pera sua. obseruandū est tū suopere illud the-
 rencianū ne quid nimis. **E**t ut idē loquit^r. ne i
 p̄pro noduz querant. ne q̄q; eis i p̄peretur il-
 lud eiusdem. quid si celū ruat. **V**Demū qd
 p̄dest p̄mo quid nō obest coartare plus iusto
 mandatū dei qd ē latū nimis. quid insup ex-
 pediat avarius grauiusq; illud reddere iuguz
 christi qd suauē ē & onus ei⁹ leuē. **N**am & si cō-
 templus ex hac laxacione & dulcedine apd̄ q̄s-
 dam ip̄obos maior oriatur hūtes velamen
 malicie libertatem. ast apud alios bñ institu-
 tos graciaz resonabūt actioēs. **P**restabitur e-
 tiam sedulius obsequiū dño & p̄ri tātē malue-

tudinis cui⁹ mādata grāuia nō sūt et q̄ vult
nos non temptari et non grauari supra id
qd̄ possum⁹ Sicut pene restringende sūt ita
leges humane grauius penales non sūt absq̄
manifesta vtilitate multiplicande. In prima
pte concordis ē oīm iuristarum traditio. q̄s r̄
aliquando miratus sum dum eos audiuī rō-
nem reddentes. cur nomē hoc excommunicacōis
si solū ponitur. maiorem significat excomū-
cacōnem. Excoīcatio inquit non pena ē sed
medicina. Ac vero si excommunicatio nō ē pena
quid aliud penam appellabim⁹? Nescio vero
nō solū pena est sed damnosissima peā. Nec ob-
stat huic dicto q̄ medicinalis eē dēt. hoc nem-
pe propriū ē oīs pene presertim nō exterminia-
tiue. Secūda ps sequens ex prima iūctis prio-
ribus cōdemnat eos qui tāta leuitate ne dicas
temeritate fulmināt excoīcacōes & irregulari-
tates cū innumerabili mltiplicacione statutoꝝ
q̄ vix aliq̄s nō dicam adimplere non dicā recte
re intelligere et cōcordare sed vel legere tota
vita sufficeret vt inā attēderem⁹ oīs & imitēē
mur benignitatē saluatoris nr̄i dei. Potēat nec
ē dubiū exigere a nobis iuge seruiciū in p̄cepti-
tis lōge plurib⁹ q̄ uozib⁹ s̄z cōdescēdēs fr̄
gilitati nr̄e. certū et paucū numerū dereliquit

59
preceptoz. que si cōpeluerim⁹ q̄p̄ iutiles ser
uimus. preferim⁹ a morte. Et quicquid sup
rogauerim⁹ cōuertit ad delectationē p̄cedentiuz
delictozum aut cumulatā glōzia remunerat.
Testatur sapiēs p̄ timorem dei hoīem recede
re a malo. ita sane melius q̄ p̄ austeritatē hu
manarum legum. Nolumus tū nec dēm⁹ icul
pare deuotionem religiosoz. q̄ p̄ctōnis viā
aggressi tanto precepta diuina diligētius im
plent quāto cōsilijs et alijs obseruacionibus
salutiferis semel astrinxerūt. Sicut fatemur
vincula taliū ⁊ alligatura salutaris q̄p̄ discre
tus vltus nō ipedit sed expedit gradiētes viā
mādatozū dei. Actū q̄ pōt capere capiat. quia
nō omnes capiūt verbum istud. Idcirco aliud
de coitate hoīm aliud de paucitate ē iudiciuz.
TOmnis lex humana vel positia pōt abro
gari in eo q̄ nō necessario p̄cipat cū natura
li ⁊ diuina. Hec autē abrogacio vel fit p̄ consue
tudinē oppositam iuxta qd̄ dicūt iuriste ⁊ ve
rum ē q̄ cōsuetudo ē optia legū interpretēs. Nec
vniq̄ dicēda ē corruptela. nisi vbi p̄ legē diuī
nā aut naturalē ledere cōuincit. Nā sicut con
suetudo dicitur altera natura. sic lex cōsuetu
dinal̄ quasi lex natural̄ hūda ē. fit etiā abro
gatio per exprellā aut in̄pretatiuā reuocati

ōne factā ab illo q̄ cōdēdi hūit ptātē fit deniq̄
q̄ abrogatio tā maifeste dānositas si lex il-
la seruaretur **P**atēt hec oia ex descriptione et
condicionibus legis bone qm̄ honesta eē dēt
iusta. possibilis iuxta naturam ⁊ consuetudi-
nem prie loco tpiq̄ cōueniens necessaria utilis
et manifesta habetur ex dictis yfidozi. **¶** Ex
hys liquide cōstat q̄ temerariū ē ⁊ iniquū vel
le omnia decreta siue ecciastica siue ciuilia ad
omne tempus ad omnem gentem ⁊ patriam
extendere. qm̄ lex q̄ pro vno tpe et loco aut p-
sonis eēt utilis. eēt in alijs tpiibus loco et per-
sonis impossibilis aut dampnosa. **¶** Pmo vel-
le sic oia statuta stabilire hoim ē delirantium
et quasi contendentiū ut opposite leges firmē
obseruētur. **H**ic tūdāt se q̄ dicūt nō ita expedi-
te vnū imperatorē dūari omnibus ciuilitate si-
cut vnū papam spūaliter qm̄ lex fidei vna est
apud omnes non ita leges fori. **¶** Preterea
positum ē in decretis dil. iij. q̄ leges institui
tur cū promulgantur firmanur cū morib⁹ vtē-
tium approbantur. **I**gitur per argumētū a cō-
trario sensu si moribus vtētū neq̄q̄ approbā-
tur ille nullū habēt firmanētū ⁊ ita populū
hēt multum in sua ptāte dare robur legibus
aut tollere presertim ab initio. **S**ūt autē h̄ quesi-

tiores difficiles q̄lis. s. dicit eē cōsuetudo ad ab-
 rogādū legē aliquam & q̄nti t̄pis & si possit cō-
 suetudo itraduci cōtra legē illā. quā cū reuo-
 catione iuramenti quilibet itrans aliquā po-
 licia p̄fiteretur. et quid sit interpretatiue reuo-
 uare. ¶ Diximus autē q̄ ubi nō ē taxatū tēp̄?
 a legibus alijs debet fieri abrogacō put sapi-
 es iudicabit nunc tardius nūc citi⁹ iuxta neci-
 tatis aut utilitatis q̄litate. Nobis insup di-
 tendū videtur q̄ multe sūt institutioēs ad qua-
 rā obseruacōes vidētur hoies se cotidialis iu-
 ramenti astrigere q̄s tū obseruare nō tenen-
 tur. nō q̄ piurimū sit licitum. sed qz iuramenta
 talia sūt semp̄ itelligēda ciuilit̄er. Hoz̄ exēpla
 sumere possum⁹ i p̄clara vniuersitate parisiē
 si & in ecciaz alijs collegijs. Cōstat q̄ nouiter
 itrantibus dictā vniuersitatem vel collegia le-
 guntur explicite cōstitutiones aliq̄ inter ce-
 teras que nullatenus obseruantur. q̄bus lec-
 tis petitur ab eis. Vultis vos ista iurare. Qui
 respondent. Ita iuro. Nec aliud excipiunt q̄ si
 quis dixerit om̄s p̄tes tam eos q̄ exigūt q̄ il-
 los q̄ prestant iuranētū criminaliter deficere
 videat quomodo tot & tales sum m̄z licetate
 re & p̄bitatis viros possit absq̄ temeritate dā-
 nare. ¶ Propterea i oī iuramēto vt cōdicōes

multe subintelligantur necesse est. **Primo** in
omni constitutione per superiores edita rele-
uatur semper eius auctoritas primo nec po-
test excludi quantumcumque aliquis iuret se nol-
le unquam in posterum uti dispensacione seu re-
laxacione per superiorem facienda quia su-
perioris auctoritas sit in hoc superior. **Et** ita
plus habet in privilegijs per summos ponti-
fices collatis tam in vniuersitatibus quam in of-
ficialijs dominorum: quous autem videretur esse tu-
tius explicare suam intentionem in principio iura-
menti. **Itud** tamen non exigitur ad euersionem piri-
um: nam a lege sufficienter explicat. **¶** **Kur** iura-
mentum sicut et votum non obligant ubi vergunt pa-
lam ad deteriozem exitum idcirco recipiunt dis-
pensacionem aut relaxacionem aut commutacio-
nem ut sapiens presertim superior iudicabit.
Amplius iuramentum non potest obligare quod
uoluerit aut rationabiliter velle debuit obliga-
re: ordinator talis iuramenti et in cuius fauorem
fit. **Hinc** saluatur quod dictum est de prestacio-
ne iuramenti apud vniuersitates et collegia
super multis que manifestum est nullo modo
custodiri. **Habenda** est itaque presumpcio quod exi-
gentes talia iuramenta non intendunt obliga-
re ad ea que nec ipsi nec preses eorum obseruauerunt.

sed subintelligitur semper et si non explicetur. Hec
 autem similis additio si et iquantur rationabiliter ta-
 lia cadunt sub iuramento iuxta consuetudines
 et utilitatem policie de hoc rursus infra dicetur.
 Et si per peccatum etiam possit aliqua lex abro-
 gari aut per malitiam subditorum. puto enim quod sic
 et quod multa agenda et vel omittenda prelati ali-
 quis potest obligari propter generale malitiam aut
 errorem subditorum. quorum opposita aliquando
 agere vel omittere teneretur. sicut in materia nunc
 currente dixisse et scripsisse memini. quod etiam ubi
 via cessionis fuisset minus bona. tamen accepta est
 deus dominus benedictus attenda deliberatione regni
 francie et aliorum subditorum sue obediencie. sed de hijs
 alibi. Postremo celandum est superiorum revocare su-
 a lege positum de quo semper loquimur quando cognos-
 cit subditos passim et publice illam transgredi
 et patitur neque contradicit aut si contradicit tamen
 dampnose contradicit aut solis verbis cum de-
 beret uti factis. Notetur hoc sanctus Thomas. Item
gaufridus Ad hoc correlativum principale est ex-
 plura multiplex in corpore decretorum ubi magister per etiam
 a eorum que statuerunt generalia consilia non servat. Nam
 et in primo vigore ecclesiastice discipline multa seверо
 rigore statuta sunt que modo defluunt in peiora mori-
 bus non solum inutiliter sed et impossibile haberet executionem. hoc

attendēs legislator noster ihesus xps utiq; sa-
pientissim⁹. iudicialia oia tanq; variabilia ē
liquit illoz iudicio qb⁹ dixit. Qui vos audit
me audit ita tū ut nouerint se positos ad edi-
ficacionem nō ad destructionē. et ut scd; legē
dei q̄ ē regula generalis oim xpiane legis pro-
fessorum sub vno abbate xpo: ipi n̄ iudicēt cā
non āpliantes neq; restringentes neq; durio-
rē facientes q̄ expresserit xps q̄ iugū suū dicit
esse suauē et onus leue. Non em̄ plus hnt i po-
testate prelati eccie ligare subditos ad aliqua
q̄ nō sūt tradita in regula euāgelica p̄fessa ab
oibus xpiais q̄ hēant abbates sup reuelio-
nis ad obligādum eos p̄ter regularem p̄fesi-
tionē suā de q̄bus tū ē sentētia sc̄i thome & a-
lioz doctoz cōcorditer q̄ nō pōt abbas mo-
nacho p̄cipere aliud q̄ i regula sua p̄fessus
fuerit. Hoc em̄ ē voti obie interpretacio. q̄ eius
professores sc̄m regulā obediētes se p̄stabit
Velle omnes excommunicationū et suspensi-
onum et irregularitatum iustituciones q̄ scrip-
te sunt pro non abrogatis exequi videtur ir-
rationabile et legibus tam diuinis q̄ huma-
nis aduersum. Constat enim omnes huiusmo-
di cōstitucōes à se oim eē diuine positio. Constat
p̄tēa mltas eaz i disuetudinē uelle per non

vltū aut vltū cōtrariū scientib⁹ platis nō ob-
 uiantib⁹ p̄mo nec obuiare debētibus Cōstat
 deniq; q̄ tanta ē huiusmodi institucōnū m̄ci-
 tudo q̄ si teneretur in suo vigore. maria ps
 eccie dampnaretur. et caritas q̄ ē finis totius
 legis ecclā dīne lederetur Attū oīs lex tū pre
 seise hēt de boīrate & stabilitate quantū p̄fici
 pat de caritatis lege q̄ est finis p̄cepti & secun
 dū quam dīrent cetera mōderari Et qm̄ mate
 ria ista de excomūicacōibus p̄plexa ē cōfulegē
 tractata. ego aliquas p̄posicōes examinacio
 ni superiorū & prudētiorū decreui p̄ponendas
 absq; assertione aliorū quas ip̄i allerēdas iudi
 cauerint ad q̄s spectat

Prima p̄positio.

Nullā expedīēs videretur excoīcacionis
 cērrī sniam nisi p̄ maīfesta cōtūmācia
 q̄ se mōstrat aliq̄s audire ecciam nō patū. Rō
 ē qm̄ dū sēper patus est audire ecciam cur ha
 bebatur sicut ethnicus et publican⁹ cur ab ea
 dem p̄scīdetur Hoc tenet Scot⁹ i q̄rto sēten
 tiaz dīc. iiii. & allegat ad h̄ textū xp̄i in quo fū
 data ē auctoītas excoīcandi & correctōis tra
 terne Et h̄ sumitur validū a contrario sēlu ac
 gumētū iuxta hoc videre ē qualiter impoīi-
 bilitas parendi mandatis ecclesie facit ut q̄s
 ap̄ū deū n̄lla sit excoīcācōe ligat⁹. q̄ si talis i

possibilitas notoria sic impedit ne quis possit
ab eccia per excommunicacionis sniam iuste se-
parari Ad h^o videtur vltus eccie du quis exco-
municat⁹ pro debitis absoluitur du cedit boi-
suis oib⁹ qz facit i h^o vltimu ei⁹ qd pot Ceteru
du aliquis ex ignoratia p^o culpabili aut ex
infirmitate et passione viciosa non tamen con-
tumari facit aliquē actū pro q^o statuta ē lata
excoicaciois late snie ab aliq^o prelatoy Viden-
t iuriste et iudices si talis possit dici excommu-
nicatus ipso facto cu sep sit & fuerit p^optus
stare correctioni eccie sup delicto suo put sup
ponitur qz non ē ex cōteptu clauū et iurisdic-
tiois ecciastice sz aliunde motus ē et dicitur est
malū fecit Nō em̄ quilibet inobediētia cōtu-
macia reputatur

Secunda ppositio
Expediens videtur vt nullus teneat² ali-
um vitare qntūcuq^o excoicatu a iure ni
si postq^o denunciatus fuerit eē tal^o a suo iudice
Inoi q^oppe alio cau fere pot hō rōnabilē p^ota-
mē primū suū nō eē excoicatu & oppositū fa-
ciēs exoit se frequēter discrimi pcti mortat^o
alienū seruū temere iudicādo Exempli grati-
a Video sortē interficere sacerdotē aut eū vul-
nerare si iudico sortē excoicatu possuz errare
qm̄ p^o a iudice potuit hēre mādātū vt h^o facer

vel ebrietas aut furor eūdem excusat aut ali-
 ud aliquid interueit ppter qđ i iudicio cōten-
 tioso dū ad illud uenerit absoluetur. Preterea
 quicquid sit in presentia facti nescio. tamen i-
 tra biduum an a suo iudice fuerit absolutus.
 quam absolucionem neq; mihi neq; ceteris te-
 net^r nūciare. **Sec⁹** ē dū iudicialiter ē cōdena-
 tus qz iudicio publico dēt absolui si nō uult e-
 uitari. **¶** Quereret tūc aliq; qđ opantur tunc
 excoicacōnes late sentēcie p canoēs. **Rūdebo** si
 eut accepi a pceptore meo eas tūde operai
 ut absq; processu aut iudiciali aut noua cōsti-
 tucione possit iudex stari pbato fctō vel con-
 fessato ferre iuris sententiam et eandem pub-
 licare non sic ubi canoēs eēt solū ferēde sūie
 qm monicōnes & pcess⁹ scđm terminos iuris p-
 reqrētur multiplices. **Ex eadē radice** uidet^r qđ
 nll⁹ prochia⁹ dēt euitae curatū suū a sūil se-
 miferijs publice separādo nisi pūia sui supio-
 ris sententia fuerit publicat⁹. **Debet eciā** tolli
 quātū possibibile ē a subditis occasio rebellio-
 nis ad superiozē & diuisionis iter se & temzraie
 diiudicacōis cuiuscūq; altei⁹. qm ista sūt pctā
 grauissima. **Sed** dare licētiā uel pceptū cōfusuz
 p subditi uicēt curatos suos non pūia sūia et
 publicata ē eos pōctis pctōz picul^r expopere

Itaq; cū laici clericis sint infesti poterit leuiter dicere de suis curatis q; sint fornicatores publici si forte colloquium vel confortiū in rōdicum viderint apud eum cum mulieribus. Karlus et si curatus fuit heri fornicator potuit tamen penitere et secundum iudiciū sui superioris et confessoris obtulit se dimissuz concubinam suam tpe et loco. q; non subito tenetur hoc semper facere sicut nec penitens astringeretur remouere subito a se quicquid fuit aut est occasio peccati. Tunc parochianus vitando istum vere absolutum quō non peccabit. Non debet autē leuiter suspicari nūc a alias q; vero careat beneficio absolutiois nisi dum per sententiā iudicis fuerit ut talis publicatus. Sed tunc tam diu vitabitur q; ad usq; fuerit publica denunciacione nouiter absolutus. Adde q; scabit tunc eē diem dominicum dū parochianus primo incipiet suspicari vel iudicari q; curatus suus est fornicator publicus et ita vitandus quid ager in hoc casu vitabit eū et hoc erit contra preceptū eccie de audiēdo missā die dōnico q; aliā ut suppono n̄ potest illo die procurare. a coicabit et h̄ erit cōtra cōsciam et edificab̄ ad gehēnā. Poterit etiā falli ut dicitur ē de inpenitencia sacerdotia

forte penitentis et absolute iudicando p̄mo e
 um potius debet iudicare penitentem et bo-
 num q̄ oppositum. cū subito potuerit a sp̄ri-
 tu sancto visitari et penitere et confessionem
 actu vel voto perficere. Postremo quis nō vi-
 deat hanc licentiā esse fomitem scilicet iter
 subditos alijs dicentibus de curato qz bonus
 est. alijs non sed vitandus quia nec par ē oim
 affectio nec par discretio. nec par eoz que iuil
 et facti sunt cognicio. **O**biceret fortasse nobil
 illa decretalis cum suis glossis questum de co-
 habitatione clericorum et mulierum ubi p̄ ar-
 gumentū a contrario sensu trahitur qz forni-
 caroz notozius qui scz nulla terquerelacione
 negari pōt eē. talis vitandus est etiam. nō ex
 p̄cata superioris sentēcia. **H**ic dicimus aliqua
 vel qz consuetudo opposita ꝛ prelatozū to-
 lerantia q̄ non executā ē hāc decretalē in cura-
 tos et subditos interpretate sunt illam legez
 non eē seruandā. **V**el qz ante sententiā supe-
 rioris et q̄ diu toleratur nihil proprie dēt ita-
 notozium crimē a subditis reputari quin ali-
 qua possit terquerelacione negari. **I**uste quidē
 aut propter inspirantem grām ut dictū ē q̄
 nescit in visitādo tarda molimina aut qz nel-
 citur opantis intētio et causa. **N**ōne possz m e

lier i casu frequētari a curato pro sua conuer-
sione. sicut egerunt aliqui sactorū g^a publicas
meretrices sic presbiter etiaꝫ meritoꝝie tradi
posset morti Ad h^o facere videtur decretalis i
mediate precedens Multa insuper decreta q̄ ū
loquūtur in hac materia nisi de sacerdotibus
finaliter cōdemnatis si bene videātur: aut si a
liq̄ sonāt aliter pōt eis non incōgrue iter p̄ta^o
talis aptari Et videāt obsecro oppositū senti
entes q̄ irrōnabile sit vt p̄lat⁹ cōicet cū cura
to prochiano saltē dū tolerat eū scitū eē taleꝫ
ꝫ prochiani eūdem euitare nō dico poterūt s^o
debeūt. q̄ si q̄sierit aliquis quid valebit igi
tur illa distinctio famosa iter fornicatoꝝe no
toꝝiū et nō notozū. plane ad hoc q̄ notozius
pōt ablsq̄ alio iuris ordine protin⁹ cōdemna
ri p̄ iudicem. ali⁹ nō nisi testib⁹ legitimis iu
ris ordie p̄cōuict⁹. Juxta h^o elici forsitā pōt
intellect⁹ q̄ dēt foricari⁹ notoz⁹ euitai. qz ip̄e
pōt aut dēt statī iudicialiter p̄ euitando iudi
cari Judicari nō dico a subditis sed a prelati⁹
Cōsuetudo p̄mo ꝫ utilitas publica videtur p̄
hac interpretacōe militare ꝫ hāc reddere non
distortam Pro dictis oibus sūt glose ordina
rie augustini ꝫ ambrosij sup illo p̄me ad cori
theos. v. Si quis frater noiatur. ꝫ. Similia

diceremus de suis promulgatis generali modo loquendi absq; nom. nu. expressione per ecclesias ut dicēdo Excoicamus sortilagos omnes q; tales impedientes iusticiam ecclesiasticā omēs q; talē rem subripuerit &c. Talis mod⁹ loquēdi generalis et cōfusus nō ligat ut videtur audietes ad euitandū illos quos i particulari tales cognouerint nisi per iudiciū tales esse nominati promulgentur. Non em̄ parem hēt efficaciam generalis mod⁹ loquendi cū spāli sic sacerdos trāte⁹ pōt dicē q; oīs fur ē suspēdēd⁹ nec irēgu- laritatē incurz q; inodaret⁹ si diceret h; fur dis- pendio meruit iterimi. Alie cause patent ex p̄- dictis deniq; ratio ad ppositum ē qm̄ in 13 ia eet pena magnum in lup discrimen conscie et pud innocentes si p alioz delicta ipsi passi et absq; iudicio tenerentur excoicati. Audiu de papa vrbano q̄to q; ḡabatur se papā esse ob hanc p̄cipue causam q; nullis penis excoi- cationum et irregularitatum erat obnoxius q; si dilerisset primos suos sicut seipsum et h; aduertisset relaxasset fortassis tot laq; tot etiam onera tot picula ab eoz cervicib⁹ ut ali q; si non pari ad ipsu in libertate gratulari potuisset. **Tercia ppositio** Expediens videret⁹ ut oīs sine excoicacois

h̄q̄ pl̄ n̄klus ē ā pl̄ obē q̄ p̄sit tā in ecc̄ia v̄l i
q̄ i puinc̄is & dyocessib̄ exp̄lla reuocacōe cat
larētur h̄onabilitas p̄z ex p̄missis Et si cōfide
rem⁹ q̄ excōicacio q̄libet medicinal̄ eē dēt sic
finis amare pocionis ē sanitas ita finis excōi
cacōis ē emēdacio aut cōseruacio caritatis et
vniōis i subditis Propterea q̄ncūq̄ excōica
cio verifiki cōiectura nō p̄sumit̄ v̄tik̄ reipub
lice nec subditoꝝ correptione afferre illa dēt o
mitti Tūc ei locū habz qd̄ dicit **aug⁹** in libro
sc̄d̄o contra epl̄am p̄ men̄iā i decrez q̄ 2 itra
q̄ **Alia** q̄ciēs 6 e ipsa pietas & 9 q̄ r ordiācōes
Reuera cū cōtagio peccandi m̄ltitudinē iuale
rit cōsilia sepatōis .i. excōicacōis & iania sunt
& p̄niciosa atq̄ sacrilega qz ipsa & sup̄ba sunt
& pl̄ p̄turbāt ifirmos bonos q̄ corrigāt nio
sos malos Et **greg.** de q̄buldā peccantib̄ ait
Nū nec a tali cōsuetudine auerti p̄t̄ & iō cog
venia suo igenio relinq̄di sunt Et **m̄** iz **Dice**
bat x̄ps dimittenda eē zizania ne eradicaret̄
triticū **Sic** palea dimittitur cū grano donec
illud itroducatur i horeū **Sic** lagena ecc̄ial̄
tica om̄e gen⁹ pisciū congregat nec sepat̄ p̄ter
q̄ i litore final̄ iudicij **Sic** iudas cū apl̄is di
mitt⁹ ē **Sic** iebuzeus inter filios israhel sic pel
luis dicit **theroni⁹** sq̄ cū optimis iuncta eē **Sic**

tollerati sūt filij israhel dare exteis ad usurā
 & vni libello repudiij. Sic hodie pmittuntur
 mereticijs ne vitijs deteriorib⁹ oia cōfundan-
 tur. Propterea dicit aug⁹ vbi pius n̄ p̄t eē salu-
 hris a m̄tis corrcio n̄ cū ille corripitur q̄ non
 habz lociā m̄titudinē. Cū vero idē morbus
 plurimos occupauerit nichil aliud restat bo-
 nis q̄ dolor & gemitus vt p̄ illud signū qd̄ eze-
 chielī scō reuelatū ē illic sic euadere ab eoz in-
 festacione mereantur. Descēdēdo ad pticula-
 ria p̄nt conclusiones morales elici ex locis et
 epib⁹ q̄ expedie & q̄ nō in pccōzes vt sūt for-
 nicarij & scismatici & usurarij et symoniaci ex-
 cōicacōes p̄ vulgari. Prelati enī nō solū p̄nt
 p̄nt debēt ab excōicacionib⁹ ā irregularita-
 tib⁹ ferendis desistere aut iā latis tacite & ex-
 p̄te reuocare contra viciosos vt sūt fornicato-
 res publici & scismatici si viciū tale a deo tm̄ i
 quib⁹dā ptib⁹ iualuerit q̄ p̄ excōicacionū & ir-
 regularitatū snias n̄ lo mō p̄sumātur corri-
 gi s; deteriorēs effici deliq̄tes & in h̄ veritatē
 habet q̄ d̄cū ē p̄lato ad m̄ta nō teneri p̄p̄
 icorrigibilitatē subditoz ad q̄z opposita ipsi
 si corrigibiles h̄nt subditos traerentur. Por-
 ro qd̄ sit reuocare tacite & ex p̄te iā dixim⁹ co-
 relatio sciōd̄cū. Ex h̄ijs videt⁹ aliq̄b⁹ tpa
 i iij

mala considerantibus q̄ nō expedit ferre lā-
as excōicationū generales in fornicarios sa-
cerdotes & iubere q̄ a subditis euitentur. **Vi-**
gorz enī ecciastice discipline vix credi p̄t quan-
tū laxatus sit. **Sed** & n̄lla aut rara sit elcō in
sacerdotum introductionem. **Propterea** ma-
lum istud tam late serpit qz multiplicantur
iuvenes inutiles & lubrici sacerdotes de quibus
stultissimū ē sperare q̄ p̄ susceptum sacerdoti-
um castior sit eoz vita & honestior & nō potius
dissolucioz quanto iam h̄nt illud a quo prius
ex mala vite fama formidare poterant expel-
li. **Quanto** stultius igitur p̄mo iuxta v̄ba au-
gustini quanto p̄niciosius iūq̄s & sacrilegio-
sissimū ē velle tales effrenatissimos p̄ excōica-
tionum lāias cōpescere qui p̄fecto nō tā eos
corrigunt q̄ ificiunt nō solū eos s; et prochia-
nos cū eis cōuersantes. **Nōne** melius esset no-
centes q̄sdam ipunitos remanere q̄ punire i-
nocentes. **Iuste** quidem p̄t aliquā tolerari inno-
cētes puniri nūq̄. **Puniūtur** at̄ prochia-
nī cōuersatio curatoz eis interdicitur dū scripu-
tis grauissis cōsciarum inq̄tantur. **Sed** di-
ceret aliq̄s. **Occā** igitur remanere vis ipuni-
ta sic abs; freno corruent oēs i flagicia sic oīs
ecciaastice discipline rigor abscedet. **Ab sit** ut h̄

velim laudo medicinā s; non eam q̄ vulnus
 augeat aut vitā tollat fiat a radice morbi cu-
 racio. Nō eligantur ad sacerdotiū incorrigibi-
 les n̄ disciplinabiles aliqui sibi deputet p̄-
 tari q̄ tales elegriat. Et si tales deū cotidie i
 suis p̄ceptis tam ipubenter cōtēpnūt q̄d mi-
 randū aut vindicandū s̄ leges hūanas r̄ sta-
 tuta viliendū q̄s etiā vident a suis latozi-
 bus nō seruari cū tū rēissime iustū sit patere
 legē quā ip̄e tuleris. Deniq; si cā sit vt meretri-
 ces tollerentur dicūt sic opinātes q̄ maior est
 rō tollerandi sacerdotes forarios nec rigorez
 talē seruandi sicut ab iicio q̄ ad modum ante
 ep̄a gregoriū ix maiori rigore hec vt alij dicūt
 disciplina tenebatur. Hinc Rādent ad quēdā
 dā scōz vt thom; r̄ alioz peccare eos dicenci
 unā q̄ a fornicarijs notarijs nullā audiūt nec
 excusari eos p̄pter negligēciam prelatozuz
 Tūc enī r̄ vigebāt ā plus tior d̄ri et disciplina
 xp̄iane religionis ita vt possit leuiter talē lex
 exequi r̄ in ex pri forte erant h̄y doctores quā
 generale r̄ q̄ radicatū sit h̄ malū r̄ quō deteri-
 ora flagicia circa vxores ā filias prochanoz
 deterioza r̄ ab hominaciones horrendē in ali-
 is puenirent apud mltas prias reb; stantib;
 vt stāt si q̄rerēt p̄ tales sceluras arceri. Sca.

Malū certe magnū ē apud p̄ochianos cūtatē
ad cōcubinam in gressū s; longe deteri⁹ si q̄
prochianas suas nō seruauerit castitatē mul
tos itaq; cōptū ē ex sc̄is doctorib⁹ fuisse quos
inexpientia tpm̄ fefellit ⁊ locuti sūt nūq̄d̄ fie
ri posset aut expediret Sed quid stricte iurif
dici vel hūani reḡla faciendū eē dictaret h̄
dū ad expientiam difficultatū ⁊ tpm̄ ⁊ hoim
icorrigibilitatē veniūt mutāt plerūq; s̄ia m̄
dicētes ⁊ q̄ si talia mala sunt q̄ agūt^r a subdi
tis tolerare tū magis illa expedit q̄ cū per
culo deteriori ea velle ad unguem reseccare
Quo circa peccant non mediocriter q̄dā ex re
legiosis solitarijs q̄ dū vitā attendūt p̄iatorū
dū subditoꝝ effrenatā maliciā ituent^r cōfessi
murmurāt ⁊ mox laudita pte ip̄i cōdēpnacio
nū ferūt s̄ias i absentes eos q̄z rodūt ⁊ deuo
ra at nō aduertētes s; inexpti rex q̄ difficile ⁊
freq̄ci⁹ ipossibile sit oia ad nōꝝ equā fleccē
tinam h̄y sapent et sup̄ seiplos ocl̄m̄ retroꝝ
tes intelligerent quot lites amaras q̄t defcūt
culpabiles tolerare cogitur quilibet in seipso
nec sufficit tali sollicitudine se vnum sufficien
ter emendare Ip̄i utiq; p̄cius alios arguerent
qui beluam tot capitum vnā loq̄z dyoceſim ā
regnum nō p̄ oia regulatam haberet et p̄fec^r

to iuxta comiti suam Si huiusmodi eent i loco
 l. platoz aliter sentirent aliter iudicaret **Hec**
 dicim? nō ad excusacionem iercie dāpnabilis
 quozūdam supiorum destruencium pestis ex-
 emplis viuendi & morib? factisq; reprobissi-
 mis vitam subditoz s; vt boni q̄p̄ in multis
 deficiant nō acerbius iusto mordeantur

Quod impediens videretur **Quarta ppositio**
 institutio aut iā institutoz tal' interpretacio vt
 solus excōicatus aut suspensus a iudice & nō
 a solo iure cōtraheret sacris irregularitatem
 inmiscendo se sacris & solus tal' iudicialit con-
 dempnatus a p̄tate absoluendi in foro cōscie
 spoliatus censeretur **Primū** ideo dicim? qz n̄
 statim aduertit aliquis se excōicacionem a iu-
 re de scō latam cōtraxisse q̄ si in tali nescienci-
 a inmiscuerit se sacris aut aliozum consozio
 se iunxerit durum videretur talem esse irregu-
 larem et tali irregularitate a qua solus papa
 posset ab soluere **Hinc** contemptus apud mē-
 tos aut scrupuli varij et pericula maiora q̄
 dici possunt oriuntur **De** excōmunicacione
 minozi quo ad irregularitatem non contra-
 hendam est expressa decretalis **Similiter** de
 suspensione patet quoniam oppositū nō ē ex-
 p̄tū i iure pene aut nequaq; amplia de sunt

Circa qđ mirantur aliqđ qđo decretalem illa-
rum medicinalis qđam retorquent ad pban-
dum qđ ois suspensus a iure sit irregularis si
se sacris immisceat qm̄ ibi fit sermo de vna tm̄
modo sp̄ suspensionis & in casu certo. Alia aut
decretalis ab eisdem allegata loquitur de sus-
pensis ab homine. Scđam ptem ppositionis
idcirco posuimus qm̄ si oppositum teneatur
attentis reb? ut turbate sunt in eccia tota fe-
re xp̄ianitas fraudata ē bñficio cōfessionis sa-
cramentalis qđ sic ostendimus. Si omnis ex-
cōicatus a iure aut suspensus aut irregularis
pdit potestatem absoluendi sacramentaliter
qz pdit vt dicunt iurisdictionem omnem in ali-
os talis in foro conscie neq̄q̄ absoluit s; mari-
ma ps eorum qui confessiones audiunt inci-
dit sepe i suspensionem aut irregularitatem
& excōicationem & h̄ v̄l p̄cipando cum suis
prochianis excōicatis & tenedo publice cōcu-
binas & dū sunt ifamati vicio aliqđ publico vt
symiaci & m̄catores publici & ex alijs cētū ra-
dicib; tā apud r̄ligiosos q̄ alios formidabūt
igit̄ sp̄ subditi an fuerit rite & v̄l sacramentalit̄
absoluti & h̄ rōnabilit̄ i tāta sūiaz m̄ultiplic̄
tate. h̄ aut̄ affe q̄tū s̄ p̄ick; & scādalu p̄lati v̄l
derit & iuriste p̄ hac pte 2^a p̄pōis fac̄ decretal

que monet ut in necessarijs subditi coequent cu
 curato suo qui tñ qñq̄ suspensus ē utpote cū
 fornicario publico constat autē q̄ cōfessio est
 necessaria si vero nō p̄t absoluere sacerdos cū
 excōicatus a iure aut suspensus sit illudō tali
 bus subditis qm̄ nec sacramentaliter absol-
 uentur nec finaliter aliud reportant q̄ scru-
 pulos dū postmodū audiunt sacerdotes su-
 os p̄tāre absoluendi caruisse. **Q̄nta p̄pōsicio**
Exp̄diens videretur ut nulla lnia excōica-
 tionis ferretur nisi p̄ contumacia scā in rebꝫ
 pure spiritualibus et vbi transgressio vergit
 manifeste in dissipacionem fidei et sue liberta-
 tis sicut est de hereticis et scismaticis eozūq̄
 fautoribus sicut de interdicto diceremus. **Ex**
cōicacio siquidem baculus est pure spiritual̄
 propterea non videretur rationabiliter allu-
 mēda ad protectionem reru in temporaliz
 et quasi profhanarum quoniam res tēpora-
 les non debent conseruari vel repeti cum ma-
 iori detrimento eozum a quibus repetuntur
 q̄ sit utilitas proueniens apud repetentes.
Sed excōicacio maius dampnū infert q̄ sit v-
 tilitas alia tyā. **Preterea** ū dēt etiā grauius
 punire deliq̄tes ciuilit̄ q̄ sc̄laris p̄tās. **Oppo-**
sitiō cū sit dū p̄tē cōtumaciā cadētem i cā rez

tpaliū iudex ecclesiasticus iacēerat & ligat aias
grauissimis excōicacōis vinculis iudex vero
sēlaris solū corpū detēuacōe cōtentus Rur
sus non ē vsq; iuaq; certus an ius dīnū cōcel
serit p̄latis iurisdicōnē tpalē imēdiate aut sal
tem ei9 exerciciū sicut xp̄s illud a se abdicauit
aut si hoc cōstare p̄t remanet tū icertum si iur
isdicōnem sēlarē ex consuetudine v̄l dono
p̄cipū cōcessā sibi possit eccia p̄ iurisdicōnez
suam pure sp̄ualē exercere p̄sequi & defendere
Sicut habz eccia iurisdicōnes tpales habe
at ip̄a & carceres & alios cohercēdi m̄dos eccl̄a
corpales q̄ cohercio corpalis licet apud gros
se intelligentes & carnales austerior iudicāre
tur quis tamē fideli m̄rate p̄spiciens negaue
rit excōicacionem bona longe diuiniora excel
lere p̄mo sc̄dm̄ dicta sanctorum morte corpa
li deteriorē existere Si autem non pro q̄li
bet contumacia infligitur mors apud p̄nci
pes sēlares que ē ista ecclesiastice libertatis m̄
suetudo vt passim pro similibus aut minorib;
bus culpīs sp̄itualem inferat mortem Dicit
q; dixerim ista non ad detrahendum factis p̄
latozū n̄ sed vt occasio prestetur maturius i
hac restatuendi et tollendi tot veraciones in
credibiles quas pauperibus laborantibus

70

promotores cutiarū & alij q̄dē hys baculū fultū
plānt i cōtēptū dei dampnacōem platorū et
ecclesiastice iurisdicōis irrisionē. Amplius ista n̄
sunt ad determinandum que diximus in hys
ppositionibus preteritū ubi textus iurium
palam repugnare videretur. Sed datam vo-
luntatē eē occasionem studendi iura illa & mici-
ori interpretacione ea diuidendi q̄ faciant
qdā ad pauca aspicientes & qui de facili enur-
tiant pro alioꝝ illaqueacione illibertatioꝝ &
dāpnacione. **Sexta propositio**

Repediencius est in multis defectibus illos
nō tolerare nē ad bonum finem ordinare q̄ p
fulminaciones sentēciarū et condempnacōne
aut per predicaciones rigorosas eos conari
funditus extirpare. Racio patet ex premillis
vnde precedencia scā scōꝝ nos docent quē
multa que fieri male videbant et nequibant
corrigere vel tolerabant vel ad aliquem finem
bonum ordinabant. Sic ydolatrarum superfl
ticio facta in februario ob honorē februe trā-
sijt in honorē virginis maris. Sic honor
augusto cesari prestatus in honorē petri con-
uersus ē. Sic panthēō tēplū oim ydolorū vtiē
papa i ecciam oim scōꝝ. Forte tki arte possē
tēcia q̄ p̄^a die q̄ni mittūt hoies ad bonū finē

trahi Sic natiuitatis sue celebratio apud quos-
dam principes christianos ad gaudium de suo bap-
tismate posset retorqueri. Hec enim facilius est agere
quam currentem consuetudinem pertinaciter obmitti
velle. Hoc modo docendi sunt omnes habere
oculum simplicem oculum intencionis rectam quam ha-
bito merebuntur in multis ubi alias graui se-
delicto constringerent. Exempli gratia de celebra-
tionibus missarum sumpta pecunia de euntibus ad hono-
ras canonicas in ecclesiis et ad obitus sive distri-
butionum de dantibus et accipientibus curas et
beneficia ad censum annuum de recipientibus pecu-
nias in collatione ordinum de predicantibus
per mercedem de querentibus placere in suis ac-
tionibus et sermonibus publicis et artificialiter
ob hoc ordinatis de habentibus plura beneficia
et fructibus in quibus peccant multi ob defectum
doctrinae et reformationis suae intentionis quibus aliqua
merces deberetur. Tangamus hic ad extre-
mum perfunctorie modum reformationis aliquid
ex premissis. Si quis celebrat missam aut aliquid
quod quodcumque opus spirituale peragit et in-
de sperat mercedem temporalem constituat ipse sibi in-
cedere illam non tanquam precium spirituale illius operis non ei esse
equa commutatio sed accipiat illam temporalem pro susten-
tatione ministri. Non det itaque quicquam suis stipendiis

71
litare & q̄ altari seruiūt sicut dicit ap̄ls de al-
tario viuere debet hoc titulo qui dicitur sustē-
tatio mīseri. saluatur oīs receptio moderata
rerum t̄paliū p̄ spūalib⁹ iuxta sententiā dñi
durandi in hac materia Hec autem sustentati-
o quā alis et quāta eē possit non cadit sub arte
generaliter diffiniri Sed hoc loco sicut & i oī
uirtute mediū sumi dēt p̄ut sapiens iudicab⁹
attentis circūstantiis. aut p̄out hominez vne-
tio diuina docebit Hanc eandē sententiā di-
cunt alijs sub alijs verbis q̄ omnis res spiritu-
alis potest propter t̄pale lucrū tanq̄ p̄pter
motuum minus p̄ncipale aut propter finē
deo subordinatum qui pōt dici finis cōsecuti-
uus licite queri diligī vel exerceri potest : Ad
hoc n̄z ē illud p̄phete. Inclinaui cor meū ad
faciēdas iustificacōnes tuas in eternū p̄pter
tribucionē Existio neminē dubitare qui pos-
s̄ de⁹ a me diligī & exorari ut in det vite necē-
riā sustentacōne ad liberi⁹ eidē seruiēdū Act⁹
āt magis spūal̄ q̄lis ē dei dilectō vel ad eūde⁹
orō eas hēt isup alijs exercē se v̄l i vna religi-
ōe v̄l cuā Ratio spūali ope ut in sustentet⁹ ad vi-
te necēria ū qdē sistendo i h̄ s̄ v̄leri⁹ r̄ferēdo
i deū ut h̄itis vite talib⁹ necērijs ip̄e deinceps
liberi⁹ mēte valeat deo militae Dicūt doctoēs

nominati dñs antiochorensis q̄ nullus prebi
care debet hoc est predicacionē suam ordinatē
tanq̄ mediū ad habendum vite sustentacionē
eēt inquit hic ordo peruers⁹ sic dignius ad
indignius ordinaretur. Horum dicta sic accipi
enda sunt ubi ad illud t̄pale figeretur inten
tio principalis & finalis et ad dei honorem ip
sa nequaquam ulterius referretur. Dū autē
non est finis principalis sustentacio hec mini
tri querita per aliquos actus sp̄uales. sed est
& motiuum quoddam vel finis minus princia
palis in alterum finem rursus ordinatus ut
lum videtur hic de symoniaca prauitate peri
culum iminere. Itaq; sic illucidare tutius ē ad
seruandum cōscias simplicium et pro rectifica
tione suarū intencōnum q̄ tragica aut satiri
ca reprehensione omnes generali symonie lepi
reddē infames velle. Hac intentione pōt tenu
ri cura ad annuū censum potest haberi respec
tus ad lucrum distributiuū: potest in casu re
cipi moderata pecunia ab ordinatis sub pre
latis si sit aliūde nianis paup nec imineat scā
dalum quoniā om̄s decretales sup hoc cōfec
te sunt de iure humano quo ad multa q̄s pōt
abolere consuetudo ad oppositum dum fuerit
oculus simplex mō dicto si possunt obtineri

duo aut tria beneficia scdm eorū tenuitatem
 & sine scandalo fiat attenta plone obtinentis
 qualitate et ipius ad eciam utilitate Sic po
 test pmo dēt sepe querere pdicator aut alius
 placere hoibus in suis actib⁹ nō ppter se sed
 ut videntes glōzificent deū et libētius moni-
 ta salutis accipiant Neq; tñ sū nescius qui in
 predictis sepe cadit vilis questus atq; spmoni
 acus ut si quis hēt aliūde sufficienter vū viue
 re ipe multiplicat sibi per talia opa spūalia
 grādiōres diuicias superuacuas aut pzet ne
 cessarias aut suā pluralitatē bñficiorū causa
 rōnabilis non excusat

Explicit quarta lectio domini Cācellarij

Incipit quinta

De determinationē solidiorem ma-
 terie quam tractādā suscepim⁹ su-
 per qdditate peccati mortalis et dis-
 tinctione eius a veniali multa iā qñ
 fūdāmēta iecim⁹ pscrutādo fūdīt⁹ qd sit lex
 proprie diuina qd lex naturalis qd huma-
 na & de cōdicionib⁹ vtrarūq; Hic em̄ est viua
 fūdus totius difficultatis Porro iam nōn-
 la diuerticula q̄ supedificacōnes adiecimus.
 Perscrutādū rursum eē video ne nos equiuo-
 ratio fallat & ut edificij nostri structura certi-

us surgat si forte sit aliqua lex diuina q̄ non
sit obligatoria Nam de obligatoria sermo diu
tarat habitus est Videtur nepe lex diuina to
tidē modis dici q̄t modis diuina volūtas noīa
tur Dicit autē magister i primo sniaz q̄ quā
q̄ sūt dei volūtaes sumēdo signū pro signa
to et hee sub hoc metro cōplexē sunt Precipit
et prohibet pmittit cōsulit implet De volun
tate preceptiua et phibitiua iam multa dixi
m⁹ De permissione vero memi me alio loco
distinxisse q̄ aliq̄ dicitur pmittit de 9 Primo
quia nō vult prohibere aut p̄cipere oppositū
Hoc modo pmittit libellū repudij ⁊ vxorū plu
ralitatem in lege antiqua Secūdo mō pmittit
qz non punit pena temporalī Hoc mō pmittit
mala fieri q̄ non punit in iniustis De hinc
tercio aliqua pmittit dicitur nō qz nō punit
at sed qz nō ipedit ea fieri cū utiq̄ posset q̄q̄
hoc iustissime faciat eliciēdo ex hys malis bonis
scōm potentissimā sapiam suā attingētē a fi
nē ad finem fortiter ⁊ implētabilē abitū
iudiciorū suorū Deū q̄rto pōt aliqd pmittit nō
qz iudicet faciedū aut q̄ nō diuicietur p̄ le
ges et statuta puniēdū sed qz de facto nō ere
quūtur leges punitiue cōtra delinquētes ta
les ne deteriorē exitū res hēat Hoc mō tolerat

tur quāq; heretici & scismatici et alij inter xp̄ia-
 nos dū scissura deterior ex eorū dē determi-
 natione verisimiliter timetur. De hac igitur lege
 permissiua similiter et impletiva q̄ dicitur eē ef-
 ficax operatio dei et q̄ non ē per se obligatiā
 in tū dicta sint. **V** Sup̄e dicere de cōsilio qd̄
 lex opatur non q̄ liget ad obseruacionē sui cā
 quippe deserens nō incurrit penā. Impletio
 tā ei⁹ p̄miū meretur & coronā. Cā preterea le-
 gem cōsilioꝝ diuinoꝝ nihilipendere velut iur-
 tilē & tā q̄ obseruatoēs illoꝝ n̄ in p̄fectioēs fi-
 at i p̄beē dānacōez euadit. Hec lex potissimū ref-
 picit terciā vitā quā eē posuim⁹ cōfirmacō-
 nis stabilitate aut eorū qui tali uite iamiamq;
 appropinquāt ut sunt viatores p̄fecti. Hec sum-
 matim moderata sūt ex eis q̄ de quīduplici sig-
 no voluntatis diuine q̄ ē lex prima doctores
 tradiderūt. At verō legē alterā si sup̄addidei-
 mus mediū inter consiliū & p̄ceptū q̄ moni-
 tio & mādā tum vel ordiatio aut alio noīe abl-
 q; contrauerſia nominetur. forte videbimur p̄-
 stinus transgredi terminos q̄s posuerūt p̄s-
 urī sed nō ita ē. Cōsonabim⁹ potius eoz tradi-
 tionibus et ras apertius intuebim⁹ apparen-
 tesq; cōtrauerſias inter iplos de peccato veni-
 ali et mortali facilioꝝ nexu in vñū cōpigem⁹

Vloquuntur itaq; nonnulli sanctorum de pec-
cato veniali tanq; sit contra preceptum diuinum
vt bernardus in libello suo de precepto & dil.
Et gauden idē ponit in suo quotlibeto .z. q̄.
xxi: ex auctoritate augustinū Aliozū est op̄o
contraria sancti thome et cōmunis scōle dicē
tium veniale non eē cōtra sed preter p̄ceptū
Primi facilius et expeditius loq; vident^r pon-
nentes quodlibet peccatum eē cōtra preceptū
qm̄ profūda cōsideracio reperit nihil eē pecca-
tū nisi quia prohibetū **P**reuaricātes reputa-
m̄ omnes peccōres terre p̄pha. **P**rohibitū
dico vel lege diuina imediate v̄ naturali aut
humana voce scripto vel mēte **N**am nō habē-
tes legem ipsi sibi sūt lex. **R**omanos. **P**reterea
frequens vsus ē in omni lege ius in antiqua-
ius in noua ius in religionibus ius in vniuer-
sitatibus ut multa statuuntur sub nomine p̄-
cepti et voti et iuramenti et cōmīacōnis eter-
ne mortis quoz aliqua omittere vel opposita
facere nō fatit hominē reum pcti mortali. **N**ō
ne data erat antiqua lex iudeis in preceptū
Perspiciū ē h̄ de utro .v. .8: et addūtur male-
dictiones cap̄lo .xxvi. **I**tem **I**hēmie xi. hētur
In sup de utro .xxvi. qm̄ ipsi p̄fitebātur āno q̄
libet totā legē **D**eniq; positū ē iolue xxiiij. q̄li

74
ter p[ro]p[ri]us iudeoꝝ expressa voce se obligauerit
ad o[mn]ia facienda q[ua] d[omi]n[us] m[an]dau[er]at Att[er] q[ui]s di
ceret eos in o[mn]i transgressione cuiuslibet c[on]t[em]p
ti in illa lege mortaliter deliquisse Ageb[ant] ni
hilomin[us] ut videtur contra p[re]ceptum & votu[m]
& p[ro]missionem maledictionis interminacione
uallatam P[re]ceptum utiq[ue] h[ab]ebant sicut & nos
non mentiri. multa t[ame]n ex se mendacia solum
uenialia nullus negat Simile facit rationem
bernardus lib[ro] p[re]dicto de eis q[ui] in euangelio
contenta sunt ut q[uo]d non sit irascēdū fr[at]ri. nō g[ra]u
uanda corda crapula et ebrietate et cura hu
ius seculi. non dicendum verbū ociosū nec iu
randa & ficta q[ui] actus crebro ueniales sunt:
ita in statutis religionum q[ui]t[er]u[m]q[ue] iuramēto
et voto firmatis Q[uo]d ut manifest[us] fiat accipia
mus aliquem q[ui] iuramento uel voto ut se^e sit
se astrinxerit sit ita q[uo]d fideliter & diligent[er] adi
pleuerit opus sibi iniunctum. aut q[uo]d in o[mn]ibus
suo tali superiori honoz[er] seruabit Nullus ar
bitroz audebit cōdemnare istū sic iurantem p[ro]
q[ui]cūq[ue] negligentia aut irreuerentia ad morta
le delictum cū possit intercidere negligentia.
et irreuerentia. nunc ex ignorantia aliquitulu[m]
et iruerentia. nūc ex ipotentia & infirmitate
aut absq[ue] cōsensu perfectū aut q[ui] transgressio

talís non est notabilis dampni seu contemp-
tú apud eos quib⁹ ipse fideliter seruire et q̄s hoc
nozare iurauit. Attū ōis negligentia contra-
riatur p̄mo iuramēto et irreuerentia sc̄o ōi
quis glosauerit iuramenta hec. put infra doc-
cehim⁹. Quid dicemus ad hec? Nūquid ē spi-
ritus dissentionis in cordibus sanctoz⁹ dei. et
qd̄ vnus approbat alius damnet. **S**tudeamus
ergo contrauerſiam hāc verbalem qz de re ſer-
tis cōstat et cōuenit ad cōcordiā adducere. **J**es-
em agere hic et alibi modesti⁹ et salubri⁹. **S**ub-
teliusqz ē q̄ vni p̄ti ē alteri tam pertinacit̄ in-
ti q̄ altera cōdemnetur. **I**ntollerabile ſiqui-
dem est cōfestim exiſtimare de ſctis ſapientia
h⁹ et tanta ſedulitate veritatē ſcrutātib⁹. **C**oſi-
rebus non ulqz quāqz difficultibus diſſonis al-
ſercionibus errauit. **H**os vero contrauerſe
nodos facili⁹ enodare poterimus ſi aliquā p̄-
us dederim⁹ ſimilitudinē ex viſibilib⁹ p̄ quā
quāſi p̄ ſcalā ad inuiſibilia aſcendam⁹. **C**ōp̄-
m⁹ ergo peccatū ad morbū ⁊ vitā ſp̄uales ab-
copalem vt ab initio fecim⁹ et repetamus di-
rentes qz vita anime quadruplex eſt ſc̄z natu-
re. gr̄e actionis meritoꝛie et cōfirmacōis ſta-
bilitate. ſc̄dm h̄ ponūtur aliquę p̄poſiciones p̄
mo de peccato. de hinc de merito

Prima propositio

Dctū mortale et veniale n̄ sūt cōtra vitāz
 p̄mā sic q̄ eā p̄t̄enerēt. Hec em̄ vita cō
 s̄st̄it in boā d̄s̄pos̄it̄ōe natural̄iū. ut sunt vi
 uer ingenium tenax mēd̄ia et similia. Aut in
 donis gratuitis. nō tū gratum facientib⁹ ut
 sit scientia m̄t̄i p̄lex et h̄ituaciones q̄dam boē
 ad virtutes solum morales. Hec vero ⁊ si ledā
 tur q̄nq̄ p̄ p̄ct̄m; nō tū ea sūd̄itus expelli per
 peccatum nec ē. Alioquin null⁹ in p̄ctō mor
 tali viuerz vita natuē p̄dicta. Sc̄da p̄pos̄i.

Dctū mortale ē contra vitā sc̄dam tanq̄
 sibi oīno icōp̄s̄s̄ibile. Cū ei vita anime
 sp̄ual̄ p̄p̄rie dicta sit ip̄e sp̄ūal̄it̄er nō q̄dem
 formaliter sed intima q̄dā vn̄ione ⁊ allaplu
 s̄ificō nobis inexplicabili. Hec vita tam diu
 et nō vltra est in aīa. q̄ diu maēt in eadē ipsa
 armonia caritatis ⁊ alioz donoz p̄ eā forma
 tozum cui⁹ armonie sp̄ual̄ sc̄ā d̄s̄s̄olutioē de⁹
 d̄s̄s̄cedit ab aīa et morit⁹ illa morte de q̄ p̄phe
 ta denunciat. Mors p̄ctōz pessima. Est ergo
 p̄ct̄m mortale quasi vulnus lesifex aut cibus
 pestifer d̄s̄s̄olues illā qualitatiuā d̄s̄p̄s̄it̄ōe
 nē cōplexionālē in qua vita cōs̄st̄it. S; pecca
 tū veniale n̄ ē nisi morbus q̄dā aut vuln⁹ citē
 mortem ⁊ sicut ex mille vulnerib⁹ nō mortife

ris non morit^r hō nisi ex illoꝝ multiplicacōne
generetur q̄dā morb⁹ ali⁹ mortifer vt sepius
obtingit Ita ex q̄tūz venialib⁹ pctis vita grē
neq̄q̄ amittitur licz bñ disponāt ad generacō
nē mortāl^r Videtur tū oppositū voluisse dñs
antifodorenē si n̄ caute itelligatur iuxta hāc
similitudinē taliter ⁊ nō aliter dicitur eē veni
ale pctū cōtra vitā grē q̄liter morbus aliquis
citra mortem ⁊ sāguoz febril^r fcian⁹ aut le ue
puls⁹ dicitur cōtra vitā i cozpe

Tertia p̄poficio

Act⁹ veial^r pcti rōnabiliter p̄t dici cōtra
ritus vite terciē q̄ est actōnis meritoꝝie
quā vitā appellam⁹ vitā sc̄dam grē sicut opa
tio viuētis sua vocatur ab aristotile vita secu
da Act⁹ itaqz pcti venial^r nō cōpatitur secū i e
adē aia ⁊ p̄ eodem tpe actionē meritoria a vi
ta grē p̄cedentem Quōd nō ipossibile ē simul
eādē aiam agere libere ex grā et non ex grā
Sic idē act⁹ n̄ p̄t eē meritoꝝi⁹ ⁊ veial^r; nec ea
dē aia agere meritoꝝie et venialiter demereri
Hāc itencionē sic^r opioꝝ hāt doctozes q̄ dicūt
pctū veiale n̄ eē cōtra caritatē sz cōtra carita
tis feruorē; appellātes feruorē caritatis actio
nē ex caritate veientē q̄ q̄dē actio tūc ipedit^r
Dū actio veial^r cōmittit^r Crū p̄z deductio q̄li

ter pctm veniale fugibile dū ipediat op⁹ actō
 nis meritozie q̄ i magnū cederet augmentum
 gr̄ie Sic forte rōnabiliter dicerem⁹ morbos
 aliqs magis eē contra vitā aīal⁹ sc̄iaz q̄ p̄mā
 licet i vita p̄ma spūali h̄ sit dīfīlītudo ad cor-
 poralē qz toto & subito pditur & itegra retine-
 r̄ nisi q̄s diceret q̄ armonia vite spūal⁹ q̄ ē cari-
 tas nō p̄z stabilitur p̄ alias disposicōes vtu-
 tū q̄lītatīuas q̄b⁹ debilitatis ā pditis-caitatē
 leu⁹ expelli cōsequēs ē Signat̄ vero locuti su-
 m⁹ de actib⁹ pctōz venial⁹ et mortal⁹ qm̄ hīc⁹
 stat cū actib⁹ oppositis vt hīus auaricie cum
 actu gr̄e

Quarta ppositio

Hctus & habit⁹ peccati cuiuslibz repugē
 quartē vite q̄ ē vita cōfirmacōis stabili-
 te p̄serti i p̄ma: qm̄ i via forte p̄t eē aliqua con-
 firma⁹ cōpaciēs veiale. Nūc ad ppositū licet
 hē⁹ aut n̄ i p̄cepto hēre dīras p̄dictās ita pec-
 catū veiale affirmabit² aut negabit² cē cōtr̄
 p̄ceptū Propterea sic sola vita gr̄e ḡtū faciē
 tis cadit sub p̄cepto sic q̄ hīta ea seruat hō le-
 gē totā: & ea ū hīta nō p̄fecte custodit ea. Ita
 pctm solū mortale dicit² isto mō contrariā p̄-
 cepto id ē finī p̄cepti. Ecce q̄ pacto diūnis rel-
 p̄ctib⁹ veiale dicit² & negat² eē p̄cepto cōtr̄iū
 qz respectuū illi istū alij ex doctorib⁹ aliū ha-

buerūt

Quinta ppositio

Nullum meritum vite eterne pcedit a fo-
la vita pma Rō in pmpu est. qz tal vi-
ta non includit caritatem q̄ radix est meriti.
Demerituz vite eterne sicut pcedere potest a
vita pma et similiter meritū boni temporar-
lis sic vita altera gracie. nullū detrimētū vite
eterne; licet bñ meritū et demeritū boni soli-
us temporalis cōpatitur. Declaremus ea in q̄
bus pōt eē ābiguitas et dicam⁹ q̄ in pura vi-
ta natuē q̄lē diximus possibile ē hominē eter-
ne mortis eē reum ⁊ tñ boni alicuius t̄pal fac-
cit eū de⁹ gratis p̄cipē de cōgruo p̄pter q̄
dā adēctionem opm suoz bonorum de gene-
re ad bonum aliqd̄ t̄pale. Quāuis eū p̄ctōi
dign⁹ sit etiam pane q̄ vescitur dicēte augu-
⁹ ⁊ h̄ de rigore seuerē iusticie. tñ iusticia di tate
mie cōiuncta ē vt nō sinat bonū etiā de gene-
re absz decore remuneracōis saltē transitorie.
Qm̄ etiā nihil impedit qui hō viuēs vita grē
q̄z actus bonos pducant nō ex vita i⁹ grē nō
ex caritate sz ex sola vita pma. s. natuē quo cau-
mēt⁹ hō iust⁹ n̄ min⁹ q̄ iust⁹ n̄ tñ vlx ad me-
ritū b̄titudis etne qz n̄ ē lu⁹ act⁹ a vita grē ta-
dicaliter elicitus mētur g⁹ solū meritū t̄pale.
Reliq̄ patēt ituenti. Hic p̄tēa d̄icēdū videt⁹

77

de merito solius boni temporalis quo ad vitam secundam quod est actionis meritoze sicut de merito venialis diximus quod videlicet eodem momento temporis non se comparantur non de se ex malicia actus sed de se accidens ex imperfectione eius: quoniam agere sic ex gratia non contingit ex sola vite natura

Hinc itaque determinatis per similitudinem advertere possumus quid sit peccatum mortale quod veniale. quid meritum et demeritum aut boni eterni aut solius temporalis. **O**mnis itaque actus liber elicited aut dissolvit principalem armoniam in qua consistit vera anime vita que deus est et sic est mortalis et demeritozior vite eterne. Aut implet tunc modo de se vitam secundam gratie que dicitur actio meritoza aut vitam nature turbat et obscurat: et sic est peccatum veniale et demeritozium boni temporalis dixi de se contra edicta. **S**icut omnis actus liber illicitus si fiat ex vita gratie est meritozior vite eterne si fiat ex sola vita nature cum circumstantiis eandem vitam concernentibus est meritozior solius boni temporalis et sepe de congruo ad vitam gratie predestinat. **¶** Placet itaque alias similitudines sub maiori compendio stringere. **D**icit propheta de deo quod ipse est dominus deus noster nos autem populus eius. **E**st igitur quodam pollicia inter deum et nos sic et inter dominum et subditos. **V**ide autem in

omnino politicae leges institutas esse tamquam conseruatores
uite ciuilibus subditorum inter se et ad dominum
Istarum legum in politica humana que exempla
ta est a diuina Alique feruntur sub pena mor-
tis id est capitales aut mortales dicuntur. alie
sub minori pena que non exterminatiua et dis-
tinctur pena ciuilibus. Has vero leges omnes vo-
cat usus communis edicta et precepta et iussa
seu prohibiciones Propterea consequenter ha-
bent dicere sic loquentes. quod ois transgrediens
aliqua legum predictarum peccet in lege et con-
tra legem principis hic quidem capitaliter si
solum ciuilibus Ecce quomodo potest etiam peccatum
ueniale in politica spirituali dici contra legem
fieri prohibentem illud non sub pena mortis sed
alia minori. Alia comparatio est tertia ad ami-
cum patris ad filium sponsi ad sponsam Utrobique et
repire est quedam vincula amicitie que est vita ciuilibus in-
ter eos Offensas quedam sunt dissoluentes alii
am quedam duraxat illam turbant et ledunt dum quidam
indignacionem adducunt non tamen vltimo ad
odium prime offensus caret via que sunt mor-
tales alie non ¶ Quarta similitudo potest
de arboze mala respectu fructuum mortifican-
rum que a radice cupiditatis non nisi per truncum con-
sistentem liberi generantur Itaque possunt gigni a quodam

78

Spuria vetulamiā & inutiles plantule ut fit a
pōctā radice. nō tū p trūcū pzinipalē s; ve-
lud a latere fructus illi sūt pctā mortalia plā
tule aut ille sūt actus veniales. At uero q̄sda;
intueoz q̄bus nō ē fctm per has silitudiēs de
pcti mortāl et venial distinctione. Aut qz non
dū eluce t inquitunt ex predictis sub regula
generali de actu q̄libet qū erit mortalis & qū
venial; sed ē incertitudo q̄lis prius ā q̄ a p̄
teriori magis q̄ a p̄ori differētia hec allūpta
est. Ad h̄ rūdē dīcētes p̄ mo q̄ petēs huius
mōi regulā generalē facientē p̄ticularitē & in-
fallibiler scire de quolibet actu si est morta-
lis aut venial; . **S**icut petit ac si quereret a
medico doceri si vno verbo regule generalis
de omnibus morbis et venenis & cibis et vul-
neribus quando & qū nō mortem inferrent
Vel certe ad singulares circumstantias & ad
p̄ticularia legis p̄cepta nostra considerati
o descendat oportet quibus perpensis loquē-
dum est ut sapiens iudicabit. Idem cibus ex
empli gracia; nonne potest queso vni mor-
tem certam . alteri egritudinem leuem indu-
cere? Vide q̄ venenum fortissimum mortis
iuductiuum ipsā compositionē tiriace ad mor-
tis euasione m̄ conficiunt. ¶ Porro igitur di

uersis hominib⁹ p̄mo eidē hoī varijs tyb⁹
q̄s nesciat eūdē cibū nūc salutiferū fieri nunc
mortē celeriter opari Quid igitur inq̄es sup
hīs cognoscēdis doct̄ia p̄derit? **Q**ultū p̄ oī
modū **N**ā regule generales fūdamentalit̄ tra
dite dū ad pticularia vētū est oīdūt qd̄ de si
gularibus iudicādū **S**igularia q̄ppe ad regu
las illas v̄les resoluerē cōuenit q̄ facto verita
tas eluceſcet **C**arēs at̄ noticia huiusmodi regu
larū v̄lū q̄a p̄coz ip̄e poterit hīs resolutioni
b⁹ v̄ti? **Q**ū mensurabit ad regulas q̄ reglas
n̄ hēt **P**roderit tū nec negam⁹ circa sp̄s p̄
ratorū regulas apponere q̄liter i vulgari iā h̄
cim⁹ et examiacius in lectione tradere si det̄
ānuerit p̄pōim⁹ **C**eterū altera nos obier
tio fortius p̄mit dū querit vt a priori int̄ mor
tale & veniale lecernam⁹ **S**tūs her. in loco p̄
allegato de p̄cep. & disp. nitit⁹ vt p̄ma facit
apparet dubitacōnem hāc absoluerē per hoc
q̄ omne peccatum quod fit ex contemptu
mortale si fiat eciam contra p̄ceptum aliq̄
actus et non ex contemptu venialis reputat̄
tur. **Q**uam distinctionem vt ego melius in
telligerem consului summam domini antio
dorensis vbi loquit⁹ de cōtemp. tu & dicit q̄ cō
temptus ē appreciari rē min⁹ iusto. **A**lio mō

70
ē rē negligere ⁊ de ea nō curare. ut dū peccant
habet circūstantias retrahētes: sed eas nō cu-
rat advertere claudit q̄z oculū q̄dā mō et veri-
tatē tergū ad eas. Tercio mō ē irasci rei tanq̄
vili et eā aspernari. **P**rimū malū. scdm̄ prius.
terciū pessimū. **D**icam⁹ q̄ in omni pctō eci-
am veniali cōmittatur cōtempt⁹ dei. **P**rimo
mō vere vel interpretatiue. scdm̄ cōtemptus
intervenire pōt tā in mortali q̄ in solo venia-
li. tertius cōtemptus circa deū precipientē et
q̄ prelatū suū in q̄ntum p̄latus ē nō videt⁹
vni⁹ fieri cū deliberacione cōpleta absq̄ pec-
cato mortali ⁊ h̄ vocatur pprie cōtemptus.
Nihilominus aduertendū ē diligenter q̄ re-
fert plurimū dicē aliqd̄ fieri ex cōtēptu. et a-
liquid eē cū cōtēptu: sicut refert fieri aliqd̄ ig-
noranter et aliquid ex ignorantia. **D**icit⁹ q̄p
pe aliqd̄ fieri ex cōtēptu. q̄ cōtempt⁹ ē p̄nci-
palis cā talis actōnis sic q̄ illo n̄ exāte n̄ fie-
ret actio. **S**ta quis opat⁹ ex ignorantia q̄ il-
la non existente nullomō fieret id qd̄ fit. **P**ro-
venit autem actus nōnūq̄ cum cōtēptu ve-
ro vel interpretatiuo nō tū ex cōtēptu qui
a cōtemptus non est in causa. sed uel ifirmi-
tas aut debilitas aut ignorantia. aut affecti-
o aliqua viciosa aut libidinosa dūatur. **S**icut

peccans aliquis quando ignoranter. ita tamē
q̄ nō minus operaretur q̄d opatur si illū cog
nosceret **P**ropterea palā ē tūc ignorantia nō
ēē causā agētem sed circūstātē q̄admodū con
tingit in subditis q̄ dicūt se scādalizari de fac
tis superiorū q̄s tū ab actioibus malis nō cō
pelceret scandali cessatio et prelatoꝝ vita ho
na. sed ita sibi blād iūtur & sup alios querunt
excusaciones in pctis **E**x hīs omnibus nō vi
detur regula generalis posse sumi de distinc
tione inter mortale et veniale penes hoc qd ē
ēē v̄l nō ēē ex contemptu. qm̄ si capiatur con
temptus primo modo non est necesse omnem
actum factum ex contemptu esse mortale dū
scz deus uel prelatus appreciatur min⁹ iusto
solum venialiter et ex contemptu tali menti
tur aliquis aut ociose iocat⁹ aut lente resistit
primis motibus **S**cilicet ex secūdo cōtemptu
pōt euenire q̄uis non ita leuiter nec frequen
ter **D**eniq; actus qui puenit deliberate delibe
ratione cōpleta ex tertio cōtemptu. est vt mi
hi videtur semp mortale **H**oc em̄ fit qū peccat
attendit ad p̄cipientem et ad p̄ceptū ei⁹ licet
tum sit deus sit prelatus et p̄pter vilipensio
nem et aspernacionem p̄cipientis sui⁹ p̄
cepti assurgit effrenate ad actū talē faciendū

80
vel omittēdū alioquin nō facturus ē nō omis-
surus. hoc proprie est agere ex contemptu tā
q̄ si dicat vt aliqui. ego in despectum vri. & qz
sic precipitis agam in oppositū **Verūptamē**
non omne peccatum mortale tali circūstātia
vestitur **Et** ita conuertibiliter non sunt idem
peccare mortaliter & peccare ex cōtemptu sibi
ter nec peccare venialiter & peccare nō ex con-
temptu **V** Vellem ergo aliquid posse offerre
lucidius ad illustracionem huius materie et
forte possumus non inutiliter dicere q̄ in q̄li-
bet precepto attēditur quadruplex latitudo.
Magna. pua. minor. & minima **M**agnā dico. in-
tra quā cōsistit iusticia. qualem a nobis requi-
rit deus sub peā scurrendi odiū suū cū reatu
mortis eterne **Extra** hāc latitudinem nō stat
retitudo quā qui transit et egred it^r agendo ē
omittendo ipse in tortuositate peccati mor-
tal^r semper elabitur **Hec** latitudo magna ē et
medium virtutis quale posuit aristo. eē diuisi-
bile tanq̄ signū ad sagittā. **Cōformis** ad h̄
loq̄tur **Oracius** Est modus in rebus sūt certi
deniq̄ fines. Quos vltra citraq̄ nequit cōsil-
tere rectum **Scdm** hanc precepti receptionez
strictissimam pctm solū mortale et non ipsuz
veniale est contra preceptū **V** Aliam assigna

bimus latitudinem pua et pcepti strictio re?
ifra cuius limites consistit iustitia seu rectitu
do qualem a nobis erigit deus mediate v^t im
mediate si voluerimus vitare non tantum
modo odium suū cū reatu pene eterne secundi
legem sed etiam offensam eius qualēlibet a nō
retardari a vita eterna t^paliter nō puniri. Ex
orbitatio ab hac latitudine pcepti consistit
it aliquādo peccatū veniale tūmō videlicet de
viatio non est tanta q^d exeat p^rimam latitu-
dinem nec ita pua q^d maneat infra secundam
Hoc modo qui considerat pceptuz palā ha-
bet dicere q^d veniale sit contra pceptū: siue
bit veniale ex genere cuius scz obiectum non ē
de p se notabilis malicie; mētiri officiose aut
loq^o ociose siue sit veniale q^d sit cōtra condicio-
nem nature p^rmitus institute. vt sūt omēs p^r-
mi motus p^ruenientes rōnez siue sit veniale
ex defectu plene deliberacōnis et consens^u. vt
sunt cogitacōnes illecebrose nō morose aut si-
cut euenit in pueris et infirmis et alijs nō hū-
tibus pleitudinē v^t rōnis in q^bus ea se^c ve-
nialia sūt. q^o apd viros grandiores merito cri-
minalia dicerentur. Adducam⁹ exemplum vt
manifestior sit sermo noster de hac duplici lati-
tudine pcepti. **S**it illud pceptum. hono^r

deum et parentes **V**ide q̄ aliquis p̄t non hō-
 rare deū et p̄tes multipliciter vno mō quia
 p̄ tempore et loco q̄bus honorandi sunt ipse
 dū cogitat de eis spernit eos consensu pleō et
 deliberato aut scienter cū deliberaciōe perfec-
 ta illa tunc omittit q̄ ad hōrē debitū p̄tinent
Erit igitur hec latitudo precepti sic explicabi-
 lis honora deum et parentes loco et tempore
 quibus cogitabis de eis sic q̄ consensu perfec-
 to et deliberato eos nec malignanter inhono-
 res nec honore suo voluntarie scienter atq̄ no-
 tabiliter p̄ziues **Q**uisquis exierit hoc mediū
 virtutis eā latitudinem. ille profecto tenebi-
 tur reus deuiacōnis tortuose et criminalis.
At uero quia contingit aliter inhonorare de-
 ū et p̄tes. erit rursum alia latitudo precepti
 sūpta p̄ epekepam ex alijs circumstācijs **P**ōt
 inhonoratio tal̄ contingere que non erit no-
 tabilis malicie in genere suo. vt leuis gest⁹ ā-
 risus aut ūbum aliqd̄ minus sobrium in pre-
 sentia sacramenti dei et p̄ntū suorum etiā cū
 deliberacione et cum actual̄ hētur ad ista con-
 sideracō **P**ōt nihilomin⁹ tal̄ inhonoratio re-
 p̄t. que licet ex se sit notabilis. caret tamē cō-
 sensu pleno moroso et deliberato. ob etatem.
 infirmitatem. ignorantiam. surreptionē vt

facientes primam inhonorationem dum ta-
men absz scandalo fiat aliorum quis audit
culpe mortalis arguere? Secundam similiter
nullus opinor vt mortalem accusabit Ita fe-
re in omni precepto repire est **E**x hinc elicitur
euidens necitas virtutis illius quam aristote-
lisy pphetyam hoc est interpretatiua legum ap-
pellat: cuius est considerare non nudu de se p-
ceptum sed circumstantias omnes pticularit-
omnes ipsum vestientes **E**x hoc consequen-
ter habetur modus concordandi rigore iusti-
cie atq; seueritatem discipline cum lenitate mi-
sericordie et fauorabilis indulgentie. pmo si
necesse est vt in omni actu nostro ad alterum
cane m? domino miam et iudicium Alioquin
iusticia in iniquitatem seueritas in crudelita-
tem conuerteretur Quoad modu si quis pueru-
lu filiu danare vellet ad carceres quia pueru-
li ira motus mrem percussit ita de ebrio a fa-
tuo aut inaduertente quis non agnoscat hac
penam esse iniustissimam qua in alium grande
uu sobrium et deliberatu liceret iferre Quae
concluditur qd preceptu si sub pma latitudi-
ne explicata cogitetur aliter obligat qd sub se-
cunda **E**t hec distinctio concordat doctores i
har materia vtuntur em pcepto scdm pnam

latitudinem illi qui dicunt veniale nō eē con-
 tra preceptum sed ipm cōpati. Alijs pl⁹ placet
 nomen precepti ad scdm latitudinem exten-
 tē dēre r⁹ rectitudo cōtrariā eē cuiuslibet obliq-
 uatū veniali et qz de re conuenit. discōlū eēt p
 thnari animositāte de verbis cōtendere. Forte
 tamen confusio et hec apparens controuerfi-
 a doctorum vitaretur amplius si suum cuius-
 libet latitudini nomen appropriaremus. Vocā-
 tes p⁹iam latitudinem preceptum et phibici-
 onem. secunda aut latitudo mandatum ē. Sta-
 tutum vel ordinatio ē monicio diceretur. Et
 placet nobis ampl⁹ hoc nomen monicio qz
 sonat vt rō sit pūgil vt nec venialibus detur
 petur. hoc est qd cōiuncturari voluerim⁹ dū
 p⁹maginabimur quādā legē mediam inter p⁹-
 ceptum et consiliū que pl⁹ ligat q̄ consiliū
 et mīus q̄ preceptum tā q̄ si diceremus i os-
 policia alium dūtaxat legē eē preceptū cuius
 transgressio scdm omnes circumstantias pen-
 sata extremo mortis supplicio plectenda cen-
 setur. Illi vero legi moniciois nomen approp-
 riare dēmus cuius transgressio circumstanci-
 is omnibus ponderatis veniam habet aut tē-
 poralem solum punicionem demeretur. Sup-
 est deinceps assignare in preceptis et manda-

tis duas reliquas latitudines minorem & mi-
nimam confirmando sermonem ad p̄missa q̄
uis non vsq̄q̄ loquendi pp̄rietas iudicio me-
torum seruabitur ac si res placet satis ē. Est i-
taq̄ tertia latitudo cōplectens non solum du-
plicem priorē rectitudinem iusticie sed pari-
ter finis consecutionem aut meriti rationem
hoc ē si volumus conseq̄ finem nostrum vel in-
tentum nos vt taliter agamus necesse est. Itē
modo actus boni sola bonitate morali et qui
non procedunt ex caritate q̄uis sint infra pri-
mā & secundā latitudinem rectitudis prioris
qm̄ non sunt peccata mortalia aut venialia
nihilominus qz p̄ eos neq̄ meremur neq̄ vitā
eternam consequimur dici possūt esse precep-
tis conformes. Hanc latitudinem intendebat
christus cum ait Si vis ad vitam ingredi ser-
ua mandata. Igitur p̄ argumētū a contrario
sensu mandata non seruantur si p̄ eā nō inge-
diamur vitam eternā. hoc ē si nō mereamur.
Non aliter diceremus de preceptis policia-
rū si opantes ea non attingant finem & inten-
tionem preceptientis non implent precepta. Hec
mō cōstrictus sit nec agens bene solū moralit̄
p̄ tempore q̄ non astringitur ad opus ex cari-
tate qz dū ad hoc obligatur iā nō bñ agēt eti

am mortaliter si ex caritate agere desisteret
 Deinde quarta latitudo oim strictissima assignatur
 que non sola obseruatione sed obseruacione
 nis exigit perfectionem. Hoc modo dicere videtur
 xp̄us. Estote inquit perfecti sicut et pater vester ce-
 lestis perfectus est. Et si vis perfectus esse. Ad hunc intellec-
 tum potest aug. preceptum de dilectione dei non pos-
 se a via toribus hic impleri. Tercia latitudo di-
 ti posset consilium. quarta perfectionis complem-
 tum. Quobrem utendo nomine precepti in
 quadruplici hac latitudine. quarum vltima stat
 velut in indiuisibili actus quilibet liber non so-
 lum mortalis aut venialis. sed que est bonus sola
 bonitate moralis. aut imperfectus in bonitate me-
 ritoria diceretur a precepto deviare nec id im-
 plere. quia cum actus boni moraliter aut im-
 perfecti meritoque licet sint quedam imperfectio et
 deformitate. tamen carere culpabili non habent
 plus eos dicere contra preceptum. ¶ Quia in-
 super peccata venialia neque tollunt amicitiam dei
 nec inducunt mortem eternam. plus fuit con-
 muniorem doctorum dicere ea non contra sed pre-
 ter preceptum. queque alius modus loquendi tole-
 rabilis sit. attendendo que sunt obliquitates que
 dam iniusticie deformitates et offensa et res
 illicita et monitionibus sanctis aduersa.

Explicit lectio quinta domini cancellarij.
Incipit Sexta.

Multa iam diximus sed pro magnitudine et utilitate rei vereor ne pauca verumptamen utcumque ita patefecimus ad ulteriora pergere volentibus et valentibus. Aperimus insuper fenestram ad videndum magis a priori distinctio nemoz talis a veniali. Et quidem sicut voluntatis diuine nulla est ratio querenda prior sic de duabus offensis cur istam velit carere venia. et alteri veniam prestare non possumus ab alio priori quam a voluntate diuina rectissime iudicate sumere rationem. Cui aut placuerit in hoc curiosior per scrutatio legat bradum in summa contra pelagianos. Porro iuxta humanam rationem et equitatez ciuilem apud nos policie qua ratio et equitas exemplar suum a deo trahunt deducimus aliquem autem tunc esse dignum mortis exfinitatiue quam de se est dicitur lutiuz amicitie legalis aut illius quam est simpliciter ad principem suum aut aliorum cum seipso et iporum adinuicem et ad principem suum ut est criminis lese maiestatis ut est sedicio et scisma et ciuile crudelis dissipatio et heresum dogmatizatio cum scilibus. Dum vero talis amicitie legalis ordo nexus quam solummodo turbatur paulisper per

84

aliquem actū à tenuiter impeditur. aut hēt cie
cūstātias aliquas excusātes. tunc iudicio nos
tro illi actui sola dētur cuius pūnicio t̄pālīq̄
Sicut eī natura abicit a se q̄ sui ipsi destruc
tiua eēnt alia cōpescit moderatur et corrigit.
Ita corpus mīsticū policie relectat ex toto par
tes putridas et contagiosa pūnicie nocituras
alijs sanioribus. **E**gris vero ptibus non tū vl
q̄ corruptis medz tur leniozib⁹ penarū fer
ramētis atq̄ cauterijs neq̄ pari pūnicione p
titur apud eum qui leuibus verbis iuriatur
proximo et qui occisor ipsius est ita non pmit
tit recta ratio ut pro quibusq̄ noxīs et leui
constitucionum transgressione possit a supio
ribus statui pena mortis q̄to minus ipi pos
sunt aut debent imponere reatum mortis et
ne et friuolis causis et ex qualibet cōstitucio
num suarum violacione quarum multas ab
oleri plus haberet utilitatis q̄ nocūmenti.
Vine opinatus est vnus ex doctoribus q̄
pro furto simplici non est aliquis morte plec
tendus quoniam dominus qui dedit hanc le
gem non occides. non excepit in sua lege ri
goris et talionis caluz furri simpliciis quan
tominus hoc in lege mititatis. Ita fatu
us esset prelatus qui pro sui libidine aut mo

tu capitis putaret se hēre auctoritatem mor
excommunicandi aliquem ꝑuis de ꝑꝑꝑo casu
possit habere ratio sufficiens exceptionis ab
hac lege non occides dum furtum nimis rē
mis inualeſceret in policijs si non tali rigore
puniretur. ꝑad modū de falsis monetarijs di
cunt. Est enim lex dei et nature vt auferatur
malum de medio nostri si corp⁹ totū mistic⁹
nimis inficere aut perdere formido sit. Expe
diat vt opinoꝛ qz ꝑꝑꝑularia magis erudiunt
ad eadem descendere nō qdem ad omnia. hoc
enim facere quis speraret. Sed vel ad pauca q
bus poterit iuxta vniuersales regulas aūdit
tas allumi de reliquis securiori facilitate. Di
camus igitur q nō omnis ꝑofitens legē euā
gelicam et ad obseruacionem sui se obligans
peccat mortaliter in omni transgressionē cur
iuscūqꝫ cōtenti in eadem lege. Hoc opus dedu
cebatur de antiqua lege et equaliter ē de noua.
Huius rō ē qm̄ in lege antiqua mltē sūt tra
dicionēs. que qūqꝫ ꝑꝑꝑꝑta. qūqꝫ mandata.
qūqꝫ iustificacōes qūqꝫ leges dīne noīant. qz
tū aliqua sūt ꝑꝑꝑꝑta stricto noīe scđm ꝑmā la
titudinē. Alie sūt monicōnes boī iuxta secū
dā latitudinē alie sūt cōsilia. alie cōsummata
iusticia. Nō ē at ꝑꝑꝑꝑ transgressio ī ꝑꝑꝑis et in

tribus reliquis. q̄ si dicere voluerit q̄ p̄fitent
 xp̄ianam religionem in baptismo ad eius ob
 seruationem semet astringens non intendit se
 obligare nisi ad illa q̄ cadūt sub precepto pp̄
 rie dicitō Reliq̄ vero obseruabit put mandau
 tur monitiones scz ut monicioēs cōsilia ut cō
 silia. et ita de cōsumata iusticia Talis itaq̄ si
 cut loquens cōuenit in re nobiscum. Non em̄
 dicim⁹ aliud intelligendū fuisse apud antiq̄s
 iudeos dū sub voto et p̄fessione et anathema
 tizatione iurabāt ex p̄selle et publice se omnia
 obseruatuos q̄ lex mādabat hoc est q̄ legisla
 tor deus mandare et qualiter mandare vole
 bat Quis em̄ tūc vel modo posset absq̄ mani
 festa temeritate iurare q̄ nūq̄ peccaret venia
 liter. q̄ a nullo consilio euāgelico recederet q̄
 p̄fectam in omnibus iusticiam sequeretur Nō
 minor eēt temeritas omnia accipere p̄ p̄cep
 tis proprie dictis q̄ lex euangelica continet et
 que professi sumus Sic enim omnis ebrietas
 omnis ira. ois crapula. omnis cura seculi. oē
 verbum ociosum. omne mendacium. omnis
 vana gloriatio et sollicitudo pro temporali
 bus et talia sine numero fieri possent. non abs
 q̄ periurio et p̄uauaricatione professionis sue
 ¶ Adicimus subinde. q̄ in nulla religione

quātūcūq; voto firmata cadit obligatio sub
pena peccati mortalis ad oīa seruanda que i
regula continentur **O**ppositū asserentes pha
risaica presumptione delirarent q̄ tradicioel
suas pl⁹ q̄ legē euangelicā obligare defende
rēt **I**taq; si in euangelica lege q̄dam mādan
tur sub quadruplici latitudine rectitudinis p̄
exposita null⁹ mirabitur si scti p̄s ad exem
plar illi⁹ legis m̄ta statuerūt non sub rigore
precepti pp̄rie dicti s; q̄dam ut moicōes q̄dā
ut consilia: quedam ut p̄fectiones **Q**uis nesci
at plures esse cōstitutiones in q̄libet reli gios
p̄mo & policia q̄ magis sunt ad quā dā decen
tiā et honestatem ad p̄fectionis inductionem
q̄ ad necessitatem **C**uius ponit exemplū ma
gister nicolaus de lyra super illud mathei .xij
Non lotis manibus manducare &c **D**e hoc ge
nere sunt fere omnes institucōnes regulares
in religionibus ut de silentio tenendo : de dis
ciplina in claustro .i mensa i cap̄to seruāda
et generaliter de omnibus preceptis que ber
nardus facticia nominauit **V**erum arguat
ita aliquis **O**mnis violans iuramentū & vo
perium esse mortiferum .sed iohannes mo
nachus iurauit et pouit hec et hec omnia ser

uare q̄ sūt in regula non enim fecit exceptio
 nem sicut nec cū iurauit et uouit in omnibus
 obediē suis superioribus Igitur i omni trās
 gressione huiusmodi voti et iuramēti et obediē
 tie peccat mortaliter Propterea loquela eius
 in claustrō erit mortāl inobediētia similiter
 cuiuscūq̄ mādato sibi p̄ abbatē facto Alioquin
 quid adderet sup̄ seculares p̄fessio regularis
 Rursus si secularis uouet & iurat q̄ ibit cras
 pergere ad nr̄āz dn̄am aut q̄ die mercurij ab
 stinebit a carnib⁹ ā aliq̄d hui⁹modi pus idiffe
 rens si trāsgradiat⁹ ultra nōne criminalit̄ de
 ierabit⁹ Rōne fractōnis voti reus tenebitur
 Cur nō sicut religiosus in votis regule sue
 Rūdem⁹ ad h̄ primo dicētes q̄ sicut i p̄ceptis
 ita in votis et iuramētis & obia q̄tuor saritu
 dines rectitudinis fas ē assignare & p̄inde eēt
 aliqua impletio iuramēti erit de necessitate alia
 de cōgruitate alia de consilio alia de perfecti
 oē & de voto & obia Et q̄dē de obia cois ē a
 p̄li doctores tal̄ distinctio ut aliq̄ sit de necessi
 tate aliq̄ d̄ p̄fectōne Cōsequē dicit⁹ n̄ oīz iuramē
 ti ā voti ā obie trāsgressionē eēt mortālī p̄mo
 nec ueritaliter culpabilē licet i p̄fectā sit⁹ e regio
 ne dicitur⁹ nihil eēt a deo cōsiliū q̄n̄ i cau cadat
 i p̄ceptū p̄mo ad p̄pacionem aī semp̄ ligat & q̄

si quis abhorret hunc rationis modum accipiat
alterum sciat tamen utriusque fidem in re esse
sententiam **Juramentum** g^o & votum nunquam ita
feruntur absolute. quin interpretaciones. cōdi-
ones. glosas. et civiles intelligentias suscipi-
at ut sapiens epheos iudicabit hoc iam in
dixisse meminim⁹ **Rec** delūt iura ad h^o. **Cū** ei
finis omnis legis sit caritas scdm ap^lm. **cap**
preterea religiones et auctoritates prelato-
date sunt ad edificacōem non ad subuersiōem
et illaqueacōem fidelium seq^o eis sūmittētū
quis auderet dicere & cogitare q^o viri scō
ritu pleni supra iugū xpī sue & facilitatē
gis sue adicere voluerint onus grāde tot
lium constitucionuz sub obligacōne pari ad
precepta pure diuina hoc est sub reatu dam-
nacionis eterne **Hoc** se habulo responsionis
ebatur olim do minus petrus abbas elun-
acensis in epistola missa ad sanctum bernar-
dum. vbi deducit omnem regularem instituc-
tionez inuolūtā manere quantumcumque
mutetur dū caritatis lex et regula in hīs q^o
unt custoditur **Quō**obrē est⁹ carniū et vici-
pellicioz & alioz hui⁹ moi q^o licz rēgularis insti-
tūnis sup^oficies adūlari videt⁹ eidē cōsona
santū caritatis & necessitatis **Quis** hīc i libello

precep. et dispē: dicit bernar. q̄ ubiq; regularit̄
 viuunt ubi consuetudines laudabiles p̄ tpe et
 loco obseruantur. Ita ut ex hīs ego videā con-
 cludendū q̄ aliqui monachus abstīnēs a car-
 nibus dum scrupuloſ⁹ obseruator regle vide-
 ri vult erit eiusdem violator ⁊ h̄ si tanq̄ signi-
 laris ferus turbet alios ⁊ quasi reos sue absti-
 nentie putatiua scit̄ate cōdemnet q̄s magist̄e
 caritas aut caritatis comes necessitas aut cō-
 suetudo laudabilis p̄ super iores tolerata ⁊ i-
 posita excusat absoluitq; Sed heu rarus val-
 de cas⁹ tal̄ utinā crebrioz nō eēt transgressio
 per excessum q̄ p̄ diminutū. ¶ Propterea ū-
 diximus ea q̄ diximus ad laxandum frēā lux-
 urie gula et inobedientie non ad dissoluendū
 rigore regularis discipline. non ad habendū
 velamen malicie libertate: sed solum a nobis
 hoc sacrilegium. sed q̄ interi q̄rim⁹ inuestigā-
 tū q̄ et quatenus obligatio regularis exten-
 ditur ne vitare cupientes siluā et nimie lax-
 aciones precipitemus nos et alios in caribdi-
 tasse ⁊ austere obligationis quoniam displicz
 infidelis et stulta promissio. Infidelis si non
 impletur. stulta si discrecione non fallitur.
 ¶ Predicabam aliquando peccatores non
 obligari statim ad confitendum⁹ p̄ctm̄. sed

certis temporibus ut semel in anno et in articulo mortis et dum suscipiendum est sacramentum **q̄** confessio crebrior proficeret **I**nculpatus ab aliquibus super hoc quasi laxarem habenas peccantibus **R**ūdi primo q̄ deus non indigebat meo mendacio ad conuertendum cito peccatores **D**einde addidi quid proficeret in q̄ p̄mo quid non obesset generare conscientias erroneas apud populum quia nec illi se conformarent magis q̄ prius eundo ad confessionem et ita peccarent nec ad gratiam suscipiendam nisi in confessione se disponerēt q̄nam hoc posse desperarent **I**ta dum sanare vulnera false putarem ego vere illa laceraret et augerem **D**eniq̄ iusto strictior conscientia quandoq̄ nocet amplius q̄ laxior **E**t q̄ grauitate bonarum mentium est illic culpam agnoscere ubi non est **G**losatur agnoscere formidat exemplo iob qui verebatur omnes actus suos **E**t ex predictis deinceps ad alia clarescit ratio **F**atemur itaq̄ iuxta presatum rationis modum q̄ omnis violacio iuramenti et voti et obediētie mortalis existit ut in maiore situr sed in minore negamus q̄ iuramentum et votum cadant isto modo super omnia que in regula continentur **S**uper que igitur cadunt

et super que non: forsan inq̄res **A**ccipe regu
 lam generalem super sola p̄cepta pp̄rie dic
 ta hoc est secundum primam latitudinem cō
 siderata cadit hoc modo votum et iuramentū
 profitentis regulam. **P**lane quicquid verba
 sonant interpretacio talis habenda est. tum
 per rectam rationem. tum super superiorum
 discrecionem tamen deniq; per legem que ma
 ior est legem diuinam caritatis. **O**bies for
 tasse de multis simplicibus p̄mo et littera
 ris qui religionem intrantes et regulam au
 dientes putant ex intentione vouere se et iurā
 re seruaturus absq; exceptionis à condiciois
 adiectione omnia que illic contenta sunt. **R**ū
 demus q̄ si humiles sunt sicut esse debent nō
 ita adhererent sensui suo quando explicite v̄
 implicite actu vel habitu parati sint stare ī ta
 libus ad interpretacionem et iudicium pru
 dentiorum. **P**ropterea sicut in adoracione y
 maginum per ecclesiam et alijs pluribus sim
 plicitas aliquorum errat quos saluat tamen
 pia fides et intentio saltem generalis faciēdi
 ea et non aliter que et qualiter ecclesia tenet.
Non secus in istis existimandum puto. et iam
 ita superius respondisse memoramur de iura
 mentis factis in vniuersitatibus et collegijs

que ab hominum memoria nūq̄ impleta sūt
Ita dicimus ne repetere nos oporteat de om-
nibus statutis collegioꝝ vninerſitatum et ca-
puloꝝ cū dicitur alicui **Tu** iuras ſeruare inui-
olabiliter omnia ſtatuta . iura pꝛiuilegia . liber-
tates . cōſuetudines laudabiles . nec ipſis quō
libet contraire clam ꝛ occulte directe vel indi-
recte et obediēs tali et tali ſuperiori tuo in of-
ficiis licitis et honeſtis **D**e hic pꝛicularia legi-
tur quoꝝ non eſt numerus **O** q̄ horrēdū om-
O intolerabilem ſarcinam angelicis etiā her-
meris formidandam **O** iugum plus q̄ ferre-
um **O** laqueū quē intrans nullus euadit ſi ſi-
acci piatur tale iuramentūꝝ vt nuda verba ſo-
nant . et ſi nulla interpretaciōe mitigetur . ſed
non ita eſt mitigatur plane **A**lioquin pꝛeter
iam dicta nullus fere intrat aſterioꝝem re-
ligionem exempli grā q̄ vniuerſitatē parifi-
ſem **A**ttento q̄ opinio ꝓbabili tenet ſcꝝ nō mi-
nus obligare iuramentūꝝ q̄ votum **C**ogimur
ergo certa rōne tale iuramentum interpretari
ciuilitꝛ . aut in illo q̄ſdam latitudines ſtatue-
re modo ſupꝛ adicto in pꝛeſenti lectiōe **E**ſt aut
interpretaciō hec aut ſiſis q̄ iurans ſeruabit
ea ſicut a legiſſatoribus ordinata ſūt ꝛ ordina-
ri debuerunt vt ꝓta ꝓcepta ꝓꝓrie dicta .

89

ut precepta sicut precepta monicioēs sic mo-
nitiones consilia sicut consilia: q̄ insuper obe-
diat in oībus licitis et honestis superiori suo
Verbi causa. sit ille rector obediāt in eis q̄ ad
officiū rectoris spectant. et que pro utilitate
manifesta policie cui preest p̄cepit sc̄dm insti-
tutioēs et cōsuetudines laudabiles eiusdē po-
licie et nisi valeat legitima excusacōne & excep-
tione se tueri. **U**t qz plus alijs q̄tis oneratur.
aut q̄ ab alijs urgentioribus impeditur. q̄ si
non possit ita iurans docere sufficienter de i-
pedimento legitimo ille q̄ dē punietur p̄ rec-
tozem ciuilit̄er de inob̄ia. **C**eterū deus q̄ cor i-
tuetur eūdem liberabit. **D**einde patet q̄ nō d̄
ne impositum fieri generaliter per iuramētū
et sub omni pena ut fiunt nunc passim cōu-
cationes generales vniuersitatis obligat lem-
per sic vocatos et iuratos ad mortale periuri-
um dū omittunt. **S**i quis aliter dicendū pu-
tauerit videat qd̄ dicat. **E**go interī sic dici pos-
se opinor. in humilitate mea paratus ad cor-
rectionem. **C**eterū qd̄ arguitur de votis pticu-
laribus secularium dissimilitudinem habz ad
vota coitatum. qm̄ vota in vniuersitatibus i-
terpretanda sunt magis ad intentionem cō-
mune q̄ illic habetur aut haberi debet q̄ ad

regulā suam plumbēbat expressione hac nō vti
 sunt. quā tñ istis dieb⁹ propter scrupulosos &
 simplices vtilē eē non negam⁹. **V**elle nobis
 dicerēt austeriores illi religionū cēsores si quā
 set aliquis ab augustino. Ecce iubēs pater vt
 non loquamur in claustrō. vt ī gestib⁹ corp⁹
 nos cōpositos vt in nutibus oculoz nos ca-
 tos habeamus. **V**is ne igitur vt quisq⁹ cōtra-
 ria hoz fecerit q̄ aliūde ex xpī libertate licere
 ille sit reus capitalis criminis. vis vt infernali
 eterne mortis supplicio cōtradat⁹. **N**oui mā-
 suetudinem aī tui p̄ssime pater augustine. no-
 ui prudentissimā discretionem tuā quā audi-
 re mihi videoz rudentē: et cū quāda horrōre et
 ac fruncatione faciei dicentem. Absit hoc o frater
 hī q̄ vos iudicat dñs ē. Ego interim qd̄ salub-
 est dedi monitum & consiliū. Ego si transg-
 di cognouero. disciplina regule erit sup̄ vos q̄
 vos liberabit. Itaz volo ad suaue iugū xpī et
 austeriores vos adhuc quasi iuuenes assuesce-
 re non necare. erudire non p̄dere. Hec ei digna
 tali viro respōsio. **V** Perinde ne qd̄ scrupulo-
 sitatis hereat quī radicitus extirpet⁹. q̄ramul-
 a nobis ip̄is qd̄ addit obligatio regularis ad
 xpī seruitutē cui seruire sūma ingenuitas & li-
 bertas & regnū. Ne q̄s etiā existimet velle nos

culpate disciplinam laudādo libertatem ad-
dit **A**ffirmamus Ad qd valz h regularis isti
tutio **M**ultū p oēz modū **P**rimo qz ad penā
ab ordine a supiori taxatā religioſ⁹ trāſgreſ
ſoz etiam iustus licite cogi poteſt non ita secu-
laris . hēt hec rō locū in oī obligacōne politi-
ca reputa in vniuerſitate parisiēſi **S**i qdem
cogi poteſt ſu⁹ iuratus ad multa faciēda : ⁊
ſi non ſub pena peccati mortalis in oīb⁹ q iu-
raſſe videtur ſub penis tū p vniuerſitatē inſli-
gendis vſqz ad priuacionē et reſeracionem in-
cluſiue . vſqz etiam ad peās q dātur p iuris q
q ille apud deū null⁹ periurij reus haberet
Porro et ſi foret hoc abſqz culpa ſua crimina-
li . non tū abſqz cauſa : ipē ideo nec cōqueri neqz
murmurare et obniti deberet **H**oc maxime ve-
rum eſt in politicis quoz finis immediatus ē bñ
regulare homines in vita civili et politica in-
eis ſc⁹ q uite huic corporali deſeruiūt ſi finis ē
tpalis **E**t nōne medium agēs aut ordinans
ad illū finē vt talis ē tpaſ eē dēt . **P**ropterea
preatū pene eterne non obligabit p̄iceps po-
liticus de p ſe et pprie ad obſeruationē legis
ſue ut talis ē **S**z in ſacramentalib⁹ ⁊ diuinis exer-
cijs p̄i⁹ hētur ſcrupuloſitatis ſicut ad finēz
ſc̄ptū directi⁹ ⁊ immediati⁹ ordiat⁹ q̄q multa

sint in eis plus monitoria q̄ precepta. sicut i
religiosis **V** Amplius secūdo si religiosus cō
tempserit regulam suam & sui superioris auc
toritatem eciam in hīs q̄ appellam⁹ monito
ria et p̄ quib⁹ sola disciplina ordinis statuta
aut superiorū est arbitrio derelicta. ille peccat
ḡuiter. qz et monitū contempnit ait bernar.
et remediū **Q**uid aut̄ sit contēpnere supra do
cui m⁹ Itaqz si passim et absqz pretensio q̄ lisse
bet ignorantie & fragilitatis vel impotentie
velo. sed si pro sola libidine trāsgrediēdi q̄ mo
nita sūt. religiosus effrenis ē ad oīa velut ve
nus ex secularibus palā ē qz contempnit p̄sec
tū si super hīs ipse addiderit p̄naciaz que
recuset disciplinam **S**ic accipiendū reoz illud
bernar. et alioz coiter dicētium talia eē crimi
nalia si contempnantur & si fiant ex cōtemp
tu **C**arent autem hoc cōtemptu q̄ ex fragilita
tate humana & quadam leui curiositate frang
gūt silentium aut talia agūt opposita hīs q̄
monita sunt **V**el scđm bernardū facticia p̄ci
pue. qz pati sūt ad disciplinā ordinis si et dū
illa iuste requiretur ab eis cōformiter ad equi
larem iusticiā et consuetudinem bonā in tali
bus obseruatam **N**ostrum id̄ sermonē sic mo
deramus qz nō liceret abbati leueri⁹ iusto p̄t

91

regulam et consuetudinē punire taliū moni-
torum transgressores multo minus in vniū-
sitatib⁹ et collegiis ceterisq; policis. Nā in tali
bus consuetudo legē facit. Juxta h̄ videre ē q̄-
li reatu constringuntur transgressores ieiuniorū
ab ecclia institutorū horarū canonicarum et festi-
torum et similiū. Et si p̄ libito pōt p̄latus abs-
q; consensu subditorū imponere eis iuga mag-
na festoꝝ et alioꝝ exercitioꝝ spūaliū p̄tē mai-
festam utilitatē et necessitatē cultus dei p̄ loco et
tpe sic absq; consensu occidentaliū non fuisset
apud suos sacerdotes irrimoia interdicta. Nā
orietales qz dissenserūt ipsi vt nubant licz ita
de pluribus in q̄libet policia. ¶ Rursus tercio
religiosus qz non sibi solum viuit sed ceteris taz
benefactoribus viuis et mortuis. q̄ cōsortib⁹
et coadiutoribus suis. reliquū ē vt ip̄e regula-
rius viuat sub iugo q̄dā obligatē eū cū ceteris
alioquin scandalizaret suos et ita melius eēt
ei vt suspēderetur mola azinaria seculariū ne
gocioꝝ ad collū suum et demergeretur i p̄fū-
dum maris angustie et tribulacionis. Hec loci
etas et h̄ scādalu p̄ictū faciūt vt seduli⁹ aliq̄
facē et omittē teneat. Pōt iliq; astrigi p̄ bō-
tati⁹ cois religionis ad aliq̄ q̄ si sol⁹ eēt libera-
m̄te respueret. Quid mirum de religioso qz

ipse princeps secularis potest quodam ex subditis in-
uitos ad aliqua compellere pro manifesta necessitate
coactatis ita in vniuersitatibus et collegiis. Ex
hinc propterea silentium frangere erit in causa grade
delictum aut similiter aliquo talium offensa aliunde le-
uium. dum nouitiam tota religio in turbantur
ita ut negligendo minima ipse religiosus vi-
gor paulatim decidat et in magnis etiam totum
abscedat. Verum est itaque quod apud salustium dicit tu-
lius cesar. In maxima fortuna minima est licentia.
Sic in maximis viris et ordine et sanctitate et gra-
du subleuatis tamquam perditis in exemplar aliorum
multa quam non licet in publico saltim quod aliunde et in
occulto liceret. Sic forte carthusiensis absque per-
iculo mortali in casibus multis poterit vti car-
nibus si solus hoc possit. et si patrum est cor eius disci-
plinae ordinis subiaccere. Hinc tamen rationabiliter debet
tunc compescere et scandali formido et aliorum
prospectus. Propterea puniuntur tanta seueritate
defectus qui sunt circa misteria sacra mentis max-
ime in missa correctando hostiam sacrosanctam et
indumentis mysticis ornando se quod illic potest
negligentia surripere veialis non mortalis.
Sed ita placuit scandalum cedere. **¶** Quod
si quis ex sacerdotibus dixerit quo pacto potuit
absque consensu proprio fieri super le statutum ne

92

crimonio iūgetetur? Rñdemus q̄ neq; h̄ fac
tū ē. **S**z si cōq̄ritur iputet sibi q̄ talem statū
sp̄tē delegerit. Quis cogebat eum sed et quis
cogere poterat. Nullus si non forte necessitas
publica aut reuelacio diuina. aut culpa pro-
pzia que sic arceri merebatur accessisset. Ante
votum libertas. per votum facta ē nccitas. q̄
si dixerit itez q̄ consensus mutuus viri ad fe-
minā facit crimonium de iure naturali. con-
stitutio igitur pure positīua. q̄ pacto valuit i
ualidare ius illud. sed neq; inq̄t ex p̄selle quie
q̄ voui. Rñdemus ad vltimū q̄ non solū vo-
uit. sed votum solemnizauit per susceptionez
ordinis. Si nesciuit. sciat. At̄ primū turbat q̄s
dam ex doctozibus nominatim durandū. Di-
rimus at̄ q̄ ex q̄ sic incidit q̄ eccia ē habuit h̄
ex inspiracōne sp̄s sancti a quo regitur. v̄l qz
consensus inquātū quodāmō politicus ē. sub
est auctoritatē i superioris. q̄ obrem potuit ex
certa nccitate prohiberi ne fieret. et inuvalida-
ri si fieret. hoc in alijs sensibus politicis ven-
dicionū & eptionū palā cōstat. Sz ad rē nrām
redeo. Dixi m̄ q̄ moita salutaria i religioibz
quibz adhibētur pene tpales vt seruēt. Que ē
h̄ religio oppoāt alijs velle hoīes timore non
filiāli sed plane seruilī ad obsequiū diuinum

trahere: **R**udemus q̄ neō repente fit sūmus.
A timore seruilis concipitur filialis: quū etiā
timor ille seruilis radicaliter est filialis ex vo
to primo qd̄ ex caritate supponitur p̄cessisse:
Ob hoc absurdum mihi videtur si dicātur ac
tus inde pullulātes etiam duz pro hora sola
timore discipline cōplētur laudabiles eē & lu
o premio non carere. **V**ulneratus adest aliq̄s
horret manū medici. timet cedere doloribus
postulet ut ligetur. ip̄e ligatur & si postmodū
ip̄e ligatus reclamet. & nexus excutere satā
git. sanatur tamē & laudatur: sibi q̄q̄ sua ne
cessitas in iocunditatem vltionem cōmutat.
VSubmurmurātes adhuc aliquos audie vi
deoz ex hīs q̄ potestatem hnt̄ super alios & ip̄
si nihil subici gloriāntur. **T**u totam inquam
superioris auctoritatē in subditos eneruans col
super alios qd̄ relinquis. **T**u subinde libera
et magnā inobie viam pandis quā in tāta
nitate p̄uaricacōnū artare debueras. **D**em
q̄ ex h̄ m̄tiloquio tuo ex inuolucione sentēti
az sermoib⁹ ip̄itis nihil magis q̄ antea docti
sumus dū ad p̄cularia veniendū ē. **A**udiant
q̄ tales sunt ex ecclesia pastorem ecclie nō do
minantes ait i clero lz forma facti gregis. **E**t
illud dñi p̄zechielem i p̄perium. **V**os cū ante

titatem ipabatis eis **I**llud quoque xpi imponunt
 onera grauia & impoztabilia etc. **I**ntelligat ta
 dem ee preceptum omnibus vt nihil addatur
 aut diminuatutur ex verbis dei si se velint audi
 ri **A**udiant primo dominu in lege sua id qd
 audierint tamq precones et interpretes alij
 minus institutis denuncient non sua sed dei
 auctoritate **I**ta demum q eos spnet deum sp
 net eterneq mortis se reum faciet **V**erū in ce
 teris q christi lege neq firmata sunt q pre
 terea magis ad ciuilitatem huius vite pfici
 unt statuāt ipi q statuenda vtiliter agnoue
 rint **I**ta tamen q statuta hec inquantuz sua
 sunt haberi velint quasi monita et facticia. q
 rum infirmi transgressores temporali nō et
 na morte plectendi sunt **C**eteruz paralogizāt
 q sic argumentantur. non est potestas nisi a
 deo **E**t quicquid precipimus vice dei precipi
 Quicquid iubemus in terris illud approbat
 deus in celis **O**mnia igitur precepta nostrū di
 uina sūt et parum ad euangelium caritatis.
Nane sic concluderet qcuqz princeps ecia pa
 pa9 seipz hē auctoritatē vite & mortis **S**ic cō
 cludēt etiā oīs licētiat9 i thologia & dec^o cis se
 hē ptātez itēptādi sacrā scripturāz & iurā nō so
 lū scolasticē s; doctriālis s; & aplica auctorita

te sic libri omnes approbati eēt articuli fidi
sicut biblia **F**atemur itaq; datam prelati et
principibus potestatem a deo. sed refert qua-
liter et qualem. **D**oceant nos exempla posita
licentiando in theologia et decretis **D**atur a
papa auctoritas **Q**ualis auctoritas? **E**xpo-
nendi et interpretandi sacram scripturam nō
men ut explicatio illa sit auctoritas ap̄lica. s;
est declaratio q̄dam ingr̄alis et scolastica. **I**n-
bros sanctorum approbat ecclesia. non tamē
ut robur auctoritatis ecclesie teneāt par ad ec-
clesiam. sed ut sciatur in multis eē utiles esse
ad edificationem **N**am secus est in p̄posito.
Prelati siq̄dem et principes habent potesta-
tem a deo regendi populum suum per leges et
instituta ultra leges diuinitus inspiratas. nō
q; leges sue et institutiones censende sint diu-
ne. sed recipiende sunt ut salubris moita nec
leuiter contemnenda. **A**lioquin transgressio
penam habet non qualemlibet. sed qualem
possibile fas q; est homines infligere **P**ropte-
rea concludimus maiorem deberi obiam pre-
latis et principibus in eis in quibus sunt solū
velut precones et nunciū. q; in illis que suo ce-
licta sunt arbitrio statuenda. **E**xemplum
manifestum est in preconibus renuntiantī

b9 populo legem regis **V** Nouissime q̄ incul
 pat nos tāq̄ dilatemus viā obedientie q̄ ilu
 per nihil edocem⁹ **N**iz nil accidit Quid ei ē di
 ri vel scribi vel fieri pōt a calūpnīs alienuz ?
Scrimus q̄ reprobis omnia cooperātur i ma
 lū oibus abutantur omnia in laqueos et deci
 pulas pedibus suis vertūt **N**ihilomin⁹ solem
 et pluias null⁹ dicet inutiles quia ex eozuz
 actione sicut germināt vtilēs plāte ita pluēs
 infertiles pullulāt nec flos vineaz ideo exter
 minandus ē qz bufones necat **P**lane malus
 tā laxo q̄ stricto fune labdāt iuxta verbū flac
 ri h̄ est in malum suum trahit doctrina tam
 laxam q̄ strictam in moribus **D**einde multo
 minus amiramus dū dicūt se nihil a nrō mlti
 loquio doceri nos noui nihil attulisse **E**xculat
 me profunditas materie quam aug. tā p̄spi
 car doctoz q̄dam loco dicit **A**ut non aut vix i
 hac vita attingibilem **C**ōsolatur me preterea
 dictum cuiusdā hilmenij a iheronimo repeti
 tum **N**ihī cecini et musis **E**t si nemo alius au
 dierit q̄q̄ de nonnullis aliter spero **H**os ali
 os vero quozum oculos mentis obuoluit cēl
 sa nubes desideriozū et fantasiarum carnali
 um q̄bus nou scola sed discola vanitas nō ve
 ritas placet quos cure iuges viciosq̄ confun

dūt Nūquam expecto ut aliquid tenue. aliq̄d
eleuatum et resolutum accipiant non si ipsi
etiam solem digito ut aiunt p̄di derimus Ne
q̄ tamen vsurpo mihi tale aliquid tradidisse
qd̄ ab alijs dictum non sit prius Hoc ego po-
tius in laudem mihi deputo. q̄ dicta sanctorū
et doctrinam que cois est in ore et cordib⁹ ho-
minum in hys verbis explicui et veritatis su-
cidam sententiam quasi de quodam in uoluntate
famose discordium verborum feci splendescere
re: dicam modestius. facere conatus sum Qu-
an perfererim. illozū sit iudicium qui scilicet
perspicaciores visus habēt Tuum precipue
inclite preceptor cui sicut prelacūcule inicit
ita finem operi dedicamus **Explicit**
unt lectiones sex de vita egritudine: et morte
anime spirituali Johannis gerson doctoris il-
luminatissimi

Incipiunt lectiones due utiles sup̄ mar-
tum et ad cōmendacionem propositi nri ⁊ vo-
ti. multumq̄ faciunt et valent eiusdem docto-
ris Johannis Gerson Cancellarij

Sicut scriptū est in psal. propheta
Ecce ego mitto angelum meum
ante faciem tuā q̄ preparabit viam
tuam ante te Textus p̄ns hodie

ligi quodammodo dictum seu positum. et si non explicite
tamen implicite Dicunt igitur alij vel hujusmodi au-
liter duas in textu particulas a duobus prophetis
excerptas Prima est malachie tamen lesu quod ubi
Secunda est ysaya. quod cum prima si selem satis
explicat sententiam ubi dicitur vox Et quoni-
am ysayas principalior fuit atque famosior et
legentibus notior. quod insuper finis plerumque
rem totam denotat Placuit euangeliste nosse
quod etiam breuiata studebat non duos prophetas
sed unum et hunc maiorem nominare. et sub hoc sen-
su recepit ecclesia siue originale marci euangelium
sic habuerit ut tenet beda in commento. siue a quod
buldum non recte scribentibus additum fuerit quod
admodum sensibile videtur Iheronimus super
psalmistam **V** Incipit igitur secundum hunc expo-
sitionis modum euangelista noster suam texere
rationem ubi notandum occurrit quod ait in com-
mento Scriptura inquit euangelium marci con-
grue primo ponit omnia testimonia prophetarum
qui huius futurum preceperunt. ut eo cunctis vera et sine
scrupulo dubietatis sustinenda que scriberet in-
maret quod huius a prophetis spiritu sancto impletis antea pre-
scita et predicta esse monstraret. siquidem uno eodemque
quod euangelij sui principio. et iudeos qui legem ac pro-
phetas susceperant ad suscipiendum euangelij sacra-

menta que ipsoꝝ prophete p̄dixerant institu-
 it Et gentiles q̄ per euangelij p̄conia ad de-
 um venerāt ad auctoritatem h̄q̄ legis ⁊ pro-
 phetarum suscipiēdā venerandamq̄ puoca-
 ret **H**ic instruimur dicta nostra sacraz scrip-
 turarum testimonijs roborare quia parū ig-
 nitum est et minus efficax verbum qd̄ ū inca-
 luerit et fulcitum fuerit ab eloquio dei quod
 est ignitum vehementer et nisi viuificatū fue-
 rit a sermone eius qui est viuus et efficax le-
 cundum ap̄l̄m et penetrabilior oī gladio an-
 citi Non tū estimo curiositatem in allegacōi-
 bus huiusmodi cōlectandā sed quousq̄ plunt
 studiosis et edificant caritatē Alioquin cumu-
 lus ille truatataꝝ auctoritatum male cōgest⁹
 et infor̄mis congeries allegacōnū sue originē
 non incōueniētium qd̄ pficit nisi fortassis of-
 tentacionem opatur Sed neq̄ sūt inculpabi-
 les qui p̄phanas postpositis lectionib⁹ sacril-
 toto ore personāt totis virib⁹ āplectūtur sic
 scriptum ē p̄ ysaiam p̄phetā Nō in philoso-
 phis non in poetis ⁊ fabulis sed in p̄pha ubi
 preter hec eliditur impia manichei blasphemā
 qz sic delirare aus⁹ est vt diceret p̄phas
 veteris testamenti a deo tenebrarū missos cē
 qd̄ si verum eēt sicut nō ē nūq̄ veritatis nota

rius euangelista nosse eundē euocasset in testi-
monium narrationis sue. Nihil eā roboris
hēt verbum illius qui pater est mendacij. Sed
in hoc loco cōuenienter eēt iprobandi q̄ pro-
phetas ueros aut cōstellationibus iputāt q̄
admodū auicenna albumasar et alij nōnulli
aut q̄ execrabiliōzi deliramento pphetas fa-
bulantur magicam artem exercuisse tamquā
mediū adipiscendi p̄cognitionē occultorū
Dez super hys olim lacius tractabim⁹ si de-
auerit. ¶ Nūc audiamus quid in ysaya pro-
pheta scriptum est. Ecce inquit ego mitto an-
gelum meum nō dubiū qui iohēm baptistā
qui ut beda ait. angelus vocatur non socie-
te nature iuxta heresim origenis. s; officij dig-
nitate quo nomine recte appellari p̄t hō ille q̄
fuit missus a deo ut testimoniū phiberet d̄ lu-
mine et venientē in carne dn̄m mūdō nūciat
quia angelus nuncius appellatur. In hoc q̄
pretermittitur ecce notatur ex demōstracōe
grandis et insolita nouitas. In hoc q̄ subita
mittentis dei missi magna dignitas. De hinc
p̄s pro futuro poitur qz inconcussa erat tan-
q̄ de p̄nti fieret certitudo demōstracōis atqz
stabilitas. Johēs insuper non q̄cūq; sed age.

lus suus scz dei Attende proximitatem cū ait
 ante faciem tuā. ut eius puritas integritas &
 sanctitas cōmendaretur. postreō officiu ei⁹
 honozificum designatur q̄ preparabit viā tu-
 am ante te Quā viam si forte q̄sieris Respon-
 det crisol. et inferius datur intelligi Via dñi
 q̄ ad homines ingreditur penitētia ē p̄ quam
 deus ad nos descendit et nos ad illam ascēdi-
 mus Unde angeli ascendentes descēdentesq̄
 memorantur super filium hominis Hec ē se-
 cunda loquendi materia. hoc vnū tm̄ ad pre-
 sens dilatemus q̄ pacto iohannes angelo si-
 milis perhibetur Et primo si virginitas io-
 hānis attenditur subit illū iheronimi ad pau-
 lam et eustachium q̄ semper angelis est cog-
 nata virginitas. et q̄ in carne preter carnem
 viuere non terrena vita est sed celestis ¶ Cō-
 uerte oculos fidei ad virtutes iohannis non
 vnā tantum mō sed qualem libet āgelozū ie-
 rarchiam videbis in eodem figurari Inflammā
 mouit ita q̄ eū caitas vt eēt siml seraphi q̄
 etiam alios in amorem diuinum ardore exar-
 descere suis predicationib⁹ amouit Si sapiē-
 tiam eius attenderis. nūquid cherubiu parez
 dices? Si spūalem in exercucōne virtutum po-
 tentiam nonne cōsimilem ipsū potestati

69 designabis. Si pacatissimā ai sedē nunquā
thronos in ipso reperies. Fuit enim vis ei⁹ cō
cupiscibilē inflāmata per caritatem. vis rōna
lis illustrata et edocta p sapiam. vis irascibilē
p potentiam et virtutes roborata. Caritas i
pabat. consulebat sapia. potētia cōfirmabat.
Hic est supremus trinaris ierarchicus bene
velle scire et posse. hec trinitatis supercelestis
ymago potentia sapia et bonitas seu volun
tas. Porro in iohanne fuit tamq̄ in dūacioni
bus ultimatas subiectionis et iocūdissime ac
fidelissime seruitutis ad deū liberatq; magni
ficentia omniū subiecta alteri prozsus aduer
sa. Fuit p̄terea sicut in p̄cipatib⁹ ita et in to
hāne eminentia incorruptibilis rectitudis in
suo regimine eminentia eciam iuicibilitatis tō
q̄ in potestatib⁹. Porro ultimatas qdā virtu
tatis eū similem reddidit virtutib⁹. De
niq; puidētissima cura quā in p̄paracioē vie
dū ad homies exhibuit. oñdit q̄ rōnabiliter
archangelis et angelis cōpetur. q̄ in re xp̄us
infallibilis auctor veritatis p̄phēciam hanc
textus nostri ad iohannis cōmendacionem i
ducebat mathe. xi. et luce. xij. Hic inquit d
q̄ scriptum ē Ecce ego mitto angelū meū q̄ p̄
parabit viam tuam ante te. Quocirca non

pontus absurde videri posset aliquibus q̄ cari-
 tes infusa et sapientia ceteraq̄ virtutes enu-
 merate. habūdancius a iohanne participate
 sunt q̄ a b angelis Nam quāto potentia natu-
 ralis debilior in se ē. & minorem hās capacita-
 tem tanto ad ipsius eleuationem et dilatati-
 onem quā dā spūalem virtus infusa copiosius
 erigatur. q̄ at iohis utpote hois inferior āge-
 lis natura sit p̄picuū ē Ad quod forsan ten-
 dit illud xpi lu. xij. vbi cum dixisset nō fuerex-
 it maior inter natos mulierū iohē baptista.
 addidit Qui autem minor est in regno celozū
 maior est illo. q̄ p̄ aut et de gratuitis id intel-
 ligi poterit. Neq̄ em̄ caritas vie seu virtus alteā
 virtutibus prime coequatur Et de iohanne q̄
 dem glōzificato nunc loquimur; quem ad su-
 p̄iorem ordinem sublimatū neminē arbitroz
 doctorum ambigere Huic sane suffragatur il-
 lud iheroni. ubi prius In carne āgelicam glo-
 riam querere maioris ē meriti q̄ hrē. cū aliis
 nititur obtinere cū grā qd̄ hēt angelus a na-
 tura Adde aliud non pretereūdū q̄ admodū
 nonnulli iohē m̄ in p̄ma ierarchia sup̄mū
 sic venerari conātur Ruina iquē āgelozum ex
 hoibus reparatur et consentaneū est rōni vt se-
 dem superioris loci vacātis p̄ deiectionē et a-

postquam luciferi . illi contulerit' altissimus
q̄ inter natos mulierū neō surrexit maior. Si
igitur lucifero dū stabat sup̄mam in ultimo
ordine sedē gergori⁹ attribuit. sup̄mam illa
lam nūc obtinet is q̄ in ipi⁹ locū successisse
nuit veritatis assertio **Explicit prima**
lectio Incipit Secunda

Vox clamantis in deserto parate vias
domini rectas facite semitas eius
Magna est propheciarum inter se
concordia et concordia in diuersis etiam pro
phetis sententia. eodem quippe spiritu docti
te locuti sunt et ad vnum finem qui xp̄us est
pererunt. Finis enim legis sc̄dm ap̄lm ē xp̄us
Quamobrem actuum .iij. dicebat petrus de
christi tempore q̄ om̄s pp̄he a samuel et doct̄
ceps q̄ locuti sunt ānūciauerunt dies istos .
Itaq̄ n̄ op̄osū ē itueri quātū iter se cōueniāt
hoc verbū p̄sa .xl. et illud p̄missū de malachia
Illuc ioh̄es dicebatur mitti ante faciez xp̄i ad
pandū viā eius. hic ecce inquit: ego quasi iam
missionis sue sollicitus excutor ait. Vox cla
mantis in deserto pate viam domini ꝛc. Sed
cur iohannes vox dicat' ꝛ n̄ verbū beda ap̄it.
Cōstat inquit q̄ vnigenit us dei filius verbū
vocatur patris iohanne attestante q̄ ait. In

principio erat vbu re. **E**x ipa nostra locucōne
 cognoscimus qd prius vox sonat ut verbū p⁹
 modum possit audiri **J**ohēs ergo vox a pro
 pheta dicitur qz verbū precedit **A**dventū itaz
 dñcū iohannes pcurris vox dicit^r qz p eius
 misteriu^r pris verbū ab hominibus audit^r h
 ille **U**nigenitus siquidem dei filius per modū
 verbi pfectissimi et sententiosissimi a patre i
 eterna generatione pducit^r i q pat dicit se ip
 sum q et exemplar ē formosissimū oīm ad ex
 tra pducibiliū. **¶** Quia igit^r verbū h⁹ in sua
 maiestate absconditū p iohēz reuelatū ē hoīb⁹
 ipse non absq⁹ rōne vox dicitur q p exter⁹ sig
 nū pdicacōis iter⁹ hgt misteriu^r geneacōnis
 hic pco iudicis. hic lucerna ardēs & lucēs. hic
 nūci⁹ & āgel⁹. hic pcursoz appellatur **H**ec offi
 cia tūc suscepit et pēgit dū viueret pdicando
 nūc illud idē in suis deuotis opat^r suis meri
 tis et ordib⁹ ad xpī grāz noticiāq⁹ suscipēdaz
 salubriter ispirādo **V**is nosse vbu qd apd pa
 trem maēt absconditū qd lucē hitat iaccessibi
 le? **D**ices. volo **C**ouerte pces ad iohēz. h nēpe
 vox ē vbi & iudex ei⁹ & pco **O** vox delctābilis
 & peūti mūdo supercellēt amabit **V**oces poēs
 erāt luct⁹ & geit⁹ p calamitatib⁹ & āgust⁹ ā
 erāt isani freneticorū ris⁹ inter pestiferas vo

luptates & in puncto deſituras & abituras in
in fernū delectacōnes Hec vox fuit p̄ie ſalu-
taris vox doctrine et libertatis vox turturis
poſt p̄mbrem vox conſringens cedros id ē ſu-
perbos phariſeos. Sed vox dulcis et ſuavis
humiles afficiens. vox abſq̄ balburie menda-
cio. vox abſq̄ raucedinis ſimulatozie vicio d̄
inceps vox per omnem modum virtuoſe re-
ſonacionis canora viuax et iocunda: vox ad
poſtremū fortis vehemens et audibilis quāq̄
vox nō ē q̄cūq̄ ſz vox clamantis **O**bsurduerūt
nempe iudei quos alloquebatur et obturauerūt
rūt aures ſuas inſtar aſpidis ſurde vt non au-
dīrent vocem incantantis ſapienter Nil prop-
terea mirandum ſi vox clamola ad eos mitte-
batur **C**lamola dico non tam ſtrepitu et acris
verberacione exteriori q̄ propter latentē enee-
giam in ip̄ius viue vocis actu reconditam
Sciebat enim dictum ēē p̄dicatori cuiſlibet
clama ne ceſſes quaſi tuba ex alta vocem tuam
Qualiter fiat r̄ndea. q̄ per vite meritum et p̄-
viam interioris gratie et feruide caritatis. et
quibus reddit̄ q̄dā mō vox ip̄la viuax ardens
et fortis et lucens et pro ſui intelligibilitate
clamola. **T**O q̄ multi noſtre etatis vel non
clamant. facti canes muti non valentes la-

100

trate & si clamor forsan est in voce plus ad au-
res corporis demulcendas & ad exasperandas
exhibetur q̄ ad aures cordis expurgandas
instruendas et leuandas pficiat. **D**istis vox io-
hannis q̄ vox ē clamātis; a q̄ cōmota sūt sup-
liminaria cardinū p̄out de seraphi ap̄d̄ ysa-
iam scriptū ē ysaie. vi. **S**uperiora cardinum
místico intellectu in hoīe supiores partes ac-
cipere possum⁹ q̄ sūt rō et volūtas. et hec sup-
liminaria a voce clamātis cōmouēt⁹ dū ad be-
ne agendū virtuosa cōcussioē spūs sācti i pel-
lūtur; et sācto castoq; timore cōtremiscunt
Notādū q̄ si clamātis pōt referri ad xpm̄ cu-
ius clamor triplex i scriptura repitur. **I**n re-
surrexiōe lazari: in expiraōe et dū inuitaret
suscitantes ad aq̄s spiritalis. **I**n triplici em̄ de-
serto clamauit. in vtero virginis. in mūdo h̄
trāli. et in mūdo místico seu morali. aīe rōnal̄
Sed qm̄ alia magis placet expositio. hanc n̄
psequor. **A**udiuim⁹ igitur de voce iohannis
et ei⁹ formacōne clamosa. audiam⁹ de loci q̄si-
tate. **V**ox clamātis in deserto. **E**st at̄ mltipli-
titer intelligere h̄ desertū. **E**t p̄o secūdū lrālē
scilicet loc⁹ ē masteial̄ & iordanē místico vō ē ip̄e
pp̄t⁹ iudoz q̄ admodū be. & iheo. v̄ba decla-
rant in deserto inquit beda ioh̄s clamat. qz

derelicta ac destituta iudee solaciū redempti-
onis annunciauit Et **Jeronymus**. Clamabat
ad iudeos surdos propter peccata longe positos
ita desertos indignatione clamoris dignos.
Deserti quippe erant a spiritu dei sicut domus
vacans et scobata et deserti a propheta lege
sacerdote. Possumus deinceps forsitan deser-
tum aliud inuenire. ubi iohannes vox clama-
tis audita est. et hic est limbus patrum. ad quod
moriens iohannes descendit. ut eum inferis
nunciaret quem in terris positus indice mon-
strauerat Et quā suberit locus ad loquendum
amplius de deserto. transeo ad id quod sequitur.
Parate viam domini etc. ¶ Parat viam dñi qui
bene docet et predicat Sed si viciose distor-
te quod vixerit. non rectas facit semitas eius. Nam
habent viam dñi scribe et pharizei; De quibus ait
xps Que dicunt facite Sed ex eo quod addit
Et que faciunt nolite agere Conclusio quod non
rectas faciebant semitas eius. quod si quis inter-
roget. que via est domini. Rūdeo illā eē quam
propheta cucurrisse gētulabat^r cum diceret di-
am mandatorum tuorum cucurri cum dilige-
tasti cor meū De quibus psalmus Hec ē via dñi abire
late in ea non declinātes ad dexterā p̄ idcirco
fer uozē neq; ad sinistra p̄ emittā torporē; Et vñ

ait propheta cucurri Non est pigritandū cum
 dies sit pua ⁊ dieta magna. nec sit infra para
 disum mansio securo. **T** At uero nofande sunt
 rōdicionēs vie domini. quoniam eis cognitīs
 melius ipsa parabitur. Habet siq̄dem mund⁹
 viam suam et hec est lapidosa et vndiq; sp̄s.
 vepzibus vrticisq; curarū mordaciū et sollicit
 tudinū animas nostras suis aculeis lacerati
 um atq; dissipantiū resp̄sa q̄q; aurea a q̄bus
 dam argēteaq; videatur. per eā ābulātes sus
 ritant fibiip̄s puluerē importunū oculi sp̄i
 ritualib⁹ et serenitatem mētis perturbātē ne q̄
 labatur interitu valeat intueri. **T** Hēt caro vi
 am suā et hec herbosa iocundaq; nitet introe
 untibus eam. **S**z latet anguis in herbis. an
 guis scz dolozose penitudinis anxietatis sz et
 lutosa colluuiōē tota intus resp̄rgitur. Hēt
 demon viā suā que est tenebre et lubricum et
 preruptis circumquaq; tantibus pompatico
 rum statuum uallata vbi superbi tolluntur i
 altum. vt lapsu grauiori ruant. **E**t propheta
 Alligasti eos dum alleuarentur. **T** Habet au
 tem dominus viam suam et hec est munda de
 cens et pulchra prouerbiorū. iij. **V**ie ei⁹ vie
 p̄chre. **E**t p̄sa. xxxv. **E**rit ibi scita ⁊ via scitā ⁊
 ā trāsbīt pollut⁹ p̄cā. **E**t in p̄s. **A**mbulans

in via immaculata. hic mihi ministrabat Et in
super Via ista via equitatis et iusticie. quā sa
piens ex postulabat ecclesi. xvij. Da nobis do
mine viam iusticie Et ne ab ea diuertem⁹ mo
nebat propheta Apprehendite disciplina⁹ ne
pereatis de via iusta Et preterea viam verita
tis elegi. iudicia tua non sū oblit⁹. ¶ Sumo
autem studio aduertendum ē qđ alibi p̄ eū
dem prophetam dicitur In via aut in q̄ abun
dabam absconderūt superbi laqueum michi.
Et rursum Juxta iter scandalū posuerunt mi
hi ¶ Quot laqueos q̄ multiplicia scādala po
nit aduersarius noster in via hac q̄ ambulat
et ne deprehendatur spiritus virtutis abo
luit ambulans alijs per vias iusticie p̄tendit
tur ei confestim scđo laquei vnus ad dexterā
quatin⁹ rigorem seueritatis crudeliter exerce
at ali⁹ ad sinistram vt in degenerē seozdian
p̄ nimia miam timidus plabatur In via hui
littatis absconditur laqueus stulte deiectionis
et desperationis pessime In via aut magnani
mitatis laque⁹ ē vane p̄lūptiois et detestabil
supbie Si viam frugalitatis itrogress⁹ fueris
abscondet ilico dyabolus lordide tenacitatis
laqueum. Si rursum ad libertatem gress⁹ tu
os conuerteris nō deerunt p̄dige cōsūp̄tionis

infidie. Solitudinis et cōtemplacōnis via si a
 te queritur. caue fantasticas illusiōes obūbra
 tas spē quadā visionū altarum seu reuelacō-
 nū et consolacionū insolitarū quibus anima nō
 nūq̄ turpissimē delusa et derisa detinetur. Qd̄
 si actius magis placuerit. vide ne curis huius
 seculi debrutus in oīa corruas inimici vincu-
 la laqueos et rethia. **De** preterea illud scanda-
 lum incurras si non prospera cūcta successerint
 de q̄ iherē. xij. Quare viam impioꝝ prospera-
 tur. Sic in singulis facile est inspicere q̄ am-
 plius sollicitudinem geramus ad parandum
 viam domini et laqueos inimici vbilibet pro-
 tentos declinandum. **Et** profecto nullum ali-
 ud consiliū est salubrius. nullū p̄tius aliū-
 de refugium. q̄ vt pui sumus i oculis nostris
 et humiliemur sub potenti manu dei et timi-
 di semper ac pauidi inueniamur. Verissimuz
 siquidem ē oraculū illud diuinū qd̄ audiē me-
 ruit anthonius. Qui dum vidisset in spū tot
 laqueos et suspirans expauisset dicens Quis
 hos euadet. R̄sūm ē Humilitas Quippe hu-
 militas tam gracil̄ est tam extenuata et tam
 nihil habens quo teneri valebit vt frustra ia-
 ceatur rethe vel laqueos pro comprehensioe
 sp̄s. Sic minuti pisciculi matulas rethibz trā

fitur et deprehenduntur grossiores. Sic scilicet
poeticam fabulam. antheus ab hercule nunquam
victus est dum terre hefit sed per inane leuat et con-
tinuus strangulatus interijt. Quam accusata et
profunda estimacione comprehenderit hoc ihe-
remias propheta iheremie. x. Scio dñe qz nō
est hoīs via eius: nec viri est q̄ ambulet et diri-
gat gressus suos. Quippe est via q̄ videt hoī
iusta et nouissima eius ducūt ad mortē vt sa-
piens ait. ¶ Erubescant igitur pelagiani sag-
bi et ingrati grē dei. et resipiscentes audiant
quia non est hominis via eius. x. Qualiter ex-
go obediemus voci clamātis patre. Certe per hoī
militatem ostendens que gracie mater ē quō
sancti scēq; omīs. Hinc est illud Dirige dñe de-
us meus in conspectu tuo viam meā. Et iterum
Deduc me dñe in via tua. Et thobias ad filiū
Cōsilia tua in ipso pmaneat. et pete ab eo
vt vias tuas dirigat et similia. Hoc mō para-
te viam domini. viam regiam et liberā. viam
artam que ducit ad vitam. ne forte vobis fieri
fiat illud prophete. Dimisi eos scdm desideria
a cordis eorum. x. ¶ Quin etiam facite rectas
semitas eius. Quō rectas. Quia nimirum in
circuitu impij ambulant: sed rectitudo pios
debet. ¶ Recurue atq; retrograde instar cancri

illi viam peragunt. qui ad seiplos amore pro-
 tracti continue reflectuntur et quocumque pergunt
 gressibus affectionum semetipos non longe
 exeunt quia circa palam proprii comodi colli-
 gati sunt cathena quadam amoris et cupidita-
 tis. Quod modum vrilos ligare solent histriones
 aut sicut equi circa molam assidua cogitatione
 conuoluuntur. At contra pii et iusti recto itinere
 tendunt in deum et magis ac magis ipsi
 lum intrant amorisque pedibus ad ipsum sine
 quavis reuersione ad semetiplos facta gra-
 diuntur. Aliqui viam ad precepta referunt sei-
 ritas ad consilia. Per viam generaliter omnes
 incedere et eam parare necesse est. semite autem per-
 fectos recipiunt aut quodam compendio ad perfecti-
 onem introducunt. Vel si viam domini et sei-
 ritas eius ad idem spectare dixerimus adiu-
 uabit nos pro hac expositione gregorius qui pre-
 cepta domini et multa esse dicit et vnum multa in-
 diuersitate operis: vnum in radice caritatis. quod
 viam finis legis dilectio. Si pauperimus igitur
 viam domini que est caritas tunc rectas faciemus
 semitas eius adimplendo iuste digneque precep-
 ta. Vel pare dicitur viam domini quis faciendo quod
 in se est per attritionem sed postquam infusa est gra-
 tia. iam rectas facere potest in eius virtute semi-

tas dei **F**ac igitur interim quod potes parando vi-
am domini ut tandem possis eo miserante rectas fa-
cere semitas eius **V**el ut predictum est parare vi-
am domini ad predicatorum respicit et rectas facere
re semitas eius communiter ad omnes sed oportet
predicatorum prius in seipso rectas facere
semitas domini quod inefficaciter progredi aude-
at ad parandum viam eius circa alienos **A**lio-
quin comparabitur cancri qui cum reptando retro-
cedendoque hac atque illac oberret **D**icitur in scri-
pturis alium cancrum monuisse ut recte inceder-
et **C**ui quid aliud respondendum erat quod ut
prior rectum iter ostenderet **S**i ductor gre-
gis aries non rectas fecerit semitas suas quod ut
si cetero qualiter viam parabit **D**ucet potius
in precipitium et ruinam quam admodum si ceteris
cum duxerit ambo in foueam cadunt secundum
dictum veritatis **E**t hec est pro chodoloz iter
non mediocri quare tot paruuli deserunt iter
nostrum et ambulant per vias tenebrosas diffi-
ciles et asperas **D**uctor nempe rarus est qui
rectas faciat ante eos semitas **S**ed sicut po-
pulus ita et sacerdos et utinam non detestor
turpior et perditior sacerdos quam populus
Hinc iohannes qui vox erat clamantis in des-
erto ad parandum viam domini prius in se

iplo rectas fecit semitas **C**astigavit corp⁹ su-
 um et in seruitutem redegit ne cum alijs pre-
 dicaret ipse reprobus efficeretur. ne qd doce-
 bat verbo dissiparet exemplo ne pleno vetre
 de ieiunijs disputaret et certe difficile est pui-
 mo impossibile ut qui viaz virtutis bene ope-
 rando nunquam ingressus est. nunquam exp-
 tus est scientiam declinandi picula vie circum-
 spiciendiqz insidias efficaciter doceat illos qd
 nescit nec didicit quidem **P**roferet fortasse o-
 ba plurima et de virtutibus quasi cecus de co-
 lozib⁹ vel pica garruens disputabit. sed longe
 aliter docentur lecta vel audita; aliter ea que
 operibus et experientia cognouimus propte-
 rea venit iohannes viam penitentie doctur⁹
 homines **H**ec est prima veniendi ad deu p⁹
 lapsum via illam primitus strennue fortitee
 qz pagrari. et priusqz doceret iniquos via dñi
 prouidit ne iniquos haberet i proprio corpis
 regno seruos. et qui libertatem a peccato do-
 cebat ipse liber et rex haberetur **Q**ualiter
 oro per doctrinam alijs recte presidebit q ser-
 uituti et sordissime seruituti subiacet. et maci-
 pium corporis effectus est prius **I**ulup iohā
 nes hausit ore cordis aperto fluente grē celest-
 tis. quā satageret i alios loquēdo diffundere

et qui alios ad amorem eterne felicitatis sus-
cendere venerat . prius in se per sancte medi-
tationis studium & vehementiam desiderij co-
lestis feliciter exarsit **¶** Quocirca resumo co-
clusionem alias positam q̄ vita iohannis fue-
it angelica et inter viatores post xpm et ma-
trem eius perfectissima **D**educetur ista cōclu-
sio . tum ex sublimitate prophetandi . tum ex
austeritate viuendi . tum tercio ex multiplica-
tate merendi **I**taq; propheta iohannis mira-
bilior fuit q̄ alie certior et clarior **M**irabilia
tem vide dum puer infans adhuc in utero sex-
tum mensem agens sic illustratus in rationa-
li virtute vt presentiam nouiter concepti sal-
uatoris et agnosceret . et gestibus exultacionis
quia verbo non poterat nūciaret nec ipse tan-
tūmō prophetavit sed et pphetandi spiritus
vtriq; parenti contulit **I**nde est canticum illud
eccie **V**entris obstruso positus cubili senserat
regem thalamo manentem **U**trum secundū
vaticinium iheremie hinc sterilem gestante in
utero prophetantem iam puerum **I**hesus puer
erat omnium qui unquā exstiterūt corporali
bus lineamentis minus **A**lioquin vel tumuit
statim uterus virginalis post nunciacionem
angeli vel non p̄uificatus et formatus reper-

te christus cum maria respondit **F**iat mihi se-
 cundum verbum tuum. et utruq; fallum ē. **N**ā
 quibus maria cū festinacōne ascendisset i mōta-
 na post angelicam visionem dicta est nihilo-
 minus mater domini. **E**t vnde mihi inq̄t eliza-
 bet vt veniat mater domini mei ad me? **E**t si
 mater. iam tunc erat filius. **P**orro iohannes
 hunc et talem puerum non corporali visione
 sed illustracōne prophetalī cognouit saluta-
 rit adorauit. **E**t hec est singularis et sup̄ modū
 mirabilis prophēcia. cui par in alio hominūz
 nulla t̄perta est propterea quo ad hoc maior
 iohanne nemo surrexit qui in deserto etiam v-
 tere sterilis vox clamantis inuent⁹ ē. **A**ttē-
 damus insuper claritatem certitudinemq; p-
 phēcie sue dum iam ex utero natus prodijt &
 venientem ad se dominum digito demonstra-
 uit. **C**eteri t̄m̄ cantat eccia recinere vatum cor-
 de presago vt in illo h̄q; deserto vox claman-
 tis existeret. **D**eniq; iohannes moriens patri-
 bus illam sedentibus in tenebris nūciauit q̄
 quali lingua quali ve sermone factum est: nō
 sua est questio. **Q**ualiter etiam vixit ipsa
 iohannis anima cum ceteris in limbo iusto-
 rum et an aliorum sciaz fidem spem et cari-
 tatem ceterasq; virtutes sua denūciacōne ad-

auxerit aut utrum sua p̄ntia clarifica eisdem
illustrauerit grata est sed paruz a doctis tra
dita est materia **Et** de locucōe siq̄dem cōmūil
est difficultas de angelis de aiab⁹ sepatis sal
uatis seu damnatis qualis est hic **I**dcirco pro
nūc sufficit aperire qđ mihi pbabili⁹ facilius
qđ videtur cū paucis et q̄busdā ātiq̄z ymagi
noz igitur quālibet substātiā sepatā liberā cō
tā qđ ad mocionem obiectalem sui et eorum q̄
i ea sunt q̄ peciā qđ ad receptionē influxus seu
mociois cuiuslibet extrinsece obiectalis ita ut
rōne p̄imi quelibet posset dici tabula quodā
tris plena seu liber inscriptus q̄ tabula et q̄ li
ber pro libitu nūc ap̄iuntur nunc clauduntur
nūc paruz nūc multū et dū ap̄itur a libero arbi
trio liber substātie huius sepatē ipsa dicitur lo
q̄ dū clauditur ē in ea silentiū **V**oco aut clau
dere hic ⁊ ap̄ire nō proprie ut in materialib⁹
fit: s; similitudinarie dū mocio obiectalis ite
tionum exāciū in substācijs sepatis suspendit
tur a volūtate ⁊ dū rursus ab eadē extra agere
seu radiare pmittitur **E**t taliter qđ ē ymagi
ginat⁹ locutio substātiāz sepatāz q̄ nihil ali
ud ē qđ manifestatio libera et intelligibilis sui ut
eoz q̄ in eis sūt que locutio tāto ē vehementi⁹
or ⁊ glamosior q̄nto itelligibilior atq; ap̄tior

iuxta qđ iohēs merito vox clamātis vocatus
 ē. Simile per omnia qđ ad audicionē intelligere
 re possumus ponēdo libertatem in recipiēdo
 paures mētis mociones huiusmodi obiectales
 qđ ad modū si eēt speculū vsq; qz speculū respec
 tu culuscuq; radicionis lumine sup ipm in
 cidentis: hoc mō iohannis anima loqui potu
 it in limbo & sic audiri ipse vox clamātis in de
 sero. Et qm sancti prēs incole limbi deserti &
 bene deserti et a felicitate alieni cupide mētūz
 de sua liberacioē certū aliquid audire scribebāt
 Interrogāt non ambigo iohānem nouiter et
 ris ad eos descendente si qđ boni nunciū. si qđ
 sperande liberacōnis afferret. atqui nō ausu
 ro silentio subtrixit iohēs non locutionib; eo
 rūdem aures clauit. ut pote qui p̄tecto iudicij
 venientis et solis lucifer orientis et nūci; sal
 uatoris iam apparentis in deserto parare vi
 am dñi. rectas facite semitas eius. qz veniens
 veniet et non tardabit. Jam ī terris vīs; & cruz
 hominibus cōuersat; ē. iam a me cognit; est
 predicatus. baptizatus. et indice demōstrat;.
 Ad hāc vocē noua lux oriri vīsa ē in deserto il
 lo inferiori sedentibus in tenebris et ī vābra
 mortis. gaudiū qz leticia et tripudiū. id mīn;
 tedet eos exilij sui. qnto mīore cōgnolūt spei

sue dilacionem nam magis et magis p̄ carita-
tas affectiones parant in seipsis viam dūc
per ignita desideria caritatis rectas faciunt se-
mitas eius **V** Plura sciscitantur a iohāne de
celeritate et misterio redemptionis sue de con-
ditionibus redemptoris de forma mōq̄ redē-
mendi nec faciuntur interrogacōibus s̄ q̄
plurimū delectat audire vt sepius iteretur et
postulant Quid agit iohannes vox clamātis
in deserto? R̄ndet ad singula confirmat fidē
spem corroborat caritatis feruorem exultat
ta: Neq̄ tū ista dixerim q̄ sanctos p̄s post o-
bitum ignorem fuisse positos extra merendi
statum sed qm̄ in scientia et quibusdam alijs
perfectionibus nouiter acquisibilibus profice-
re potuerint et etiam profecerint non video
V Ponunt quippe doctores absq̄ vlla absin-
ditate gloriā beatorū accidentalem plerumq̄
q̄ maiorem fieri in cognitiōe q̄ dilectiōe ac
delectatione quāto minus absōnū videri dēt
si nondum saluati nec terminū felicitatis ad-
epti in cognitiōibus quibusdā amoribus et
dilectionibus proficere potuerunt Sed & de
nullis excellentes n̄ improbabile prorsus vi-
detur eos in philosophia et alijs quibusdā ar-

tibus et cognitionibus posse instructiores fieri temporum successione diuturna et experientiarum multitudine coadiuti Sic etiam enoch et helyas non ita ociose viuunt. ut in tanta etatis longeuitate nihil nouum cogitent vel adiscant **V** Sed reuertamur vnde digressi sumus vbi diximus iohannem in pphcia ceteros excessisse. qd ex predictis reor ee perspicuum si tamen aliquas prius obiectiones q aduersus ea fieri possunt absoluerim? Et q pacto dicit aliquis iohannes propheta dicitur illud et de eo qd ante suos oculos positum cernebat Videbat ihelum tangebatur et audiebat et tu mihi dicis qd illu ee iohanes propheta? Non enim est propheta nisi occultorum et a sensibus humanis alienorum Sed acute cogitemus quid iohannes sensu viderit. et qd non viderit et exinde quid et qadmodum prophetauerit cognoscemus Erant in homine ihesu plurima corporeis sensibus et experientia cognoscibilia. ut qd homo erat ambulans docens cum publicanis et peccatoribus manducans. et ad hec cognoscenda non erat opus prophetico spiritu. Alia latebant plurima et maxima. ut qd talis esset deus mediator conciliatus pro redemptione et reconciliacione peccatorum

Quod magis est pro sacrificio consummato imo-
landus et similia; ad que cognoscenda et publi-
canda hominibus Johannes non nisi spiritu suppleto
attingere valisset Tale est illud. Qui pro me
venit ante me factus est rex. Et ecce agnus dei rex
huiusmodi. **V** Occurrunt alij dicentes non de-
bere iohannem arguere mendacium. Alioquin si
mendax. Quomodo profectus? Ipse enim interroga-
tus. Tu quis es et an propheta es tu. Respondit non
sibi. Quod si ex humilitatis affectu quis eum sic rati-
dille contenderit. videat quomodo humilitatem veram
cum vicio mendacii conectet. Que enim participa-
tio lucis ad tenebras? Que conuersio christi ad bel-
lium ait apertus? Fateor plane iohannem non que-
re humilitatem pro mendacii culpa. Absit hoc ut catho-
licorum quispiam sic delirus inueniatur qui hoc di-
cat. Verax igitur fuit iohannes modo quod nega-
uit se prophetam; negavit dico non simpliciter sed
ad intencionem querentium. Scriptum erat in le-
ge dei deutero. xvij. Prophetam suscitabo
eis de medio fratrum suorum similem tui et por-
tans verba mea in ore eius. loqueturque ad eos
omnia que precepero illi. Qui autem verba eius que
loquitur in nomine meo audire noluerit ego ni-
hil tor existam. Interrogauerunt ergo iudei ioha-
nne an propheta esset. non quicumque sed quia lex ipsa pos-

licebatur affuturū. Et cōfessus ē ⁊ n̄ negauit
 qz n̄ erat ille ppheta pmissus in lege. xps ita
 p nō iohēs fuit ppheta ille quē ibidē moyses
 venturū pphetauit. Cuius pcurzor et angel⁹
 iohēs extitit. ut q̄ad modū ysayas olim aū p
 nūciauerat dicens. **Vox clamātis.** Vbi liceat
 attendere quāte dignitatis iohēs fuerit atqz
 auctoritatis ut etiā a ppheta tali de eodem fi
 eret ppheta et sue predicacōnis clamor tan
 to aū pderetur. quā etiā iohannes illud eē
 pphetatum de se ipso nō humana sed ppheti
 ca instructione cognouit. Intrauit em̄ puer d̄
 lectum. vbi de libris ysaye aut alijs ab homi
 ne neq̄q̄ instructus ē. **¶** Hic oritur difficultas
 nō mediocri de mō cōgnoscēdi veras pphe
 cias et de mō distinguendi eas ab illusionib⁹
 et diuinationibus demonū q̄ aliquā trāstigu
 rant se in angelos lucis scdm̄ ap̄tm̄ et de cau
 telis se habendi hō in talib⁹ ne seducatur. sed
 ad presens predicta sufficiāt. **¶** Sequitur fu
 it iohēs in deserto. vbi de h̄ et de iohānis per
 fectione quo ad austeritatem vite et meritorū
 multitudinem videbim⁹ dño cōcedente pphe
 cīa ioh̄. i. dū q̄ritur **Tu q̄s es?** Ego iqt̄ vox cla
 mātis ⁊c. dirigite viā dñi. **Et eg⁹** diebāt⁹ ad eū
 iherosolimite vniūsi ⁊ oīs regio iudee et bap⁹

disabantur ab illo in iordanis flumine confite-
rentes peccata sua **E**t erat iohannes vestitus
pilis ca melozum et zona pellicea circa lumbos
eius et locustas et mel siluestre edebat. **J**am p
aliquot dies iohannem in deserto tenuimus
dum enim scrutari pia curiositate conatus
sū quid ageret iohānes et solus et in deserto.
Quā preterea super hāc admiracionem aliquozū
carnaliū turba tumultuz gaudīū cōtentā
re satagerem. inducitur sū referre q̄ pacto veruz
eēt de eodem iohanne et sibi similibus hēmi-
colis in contemplacione suspēsis. nūq̄ min⁹
sol⁹ q̄ntū sol⁹ hoc apud cyceronez dixit cele-
berr⁹ scipio superior affrican⁹. **H**ac occasione
in materiam contemplacionis incidi latissī-
mā utiq̄ et nondum funditus exhaurienda;
ut in ipsa explicāda sp̄ sit ultra quicq̄ iuente
et veniendū cum iherosolomitis et omni regi-
one iudee tandem hic ad iohānem in iordane
p̄dicātem et baptizantem. **S**ed tādēz egredīe
dū ē ab hoc deserto cōtemplacionis materie si-
lentiū indicendum q̄tenus sublequēs euāge-
lij nostri textus loquatur. **S**po em̄ deo propi-
ria et sublimissima q̄dā p̄terius locutuz atz nō
tā ex ū q̄ alioz snia nez tā ingrāli locucōe q̄

collatione familiari. **N**ō demū solito curioso
 q̄ sermone sed cotidiano loquendi more & ex-
 tra lectiones ordinarias inter audire volētes
 proposui differere. **P**lacuit itaq̄ paterne pro-
 videntie superne maiestatis me p̄ aliquot iaz
 tpa in deserto tribulacionis et cuiusdam soli-
 tudinis collocare vbi quale manna contēpla-
 tionis in deserto solitudinis veri isrl̄ite come-
 dunt et si non pleno ore comedere. degustare
 tamen datum est. vt saltem eius odorem ex a-
 liorum eructacione. q̄ māna cibi se repleue-
 rant potui aspirādo sentire. verum quid tex-
 tus noster dicat audiamus. **E**grediebantur
 inquit ad eū. non dubium quin ad iohēz bap-
 tistam iherosolimite vniuersi et omnis regio
 iudee. **A**d h̄ verbū stupet logica et logice trac-
 tatores & scandalizantur & inculpant locucō-
 nis huius formā. **N**ez ei estimandū ē puulos i-
 berilles aut infantes in cunis p̄mo nec ihero-
 solimitas om̄s adultos ad iohānē egressos fu-
 isse. **P**ro min⁹ omnem iudee regionem. **I**gitur
 logice virtus & sermois proprietas uidentur
 falsitatis arguere euangelistā marcū qui hoc
 vniuersali sermone vsus ē. **O**biectio ista non
 huic loco dūtaxat. sed innumeris sac̄ scripturē
 locucōib⁹ adūsa ē p̄ q̄ dissoluta notādū suope

arbitroz etiam iuxta philofophi fententiã q̃
duplex est loyca quedã fubferuiens fciētys na
tura lib⁹ ac pure fpeculatiuis que vſitato no
mine et quaſi anthonomatiſe logica nomina
tur et q̃ ad omniũ methadorũ principia viaz
haberi defcribitur ab hifpano. que ſermocina
lis a quibufdam nominatur Porro altera eſt
logica quã appropriato vocabulo rethorica
dicimus que principaliter ancillatur ſeruit et
ãmniculum preſtat ſciētys moralibus poli
ticis et civilibus ad intellectum practicuꝝ ſpe
ctantem Habet autem vtraq; logica huiufmo
di ſuas regulas in loquendo modos inſupe
proprios quibus docemur erudimur et dice
mur verum a falſo diſcernere. Prima reſpicit
loyca potiffime ſermonis proprietatem alie
nam a methaſozis ⁊ q̃bullibet tranſumptio
bus explicãdo adequacionẽ rei ad intellectuꝝ
⁊ iuxta regulam ſuppoſicionum. ampliacionẽ
et appellacionũ vim locucionis aut ſermonis
ſtrictiffima p̄cifione diiudicãdo Hec logica
erulat a ſe ⁊ abdicat oẽm fere figuratã locuti
onẽ oẽmq; locucõis ornatũ. et quãtũ p̄t pri
mi⁹ ⁊ breui⁹ cõceptib⁹ inteiozib⁹ corrad⁹ q̃te
n⁹ veitas p̄ eas i ſpeculatis ſciētys p̄cifioz atz
lucidioz heat⁹ At vò rethoica quã logicã alter

ram dicimus potissime figuris et tropis atq;
 lematibus utitur. coloribus quoq; florib; n̄
 tam necessarijs q̄ decoris locutionem suā ex-
 ornat. Ceterum vulgari v̄itateq; locutio plu-
 rimū cōdescendit querēs ex sua quadam. tum
 familiaritate. tū speciositate auditoruz affec-
 tus impellat quo vult. et vel in iram ē indig-
 nationem odiū vel amorem cōcitet audientel
Dicta est idcirco logica hec ē necēria ad scien-
 tias morales. qz ad affectus concitandos ge-
 nerandosq; si boni sūt aut ad sedandos aut cō-
 pescendos seu tollendos si mali reperiantur.
 logica precedens non sufficit illa enim inqui-
 rit tūmō veritatem in rebus prout veritas ē
 adequatio rei intellecte ad intellectum specu-
 latium. **I**sta autem prout ē adequatio q̄daz
 ad affectum seu practicū intellectū. **V** Dica-
 mus ergo dū queritur de veritate p̄positiois
 alicuius secundum vim vocis aut proprietate-
 tem sermonis. aliter iudicandum est ⁊ requi-
 rendū in speculatiuis scientijs ad quas deser-
 uit logica prior aliter in moralibus atq; poli-
 ticis vbi rethoricam vigere docuimus. **E**t q̄s-
 quis istas logicas duas vellet cōfūdere. ita vt
 rethoricā i speculatiuis ⁊ logicā p̄ozē in p̄cti-
 cis scientijs exiget. i^o i absurdissios iēptissiosq;

errores corrueret totus. Hinc est quod a tullio in
rethorica veteri et alijs politicantibus irride-
tur et inculpantur illi qui secundum logicam
priorum enim suntur leges atque communes homi-
num locutiones interpretari vocantur. Siqui-
dem tales verbosi sophiste garruli de solo no-
mine controuerfiam neccentes in ciuiles denique
et ceruicofii fantastici et ad nul-um ciuile seu
politicum negocium regimen atque consiliu[m] p[ro]-
nei. v[er]o adeo ut vix ipsi qui tales sunt loqui que-
runt audeant. vix aliquid audire possunt quod no-
statim calumniandum aut negandum aut dil-
tinguendum esse contendat. Sed fallit eos plura
ignorantia premisse distinctionis inter logi-
cam atque rethoricam. Et quia logicam priam
introducere satagunt vbi ea non opus est. Illi
ex aduerso non parum aberrauerunt qui dum spe-
culatiua veritas sola cognoscitur rethoricos lo-
quendi modos principaliter secuti sunt. Iam
meris itaque et infinitis vinculis dum se nituntur
absoluere semet constrinxerunt. Neque tam
nego quin vicissim logica vna alterius operam
quandoque requirat. Et quam pari quodam sensu
ad veritatis vnius inquisitionem plerumque con-
currat. Sed quomodo vbi et qualiter hoc fit non cuius-
cumque sed sapientis et artificis est istud discere

311

nerē. & eius insuper q̄ utramq; p̄fecte cognos-
uerit et qui sciuerit sc̄dm̄ materie exigentiam
cognatos inferre sermoēs. Hinc fit ut aliqui ca-
rentes logica p̄iori reperiuntur in tractati-
bus aut doctrinis parum resoluti sed rudes &
indigesti sicut econtra dicitur tū ē q̄ soli logice ini-
tentes sophiste sunt leues et garruli et in ciui-
li cūctatione parum aut vix tolerabiles inuē-
ti. p̄mo ad predicacōnes aut deliberacōnes po-
sitas raro videntur eleuati. qz nec in illorum
exercitacione seip̄os tradiderūt. Juxta h̄ nō
oposum est obiectiōnem p̄tactam dissolue-
re. dicēdo q̄ nullo modo in historiciis narraci-
onib; sicut nec in prophetiis & documētis mo-
ralibus exigitur vel attenditur veritas docto-
rum conformiter ad strictas regulas p̄ioris
logice. Sed sufficit q̄ modus loquendi cōmu-
nis cui maxime se cōforimat rethorica seruetur
ubi figurate locucōnis tropice et transump-
te per p̄bolas et similitudines admittuntur &
amplius q̄ relique. Et hoc ē qd̄ q̄dam irrōna-
biliter dicūt q̄ theologia suā hēt logicā & mo-
dum loquēdi p̄opriū et q̄ in ea nihil eē fal-
sum de virtute sermonis dēt admitti. p̄mo
dicunt huiusmodi tanq̄ irreligiōsū impiū et
blasphemum a catholicis auribus reici con-

gruit **S**i quis vero dixerit oppositum et re-
te sensit ille dumtaxat ad vim loquendi prio-
ris logice oculos conuertebat quibus non vltimo
rationaliter **H**inc est quod egregio doctor augu-
stum in locis plurimis. tum spiritualibus in libro
de doctrina christiana regulas pro explicacione sa-
cre scripture dedit et ab alijs datas collauda-
uit Inter quas una est per synodoche ubi pars
pro toto suitur **A**lia per ypbolē ubi veritas ad
exaggerandum exceditur. **A**lia ubi locatum per
loco accivitur. secundum quas regulas textus nol-
tera falsitate defenditur **P**am dicendo egres-
siebatur et ad eum iherosolimita uniuersi sunt
locutio sicut cum dicimus **O**mnis populus et totus
mundus vadit ad tale spectaculum **D**icitur
enim hoc non per precisionem. sed ad rei mag-
nificacionem adaugendam **S**imilisque est locutio
cum subditur **E**t ois regio iudee nisi quod vltimo
tra hoc locus pro locato. regio scilicet per habitan-
tibus regionem ponitur. et in talibus iuxta
quorundam explicacionem attenditur sensus non quod
verba faciunt sed pro quod fiunt **I**uxta predicta
sumitur consideracio moralis quod predicatorum
in sermonibus publicis detestando vicia et col-
laudando virtutes auctoritatem habent vltimo
di locucionibus tractationis secundum regulas quibus

exponitur. et iuxta licentiam rethorice artis
 ita ut quicquid dicatur aliquid vniuersaliter vici-
 osis quod pro paucis a non oibus potest verificari
 et aliud tale pronuntiatur quod de virtute et regu-
 la logice prioris est falsissimum et scandalosum
 et iniuriosum Non habeo hic exempla multa
 curiose scrutari et adducere legantur omnes pro-
 phete qui fuerunt quidam sermocinatores inue-
 hentes in vicia et viciosos arguentes. attenda-
 tur predicatio christi iohannis baptiste. pauli.
 stephani. thomae martiris et aliorum reuoluantur
 sermones et epistolae doctorum. reperietur quasi vbi-
 libet licentia talis loquendi vniuersaliter ut dixi-
 mus. plautus dicit. i. ca. Omne caput languis-
 dum et omne cor merens a planta pedis usque
 ad verticem capitis non est in eo veritas Et pau-
 lo post Omnes diligunt munera. sequuntur re-
 tribuciones Iheremie. ij. scriptum est Quid vul-
 tis mecum iudicio contendere: omnes dereli-
 quistis me dicit dominus Ezechiel. ij. Omnis qui
 prope domus ista est attrita fronte est et duro corde.
 christus et iohannes phariseos inculpabant genera-
 liter. christus vocans eos hypocritas. sepulchra
 dealbata: superbos et auaros Iohannes proge-
 niem viperarum. Et actu. vij. dicit stephanus
 Dura cervicis et incircumcisus cordibus et auribus

vos sepe spūi sancto testet. istis sicut et patres
uestri ita et vos Ap̄s deniq; vocat galsethas
insensatos. et in cretenlib⁹ approbat dictum
poete Crethēles sepe mendaces. male bestie pi
gri ventres. **P**rio ēc vocat ap̄us poetā hūc p̄
phetā. Et apud gentiles poete p̄ p̄phetis et na
tibus atq; thelogis habebantur et poeses eorū
sicut methasozicas locucōnes veritatē cōtinē
tes occultas tū attēptabāt. tales sūt i scripturis
generales in docendo locucōnes innumere. Et
hīs sequitur alia consideracio q̄ incivilliter a
gerent p̄mo insipienter et contra artē p̄propi
am clerici q̄ locucōnes huiusmodi morales i q̄
bus forte tangerentur. vellēt generaliter iud
pare aut vtentes eis molestare nisi forsan vbi
manifesta et particularis iuria. q̄ magis eēt d̄
tractozia et cōtumelliosa q̄ ad edificacionem
valens dephenderet. qd̄ si fieret corā qb⁹ non
oportet. Qd̄ vbi et qū contingit non ē possibi
li per artem docere. s; tūc agēdū ē vt sapiens
iudicabit et p̄ut edocebit vnitio. Cōstat enim
q̄ plerūq; fit sermo generalis ad p̄ncipes q̄
sciunt se et statū suū grauiter increpari et tā
gi in modis loquendi generalibus. tolerāt tā
Qua igitur fronte et temeritate nollent cleri
ci de isto s; illo statu sup eorū vicis generalit̄

morderi uel culpaari **I**sta p̄sus eēt pharilay-
 ca condicio qui reprehendere nō reprehēdi q̄-
 rebant **T**erciam addo cōsiderationē cōtra
 illos q̄ in locucōnibus moralibus ponūt cap-
 tiosos loquēdi modos in logica priori serua-
 tos licet veros **I**n q̄bus tū ē fallitas aperta ā
 scandalaosa iuxta locucōnes vsitatas et secūdū
 rethoricam in materia tali seruandam **E**xem-
 pli grā ponetur vna indiffinita que apud mo-
 rales equiualeat vniuersali q̄ tū indiffinita de
 vi logice vera erat apud rethoricū et politicū
 falsissima **P**ropterea non imprudenter cō-
 demnate aliquę p̄posicōnes tanq̄ articuli er-
 ronei aut reuocandi in quibus tamen erat ve-
 ritas de vi vocis et logice prioris vt ista **E**c-
 clesia manens ecclia pōt errare deus et creatu-
 ra nihil sunt et si res multe et alie eciam que i
 philosophia fuissent recepte vt vere & saltē p̄-
 babiles sicut sūt articuli qui de lo-
 quūtur cōtra meritoria **E**t maxie considera-
 her locū habet vt audientes non sunt triti vel
 usitati tales locuciones audire vel admittere
 sed vulgares sūt aut puri morales legiste. v̄
 canonicē **E**t sane imprudenter agūt ne dicam i-
 prudenter q̄ coram talibus in actib⁹ publicis
 talem logicam purā adducūt ā philosophi

nā sociasset fecisset utiq; fructū multū. si vtz
ē illud bernar. zelus sine discretioē precipitat
Discretio at eē nō potest absq; humilitate. nec
humilitas in complacētia sui & incedo ppe
prudētie conseruatur. **V** Deniq; supra modū
difficile ē et plus diuinū q̄ humanū. et n̄ absq;
q̄ diuturna virtutum exercitio acq̄sibile. ut i
duobus hys seruetur humilitas i solitudine
f. et predicacōe. **C**ur ita. Qm̄ solitudo facit ho
minem leuiter ceteros occupatos diiudicare
et eis se preponēdum estimare. **P**redicatio at
vbi ē applaus⁹ cōcurfus q; populoz verba di
centis in celum ferentium ptemptat grauita
me atz piculohissime predicatoris animum ut
gaudeat ut sibi cōplacēat ut postremo in ling
uis hominū famā suam foris ponat se estimat
magnū aliquem eē quales se audit a ceteris ac
p̄inde contempnit ab alijs edoceri moneri vtz
eoz duci consilio. **R**uit propterea in temerita
tē quālibet impudus loquitur non iam ex ra
tione sed furore. non ex huilitate sz elacōē. n̄
qd̄ dicitat rō sed qd̄ succēsa indignacō. nō qd̄
perum sed qd̄ audientib⁹ placitū. non opozu
ne sed sep̄ ipoztune. non quasi monens sz qd̄
potenter imperans. **Q**ui rursus libertatē atz
fortitudinem zeli scōzū imitatricem esse si

lingua maledicta carpat omnes clam et palā
in superiori dignitate constitutos. nec atten-
dit si populum inde subuerteret et ad rebellā
dum aīabit. sed si cōplacebit eisdē tota sollici-
tudine considerat. Ceterum cū iualuerit hui⁹
moi predicacōnis fauor et feruor effrenis vix
adhibere remedium pmittet plebs idocta quā
signis extrinsece sanctitatis q̄ interioris corrup-
ta est attendit. et q̄cqd aduersum dicitur ad
iniuriam refert ⁊ odium. **A**b hac mentis e-
lacione et indiscreciōe p̄dicandi longe fuit io-
iuxta inferius dicenda. qm̄ secūdū auditoꝝ
qualitatem sermonis linguā variauit ⁊ nō ad
sedicionem sed edificationem ad humilēq; pū-
eriam singulos pro capacitate cohortans.
Sequit̄. **E**t baptizabāt̄ ab eo. Qualis iste bap-
tismus extiterit olim dicebatur. et super hoc
remitto vōs ad ea que tractantur a magistro
et doctoribus quarto sententiarum. **Cōfi-**
tes peccata sua. Quemadmodum iohan-
nis baptismus non erat sacramentalis sic nec
ista confessio. Erat tamen vtrūq; et baptil-
mus et confessio preparatorium quoddam ⁊
inductiuū ad vērā sacramēta baptismi ⁊ cōfessi-
ōis p̄terit̄ instituta. Hec aut̄ cōfessio ꝑ fiebat for-
tassis in generalitate quadā q̄admodū ecclie

mos hēt fieri in publico aīte ingressū mīsse. **U**t
fiebāt de publicis in publico more iudeorum
in suis conuentib⁹. **U**t si secreta erat et p̄ticia
rium exp̄ressius p̄oficiebat ad humīlīfīcōnez
et consilij suscepcionez et penitētie agēde cog
nitionem. **H**ic perpenditur baptismū iohānis
non habuisse virtutē p̄tōz sacramētali ter d
leturam. **Q**ue rō ē qz siue baptizandi siue bap
tizati nez cōfessione altera neqz penitencia ali
qua pro p̄teritis delictis aliquaten⁹ equi
sent. **I**dcirco p̄terea nō p̄rificātur in oībus
baptisma iohānis ⁊ cōfessio cum baptismate
christi et ab eo instituta cōfessio. **B**aptisma
em̄ xpi cōfessionē nō exigit postmodū de p̄t
catis ante actis. nez p̄ius ante baptismate
ferri pōt huiusmodi sacramēta cōfessio alio
qui nō ēēt baptism⁹ sacramētoz ianua qd̄ fat
sū ē. **S**ed oritur incidēs questio. **Q**uādo p̄tōz
alicuius nouiter baptizati iubere possēt ut se
submitteret ip̄e cōfessioi sacramētali obīe. **Q**
Estis qz nō. qm̄ n̄ ē aliquis obligat⁹ confiteri
sacramentaliter: nisi q̄ de p̄tō mortali sibi cōfī
us ē: ⁊ h̄ obligacō n̄ iue huāno s̄ dīno cōfī
git. **S**i vō aliqs de p̄tō suo ap̄d deū satisfice
rit iuxta p̄ceptū ei⁹ datū ⁊ r̄glas institutas. n̄
p̄t iterum per institucionē pure humanā ad

satisfaciendum rursus tali precepto inuit⁹ al
 tringi. **C**õstat autem q̄ baptizatus satisfecerit
 deo de peccatis p̄teritis. sic q̄ non h̄t aliud p̄
 ceptum diuinum adimplẽdũ p̄ dilectione hu
 iusmodi peccatoꝝ. **P**relatus vero non h̄t ius
 obligandi qualemcũz ad cõfessionem sacram̄
 talem nisi quatenus hoc a iure diuino descen
 dit. alioqui posset instituerẽ q̄ qlibet quãtũcũz
 immunis a pctõ confiteretur sacramentaliter to
 tiens quociens sibi cõplaceret. **S**ũma igitur ⁊
 ratio hui⁹ rõnis est. nullus obligatur idẽ
 pctũ his confiteri sacramentaliter. **Q**uõd q̄ absur
 dum sit videt nemo. **O**pponet forsan aliqs
 de baptizato vere contrito. post peccatum ille
 immunis est a peccato. nihilominus obliga
 tur per ecclesiam confiteri. **R**ãdeo q̄ non p̄ ec
 clesiam sed ex precepto diuino talẽ ad confessi
 onem semel fiendam de pctis post baptismuz
 commissis et ante non tenetur. **P**roptere
 a quousz satisfecerit. aut firmiter tpe et loco
 satisfacere propoluerit huiusmodi p̄ceptozum
 manebit obligatio a q̄ poterit absolui ⁊ nõ a
 liter seã cõfitendo. **J**uxta hec apitur via ad sci
 endum si semel confessus posset iterũ ad con
 fessionem sacramentalem suscipiendaz artari.
Sz qz alibi v̄tilat^r ea p̄mitto q̄ dici poterãt

quoniam prescripseram Totam insuper hanc con-
fessionis materiam quamvis utilem satis et a textu
nostro non abhorrentem remitto ad quartum senten-
tiam pro penitentia et ad scripta doctorum **V** Obicitur
iterum de illo quod in mortis articulo absoluit
simplex sacerdos super casibus pape et reserva-
tis obligabitur enim talis absolutus si conua-
lescat iterum papam adire et absoluciois beneficium
recipere Fateor hic cum durando et alijs quibus-
dam doctozibus inuolutissima et vix eno-
dabilem tangi materiam De modo se habendi in con-
fessione casuum huiusmodi reseruatorum quod diffici-
lissimum saluare videtur qualiter iuxta usum ecclie
non dimidiatur confessio que per duos adimplet-
dum scilicet apud penitentiarium solum referuntur cas-
us reseruati Hanc pro nunc difficultatem non in-
cipiam enodare tamen pro quanto ad penitentiam spectat
dubium quod mouimus Dico quod homo in articulo
mortis aut alias vere sacramentaliter absolu-
tus non potest absque consensu proprio obligari et
sine peccato per hominem sacramentaliter eadem peccata confi-
teri Detur oppositum Ita confessio pro sacramen-
talium plene effectum operata non fuit quod non ab-
soluit hominem a precepto dei quod est de se confite-
do peccatum commissum Nolo tamen negare quin de con-
fessu proprio iterum possit homo sacramentum con-

fessionis super eisdem peccatis iterare et ad h
 spontanee obligari Non nego etiã quin pub
 lica peccata aut etiam reseruata possit iteruz
 referre alteri post confessionem sacramentalē
 et ad hoc forsan obligari p̄t q̄tenus peniten
 tiã salutarem cū discretioē maiori percipiat .
 Illud tamen non assero ¶ Aliud fundamentū
 tangit durādus ad cōfirmadū predicta Sup
 ponit itaq; pro regula q̄ nūq; prelatus eccie
 vel alius iudex p̄t circa aliud preceptum iube
 re nisi circa illud qd̄ ad for̄ suū publicū potest
 deduci si nō fiat Alioquin pōt prelatus ferre p̄
 cepta sup occultissimis cogitacōnibus sibi reme
 diandis & sup illis q̄z transgressionēz punire
 non potest nez sciret; & ita frustra lex huiusmo
 di ferretur ab illo qm̄ executio p̄ eū impleri
 non valeret Occultissimū at̄ oim̄ ē cōfessio sa
 cramentalis de q̄ cōstare n̄ pōt nisi p̄ vnicū
 q̄ confitetur et h̄ etiam si velit Quocirca di
 cit̄ idem doctor etiam nō iubere fieri cōfessio
 nē sē i anno nisi p̄ idicōnē qz .s. precipit̄ re
 r̄ipe eucharistiã ad quã rite suscipiendã dēt se
 ipsum p̄bare hō iuxta p̄ceptū apl̄i ab ecclesia
 sic interpretatum q̄ de mortalibus exigitur
 confessio Exemplū in horis dicēdis & intēcōe
 habenda simile poneretur ¶ Scotus funda

mēto alteri innititur. **N**it quippe q̄ nemo te-
netur aut obligari potest pctū suū occultum
et secretum facere publicū sic q̄ de foro dei ru-
sus prius soli subiacebat transeat quantū ex
natura facti in forum publicum. **S**z constat
quit q̄ dicens peccata sua duob⁹ sacerdotibus
facit illa eē publica quātum est ex natura fac-
ti. qm̄ in ore duorum peccatum illud posuit q̄
testificari possent q̄uis non sine pctō contra-
eum. **J**uxta quorum testimoniū potest iudicari
publicus iudex. nec impediret sententiam iu-
dicis q̄ sacerdotes duo peccant cōfessioē reus
lando: quoniam si dedi in secreto bone fidei a-
liqd̄ peccatum meū duobus extra confessionē
p̄cul dubio peccabūt si me pdant apud iudi-
cem nihilomin⁹ cōdēpnabitur caput in eā.
Secūdum ista datur via ad dissoluēdū rōnē
quā dūs ar. insolubilem sibi reputabat. ad p̄-
bandū q̄ stante decretali oīs utriusq̄ sexus q̄
libet confessus p̄uilegiatus iterum tenebat
proprio sacerdoti confiteri. **N**on inquit p̄p̄t
defectum sacramenti. ut dicebat magister so-
de polliaco sed propter aliud. **S**upposit̄ p̄rio
q̄ confessio sacramentalis p̄t pluries s̄ eisdē
pctis salubriē iterari. **S**upposit̄ scdo q̄ due at-
tētie p̄p̄t̄iōes n̄ r̄pugnt ad iūicē. sic q̄ p̄p̄t̄i

117

Or institutio positiva priorē reuocet si siml in
affirmacōne stare possint **S**upponit tertiū q̄
decretalis oīs utriusq̄ serus sit propositio af-
firmatiua et sub obligacōe posita **S**upponit
quarto ex predictis q̄ licentia data de confi-
tendo preuilegiatis ex quo affirmatiua ē nō
tollit preceptum pri⁹ factum de confitendo se-
mel in anno. ex quibus cōcludit ppositū ut el-
rimat **E**t exemplificat de missa audienda die
dñca. **S**i inquit daretur preceptum alicui q̄
missam semel audiret in prochia sua quolibz
die dñca nihilomin⁹ daretur sibi postmoduz
licentia q̄ posset audire missā in locis alijs.
concessio secunda non reuocaret pcedēs pcep-
tum **E**x quo simul stare potest q̄ iste duas mis-
sas audiat et ad vnā obligatur et solū licen-
tiatur ad aliam **S**ed diligēs inspector p̄mis-
sorum repiet rōnē hāc non eē indissolubile ne
q̄ exemplū pro se penitus eē validum qđ ad-
ducit etiam supposito q̄ non eēt decretal^r ex-
pressa determinās se^r confessum sacramentali-
ter non rursus ad confessionē obligari q̄lis ta-
mē eē dicitur **C**oncessa itaq̄ suppositōe prima
q̄ iterari salubriter pōt confessio sacra-
mentalis si tñ se^r ē recte facta de licētia illius. q̄ ius
hēt n̄ p̄t itez cadere sub p̄cepto pure humano

sicut nec nouiter institui sup inuitū sicut ex p̄
missis arbitroz eē perspicuū Et quia aliter lo
quēs in infinitas absurditates corrueret i il
lam nominatim q̄ baptizatus adultus p̄t
uitus obligari per prelatū pctā dimissa con
fiteri p̄mo milesies confiteri Non em̄ repug
narent baptismus et sublequens sacramentis
lis confessio sicut nec due sacramentales con
fessiones ¶ Si quis dicat q̄ baptism⁹ habuit
effectum plenissimū delecionis peccatoꝝ a pe
na et culpa Ita r̄deo penitētiam unicā con
fessionem habere potuisse x hēre similiter p̄ o
nia cōpleta sit. nihilominus ad augmentum
grē poterit iterari q̄uis non baptism⁹ p̄p̄
caracterem sc̄dm doctozes in eo susceptū Et
de perfacile est diuersitatem inuenire inter ex
emplū positū de missa audienda et confessione
nem quia missam audire posituum est ius li
cet in diuino fundatum et ideo p̄t ad plures
missas p̄cciam obligari. sic q̄ vna audita re
manebit astrictus ad alteram Unica autē con
fessio cadit sub obligacōne diuini precepti q̄
expleta non remanet ad papam ius ad alter
ram confessionem sup eisdem obligandi sicut
post audicionem vnus missa p̄t vt prius ad
alteram ferre preceptum qz sue possibilitati

subiacet dū rō subī numerū missarū audiēdarū
 restringere vel āpliare p̄mo & tollere De con-
 fessione at̄ longe dissimilit qz iuri dīno obli-
 gacio p̄ncipaliter inicitur Fatendū ē igitur qz
 papa non p̄t dare licenciā p̄uilegiatis vt cō-
 fessiones audiant & ita ad curatos eundū erit
 l̄ ex quo licenciam p̄stitit ex cōlēq̄ti relaxaci-
 onem p̄sū p̄posito iure dīno ne p̄cā eadē cur-
 lus cōfiteri sacramentaliter iustus aliquis te-
 neretur Deniqz oppositum asserere de papa
 & ecclia ē dicere p̄p̄os innumerabilis per eozū
 confessiones hactenus fuisse seductos inuolu-
 tos & deceptos quia vel noluerunt confessio-
 nem sacram p̄uilegiatis esse sacramentalē
 qd̄ hactenus creditum ē esse fallum vel si sa-
 cramentalis fuit indubitanter non hūt ab hu-
 iusmōdi cōfesso rursus exigere vt p̄cepto dīno
 de sef cōfitemdo cui obediuit. itē nolens ob-
 t̄pet nolēs dico qz volēs vltro p̄t **Orzo** sec⁹ ē
 de contrito qui ad confessionem p̄t obligari.
 quia nondum a dei iulione semet absoluit.
Sed videamus vñ subortum est in iohē qz
 sic egrediantur ad eum iherosolimite vniuer-
 si & omnis regio iudee & baptizabantur ab eo
 confitentes peccata sua. **Stati** subiūgitur eō
 qm̄ d̄c⁹ sua p̄trahēbat i amiracionē p̄p̄os in

reuerentiā & amōrē & erat odor bonus vite sa-
vitā Erat inqt subleq̄s textus. Erat ioh̄es
vestitus pilis cameloz Vbi ioh̄es de ututum
q̄tuoz cardinaliū possessione s̄k̄ & ornatu im-
plicitate cōm̄ndatur In vestitus alpitate t̄p̄a
ria notatur. Erat vestitus pilis cameloz qua
tunica erat cilicina & rudis & alpa In lūboz
succinctione notatur fortitudo succinge sicut
vir lūbos tuos dicit scriptura In mellis cōs̄e-
tione prudencia cōm̄ndatur. Vel cōedet de
de x̄p̄o ut sciat rep̄bare malum &c. Demū in
alioz erudicione & sūm̄p̄i⁹ resp̄cū x̄p̄i h̄m̄i-
scione cōspicitur iusticia & predicabat dicens
Veniet fortior post me. At vero hec materia
collaudacionis vberior ē q̄ ut nunc totum va-
leamus exp̄mere s̄k̄ & difficultates p̄ime mo-
rales sc̄de p̄ ceteris icluduntur Una ē de ab-
stinencia & appropate de obseruacione carnis
fiensū super non esu carnum quam difficul-
tatem olim a d̄no came racēti in hac cathedra
motam nondum ad calcē dissolucionis deduc-
tam eē cognoui sed me deducturum in dea p̄p̄i-
cio prima l̄cione Altera q̄q̄ de superfluo at
q̄ p̄p̄atico vestitu an sit tollerabilis in p̄s̄e-
tis & viris ecclesiasticis Reseruatis igitur istis
ad sequencia regrediamur paulisper & statim

finis ad p̄cedētē textū ⁊ aliud mysticū seu mo-
 rale ad cōtemplacionē attinens eliciamus
 Per iohem nullū apci⁹ q̄ cōtemplatiuū virū
 moraliter accipim⁹? Hic iohes manet in deser-
 to quodam nō tā materiali q̄ spūali dū sedet
 solitarius ⁊ eleuat se supra se qua subleuacio
 ne supra sup cūctam hāc cōsulā rez fluctuan-
 tium ⁊ exūdantiū m̄titudinē attollitur hāc
 lubrus deserit q̄ derelicta p̄fecto manet in de-
 serto q̄dā mentis secretissimo et abditissimo
 sol deniq; exptis agnito ⁊ puio. An non bene
 reliq̄rat mūdū ⁊ habitabat in deserto qui dī-
 cebat michi mūdus crucifixus ē ⁊ ego mundo.
 Qui p̄terea a seipso etiam desertus clamat.
 Dico ego iam nō ego. viuit ⁊c. Et rursus Si
 ue mente excedimus deo inq̄t Hoc qualiter fi-
 at datur posse experiri sc̄dm h̄m bernarduz
 nō ex̄p̄mi nec doceri p̄t s; haberi fit hoc nō p̄
 inuestigacionem curiosam aut per studium
 quantumq; vehemens. neq; p̄ scrutiniū scrip-
 turarum. Ibi enim defecerunt scrutantes scru-
 tinio sed obtinetur per fortem contricionem
 sp̄ritus humiliati sc̄dm beatum dyonisiū.
 ubi amplius lacrime prolunt q̄ lē sp̄ritus.
 Sancti vnctio q̄ lectio et oracio q̄ ratio docent
 Non est tamen resp̄uenda vsq; lectio ⁊ doc-

q̄ ū

trina qz et si non manifestz qd e tale desertum
qd neo nouit nisi q icoli et aimat tu ad qrendu
et uiam qlibuscūqz signis am nistrat Hoc fecit
eleuat9 doctor gregori9 p̄cipue in moza libris
Hoc p̄p̄simus aug9. i cōfessionib9 et soliloqui
is hoc deuotus bernardus sup cantica. Hoc
venerabilis hugo et richardus de scō victore i
suis opibus varijs h deniz mktū cōp̄diosa et
lucida breuitate tradidit bōuētura i libello q
appellat spectz amoris. et i alio q̄ intitulat in
uerariū mentis in deū Itēz parū in rethorica
diuina et fides alij **Eos** poci9 q̄ me hortat
audiatis et aduertamus quid sequitur **¶** **D**
iohēs iste contemplatiuus noster in deserto
quodam mentis iuiro et ab fluxu carnalitate
inaquoso egrediuntur ad eum ierosolimitate
vniuersi et omnis regio iudee Regio ista iudee
atqz ierosolime ad litteram terra est promissi
onis fluens lacte et melle **Et** proculdubio no
aliter efficitur homo totus regio promissi
onis fluens lacte pie deuotionis et melle sapen
tose erudicionis q̄ in contemplacione. **¶** **N**
am extra eam pocius e sepe homo regio quedam
egestatis vt augustinus loquitur in confitio
nali **Est** regio plena monstris feris et beluis
uiciorum cogitationum et serpentibus hoc

ridis atq; pestiferis venenatarū & inficienciū
 cupidinum In qua demū regione neq; pluui
 a ē aut ros deuote affectionis neq; viroz her
 baz florencium aut fructus plantarū ramificā
 rium per vtuosam opacionē. neq; decor ē neq;
 spēs per celestem conuersacionem. At vero v
 bi iohannes ē in deserto mentis predicto soli
 tarius in contemplacione vbi comedit man
 na absconditum. Adiacet circumquaq; regio
 iudee. regio scilicet glorificationis cuiusdam
 & decor confessionis. regio insuper ierosolime
 regio visionis pacis sic enim iudea et iherusa
 lē interpretantur Huius regionis speciosil
 lime & vberrie habitatores sūt cogitaciōes scē
 & affectiones pie que sunt reuera ierosolimi
 te & pacifice. & ppter cōfessionē laudis & glo
 rificationem iudee regionem inhabitare me
 rentur **O** certe pulcherrimum obstupendū
 q; spectaculum videre ierosolimitas tales vni
 uersos & omnem iudee regionem egredi ad io
 hannem in deserto hoc habitantem. Vadant
 alij spectatum colles altissimi nos. alij siluas et
 flumina alij longe patentes campos alij maria
 fluctibus altis intumescencia. alij theatrales
 ludos aut monstra milleformia **P**laceat alijs
 celum cernere et omnem eius ornatum deco
 r

rãq; miliciã nichil p̄lus tale nichil dignũ cõ-
pacione ad p̄fatum sp̄etackm poterit v̄lq; iue-
niri **E**tenĩ ibi videre ẽ qua forma q̄ ve ordine
egrediuntur ierosolimite tales vniuersi & om-
nis regio iudee ad iohem in deserto **G**ratum
p̄lus inspicere ẽ oēs iclitos in vestitu deaur-
rato in fimbrijs aureis i varietatis circũamit-
tu egredi a recessib⁹ abditis q̄s eciã habet mil-
tica regio iudee • **E**grediuntur a memoria e-
grediũtur ab itelligẽcia • egrediũtur a volun-
tate egrediũtur ilup tanq̄ spon⁹ & spon⁹ a
quodã triclinio capacillio viriũq; rõnalis cõ-
cupiscibil⁹ & irascibil⁹ **E**grediũtur demũ ab
estimatiua a fantasia • a sensu cõ de oibus de-
niq; locis patentib⁹ quinq; sensuũ **E**gredim-
tur nõ vt videant vanitatẽ exterius ad instar
dine s; ad iohem in deserto **N**oli numerũ vel
le sciscitari qm̄ innumerabil⁹ ẽ ita vt fas sit di-
cẽ milia miliũ ministrabant ei & decies cõtenta
milia assisteabant ei • quoniam egrediuntur ie-
rosolimite vniuersi **S**ed quid agũt dum veni-
unt? **U**tq; baptizantur ab eo quia purifican-
tur magis & magis cogitaciones & affectio-
nes tales pacifice **E**t quis fortassis vel ming
pccã p negligenciã aut subreptionẽ aut vani-
tatis permixtionẽ ad miserit illa cõfiteatur?

Confitentes inquit peccā sua **U**el certe ideo cō-
 fitentes peccā quia dimissa sūt et inde sacrifici-
 um laudis offerunt se mutuo cohortantes et
 p̄midice canentes. **C**onfitemi domino quo-
 niam bonus quoniam in seculum misericor-
 dia eius. **E**t rursus. **M**isericordie domini q̄
 non sumus consumpti et similia. **S**tudea-
 mus documentum et sapientes viri studea-
 mus et enitatur tale nobis intus formare
 spectaculum et conuentus. **A**ffirmo quis-
 quis tale sibi fabricare meruerit non magno
 pe pagabit exterius ad videndum vanitatem
 impleuit q̄ p̄ iocundus illud satirici. **T**ecum
 habita **N**on erit solus qui tam numeroso or-
 dinatoq̄ stipabitur comitatu. qui preterea
 regnum dei intra se stabiliuerit ab omni con-
 turbacione se motum. **C**eterum non habet a-
 liud super homines p̄mmo vix supra bruta
 qui non taliter ascenderit ad cor altum. ut sit
 taliter iohannes alter in deserto. modo quo
 prefati sumus hec vita perficiatur semper.
 nescio quid erit q̄ ista vita non erit iuxta dic-
 tum augustini. **N**unq̄ alibi melius experitur
 homo illud quod de sapientia pronunciat sa-
 piens. **I**ngrediens inquit domum m̄a cōq̄el-
 s̄a cū īa. **N**ō enī habz amaritudinē cōsiliatio 19

nec tediū cōuictus illius s; leticiā & gaudiū
At uero si decēt nos ad hoc spectaculū dīuī
num ptingere & bñ disponi in mltis ut prius
in paucis ueremur necesse ē iohē q̄ppe mo-
res q̄ suos imitari cōueniet de q̄ subdit euan-
gelista q̄ erat iohānes ueliticus p̄f̄ cameloꝝ
et zona pillicea circa lūbos eiꝝ & locusta & mel
siluestre edebat Circa q̄ locū finē faciēs expo-
sitioni lrāli et p̄ima p̄transiens quera **V**ita
iohis fuerit angelica et inter hoīes p̄fer-
tissima: q̄ nō **V**ita iohis fuit innatural̄ quā
solitaria **H**omo enī sc̄dm̄ p̄hm̄ p̄ō pollicite ma-
turalit̄ ē aīal ciuile **V**ā & conuersatio dñi ihu
xp̄i que ē nrā instructio fuit cois & non solita-
ria **E**t cōfirmatur q̄ iohes non isecutus ē cor-
paliter xp̄m̄ in terris conuersantē ergo nō fu-
it p̄fectus. **N**ā tenet p̄ illud qd̄ oñdit xp̄s̄ iu-
ueni m̄ rix **S**i uis p̄fectus eē uade & uende o-
nia que habes & da pauperibꝝ & sequere me
Oppositum patet ex dictis et allegatis sup̄
litteram **Q**uestio ista principaliter est ad in-
uestigandum de uite solitaria seu contempla-
tiua quam tenuit iohannes et de comparati-
one eius ad actiuam **P**onam notabilia et elu-
ciam conclusionēs **N**otandum q̄ uno modo
uita cōtēplatiua seu actiua a quibusdā accipit̄

p ipsa aia que e vita prima et ita non dicitur in
 ter istas duas vias in eodem hoie nisi reduca
 mus ad hunc sensum qd aia viuens vita spe
 ctatiua aliter se habet qd dum viuit vita acti
 ua. Scdo mo accipitur p opacione & couersa
 rione a vita prima precedente que duplex est q
 dam inmanens alia transiens. Nondum qd se
 cundu hanc acceptione e diuinitas loqciū accipi
 ut ei quida vitam actiuam p omni opacione
 corpali meritoria terminata ad obiectum ex
 trinsecum et sic generaliter omne opus bonu
 cu gra scilicet transiens in exteriorē naturā erit
 de vita actiua quantūcuq; spūale & corpale vi
 deatur & ois actus imanens meritorius eet vi
 ta cōtemplatiua & pncipue sit respectū dei cuius
 modi e speculatio & delectatio & amor seu frui
 tio habita de deo. Alij aliter distinguūt dicen
 tes qd vita actiua e conuersatio corpalis meri
 toria secundū quam prouidetur eccie & pti ei
 primo & pncipalit quo ad corpus ut e exercici
 um i septē opibus mē exteriorib9 sicut m ha
 uidebat corpi xpi. Vita at cōtemplatiua e cō
 uersatio meritoria scdm quam pmo & pncipa
 liter suffragatur eccie quo ad mntē et bona
 spiritalia & sic pdicatio sacramtoꝝ ministratio &
 orō spectāt ad cōtemplacionē & iste est e cōueniē

ciōz modus Quocirca adhuc p̄t fieri distinc-
tio de bonis sp̄ritualib⁹ q̄q̄ videatur i p̄p̄ia
ex abusu tñ loq̄cium q̄q̄ sic accipitur ut di-
cam⁹ generaliter bona sp̄ualia que spectant
ad p̄tem clericōz & sacerdotum q̄s anthona-
matice appellamus et sic p̄dia et possessiones
eccie & eius iurisdictiones erūt quedam sp̄ua-
lia Temporalia vero sūt q̄ in p̄tem laycoz
cesserunt & sic eadem bona erunt prius & pos-
terius t̄palia & sp̄ualia & sc̄dm hoc distingui
iurisdicio sp̄ual & corp̄al sū t̄palia Tercio no-
tandū q̄ i eadē eccia p̄t p̄maginari q̄d̄duplet
modus viuendi Quidā viuūt vita que nec est
cōtēplatiua nec actiua p̄p̄ie sicut pueri bap̄tiza-
ti nondū capaces rōnis Sc̄da ē vita pure acti-
ua Tercia ē spectatiua Quarta ē mixta ex v-
traq̄ Quarto notandum q̄ aliquid d̄z meli⁹
altero dupliciter Uno modo absolute & absq̄
respectu ad aliud Alio modo relatiue seu con-
dictionaliter Exēplū p̄hi ad hoc ē de hoc q̄d̄ ē
p̄hari Nam simpliciter melius est p̄hari q̄
d̄itari et tamen in casu extreme necessitatis
vel indigencie melius esset habere aut acqui-
rere vnum panem q̄ illo deficiente pulchram
p̄hēlosophie conclusionem addiscere Simili-
ter i statu inocēcie vel gl̄e m̄ta eē poterāt hō

que sub p̄posito pccō mala eēt s̄ obseruaentur. **U**t in corpe sano aliq̄ pdest qđ obest p̄supposita ifirmitate & crapula p̄cedente & istud dēt notanter attendi dū fit cōpacio aliq̄ in bonitate vel utilitate & s̄ilibus vel dū que ritur q̄ expediat in regimine vite hūane. **D**icamus p̄mo qđ stat in q̄libet istoz q̄tuoz statu um hoīem saluari. **D**e p̄mo non ē dubium de pueris baptizatis decendentib⁹ aīte vsū rōnis. **D**e quarto non ē dubium de prelatis et alijs sc̄is qui diu vitam mixtam ex cōtemplatiua & actiua exercuerūt & saluati sunt. **Q**uo ad duos me m̄bra est difficultas et dixerunt quidam i possibile eē aliq̄ adultum saluari qui nō vixerit vita contemplatiua quia oportet qđ oīs carer rōnis diligat deū sup oīa s̄i debeat saluari & i t̄si dilectioe q̄ cōleqt̄ ex 9gniciōe di xp̄i vita spectatiua. **S**z casus ē dabil̄ sicut dat hoc ubi hō dū p̄cep̄erit uti rōne exercebitur statim in opibus m̄ie cozpalibus & alijs bonis exercitijs exteriorib⁹ absq̄ hoc qđ actualiter & formaliter eliciat actū dilectionis dei super oīa & in agendo talia poterit p̄ fide a tyrānis repente infici & ita saluabit̄ talis q̄ nūq̄ vixerit vita spectatiua h̄ tū raro eueit. **C**et̄ de vita spectatiua n̄ ē difficultas qn̄ hō possit salua-

ri in casibus multis quod nunquam vixerit vita actiua
quod ad hanc non est vocatus vel quod casus non occurrerit
exercendi illam vitam **P**er etiam de christo in utero uir-
ginis de iohanne baptista si habuerit contemplatio-
nem salutando raro tamen homo manet in vita illa
diu quin utatur vita mixta plerumque secundum primam
dispositionem **S**ecunda loquendo absolute non habet
ordo respectum ad lapsum hominis tamen ordo iter quatuor
modos viuendi potest in bonitate et eligibilitate
tate quod prima vita bona est secunda melior et quarta
que est composita melior est quam secunda et tertia opti-
tima inter omnes **H**ec apparebunt si quis diligenter
aduertat vitam ad eum per statum innocentie **P**rima
si quis ibi vixisset ex beneplacito dei absque
usu rationis actuali et tamen in gratia habundantissima
vixisset si vixisset vita actiua laborando et colendo
paradisum terrestrem ex iussu dei melius vixisset
et si cum hoc fuisset aliquando in contem-
platione dei melius habuisset **S**ed quia om-
nis indigentia remota erat nec exigebatur tunc
labor extrinsecus ad subleuacionem quarum
cumque indigentiarum vita eius speculatiua
optima tunc extitisset quod amplius perspicuum
erit ex sequentibus **T**ercia per accidens et ex
suppositione stat in casu vitam actiuam in
ta contemplatiua pro tunc meliorem et eligi-

biliozem existere **P**ōt em̄ tanta indigentia eē
 i proximis corporaliter ad iuuādum qđ per
 ratū eēt omittere eos et eoz subleuacionē pro
 speculando seu cōtemplando **P**atet in prela-
 tis vel in casibus necessitatis **V** Et si dicat̄
 qđ hō non dēt omittere maius bonum prop̄
 minus bonum **D**icitur qđ in casu illo cōtēpla-
 tō non ē illi maius bonū scđm primā distincti-
 onem de duplici vita **U**nde et qđ licite pōt v-
 traq; vita exerceri speculatiua scz et actiua
Speculatiua eligibilior ē et dignior ⁊ statui
 glorie seu innocentie cōformior **V**ita em̄ que
 dignius et excellentius hēt obiectum ⁊ qđ ex
 digniori virtute procedit eligibilior ē; sic ē dī
 intellectu dei et dilectione seu fruitione ei⁹
Nam iste sūt operacōnes optimaz potēciarū
 in hoīe respectu optimi obiecti scđm h̄ posuit
 philosophus felicitatem in hoīe .i. ethico. in
 cōtēplacōe prime cause et cōformiter licz ma-
 gis eleuate ponūt theologī beatitudinē in frui-
 tione et cognicione dei et etiam delectabilior
 vt patet primo ethicoꝝ **S**imil̄ cōclusio potest
 poni scđz aliā distinctionem et ex ista deduci
 et per aliud medium sic **Q**uanto aīa melior ē
 qđ corpus tāto vita regulans animam et diri-
 gēs in finē melior est et dignior qđ illa qđ tantū

modo respicit corporale regimen. sic est de
vita speculatiua respectu actiue in eccia ergo
ꝛ. **Quinta.** pꝛesupposito pctō et indigentis
vitijs in eccia dei ex peccato originaliter vitis
tibus et ceteris paribus melior est vita quar
ta scz cōposita ex actiua et contemplatiua q̄
simpliciter actiua & simpliciter speculatiua h̄ ē
q̄ una earum sine imixione alterius: **¶** Quo
quo aduertendum ē q̄ tota multitudo operū
meritoriorū vnius hominis ymaginatur quis
si corpus quoddā et homogeneum ad modū
loquendi xp̄i mat. vi. **Si oculus tuus fuerit
simplex.** totum corpus tuū lucidū erit. **glōsa**
Si intentio simplex. bona quilibet operatio est
Probatio Vita illa melior ē que est vite christi
conformior: sed xp̄us conuersatus est sc̄tū
dum totum corpus vite sue ad regulam et vitā
tam cuiuscūq̄ mēbri sui scz tam actiue q̄ specu
latiue ergo ꝛ. **Confirmatur** quia corpus ali
cui⁹ perfectius viuūt dum pro loco et tpe vti
tur quilibet mēbro suo nunc isto nunc illo q̄ si
cōtinue vno vteretur qd̄ est p̄fectius vtp̄t
oculo. pꝛesuppositis indigentis ad quatuor
reuelacionem quilibet mēbrorum vtile ē et p̄
uiso q̄ oculus sit in suo vlu ad directionē ma
nus et pedis **Et ex h̄ sumitur r̄tio ad instan**

riam q̄ fieri pōt et moueret parum cōsideran-
 tes quia vita contemplatiua sc̄dm se confide-
 rata melior ē ⁊ dignior secundum dicta. ergo
 melior est homo dum secundū eā uiuīt q̄ dū
 uiuīt sc̄dm actiuam. Sic ei argueretur q̄ ho-
 minū corpus eēt nobili⁹ si eēt totū oculus q̄
 habendo varietates quas ad p̄sens obtinet
 et pictura pulchrior si tota eēt albedo q̄ dum
 varijs colorum appositionibus decoratur. Si
 militer dicendum est hic q̄ corpus opacōnuz
 humanazū qd̄ p̄maginatur q̄si et homogēnū
 et diuersarum rōnū p̄fectius ē. dū pro q̄libz
 sui parte est in exercitio. p̄supposito semper
 q̄ vita speculatiua est uelut illustratio et di-
 rectio et uiuificatio aīe fit in suo actu sufficīē-
 ti. Quā si dimissa actiua eēt cōtinue in specu-
 latione sub gradu intensiori p̄suppositis idi-
 genijs proximoz. ¶ Speculatiuus enim
 ut quidā ait uidens fratris inopias et torpēs
 a iuramine. deficit a fraterna dilectione. et p̄-
 consequens a dilectione dei cōnexa. ⁊ tūc non
 uiuīt cōtemplatiue que cōpletur i diua dilec-
 tione. sed in curiosa p̄hoz speculacōne. ¶ Et
 si q̄ritur quā de necessitate et sub pena pcti tenet
 hō uiuere sc̄dm vitā actiuā. Dico q̄ ex suscep-
 to officio q̄ duz uidet fr̄is necessitatem extremā

et non apparet q̄ alius succurrat **E**xemplu;
de elemosina **E**x h̄is h̄etur radix q̄re status
prelatozom est perfectissim⁹ in eccia s̄cta di
qz est status requirens utrāq; vitam pro loco
et tpe instar xp̄i et moȳsi et aliozom **N**ā chri-
tus nunc in monte orabat nunc predicabat
nunc populos cibabat **S**icut moȳses i mon-
te syua cōtemplabatur ea q̄ postmodum po-
pulo ministraret et descendens iudicia dabat
populo et arche fabricam ordinabat **I**ta qui-
libet eozom dēt eē binominus admodū iacob
qui et isrl̄ dicitur **E**st em̄ prelatus isrl̄ in con-
templacione et iacob in vicioz supplantacione
tam in se q̄ in subditis **E**st em̄ duplici viori
copulatus. ipe et rachel applicatio miltica cō-
munis est **C**eteris pibus utilioz et fecūdioz
in eccia dei speculatioz q̄ sit actioz **P**ro
q̄ aduertendū q̄ duplex est utilitas et fecūdi-
tas in eccia q̄dam ē grossa atz palpabilis que
a vulgo et a viuētib⁹ more vulgi precipue re-
putatur et illa consistit in multitudine ⁊ con-
seruacione honozū fortuitozū et corpis ⁊ pō-
pa extrinseca **A**lia utilitas respectu honozū
anime vel meritozū ⁊ aliozū donozū gra-
tuitozū **S**cdo aduertēdū q̄ prima hōā non
prolūt p̄mo plerūq; nocent nisi pro quāto or-

dīnātur et disponūt ad sc̄ia bona. **D**ū nec ca-
 piūt boitatē aliquā moralem aut gratuitā
 nisi a boīs huiusmodi tanq̄ a fine ad quē dūt
 ordinari & tanq̄ instrumenta ea adipiscēdi v̄l
 tanq̄ obiecta circa que fit h̄moī opacio vir-
 tuosa. **P**rimo quōq; talia bona cōceduntur deo i-
 rato vt augusti. ait **Q**uia viz vtili⁹ eēt illa nō
 h̄rē dū obsūt bonis moribus q̄admodū & ob-
 sunt diuicie piture generant em̄ vermē pesti-
 mū q̄ est supbia & voluptas effrenata. **E**t sic
 in uno homine hoc h̄t veritatē sic et habe-
 re pōt in toto corpe m̄stico eccie ita q̄ mirabi-
 tur merito inter magna diuine mie dona pau-
 pertas ipsius in talibus bonis fortuitis & iur-
 isdictionibus ciuilibus. **J**uxta qd̄ dicūt histo-
 rie et legi in postilla super bibliā q̄ dū dotata
 eēt eccia bonis tēporalibus per constantinum
 audita est vox in aere **H**odie venenū effulum
 ē in eccia sancta dei. **E**t quicquid fuit de h̄ po-
 tuit em̄ tūc dotacio huiusmodi eē vtili⁹ p̄pter bo-
 nitatē & fidelitatē dispensatiū & dilatarōnē
 eccie p̄ aduersitates h̄itas nihilomī⁹ nūc aut
 alias poterit spoliarō s̄l̄iter eē vtilis propter
 maliciā ecciasticorū talib⁹ boīs abutētium vt
 claudatur via malignantiū sp̄is aduersatiūz
 ne cadāt i p̄cipitiū vicioz iuxta qd̄ ait d̄ns.

Sepiã viã tuã spiniã ¶ Nũc ad ppositum cõ
clusionis cõstat q̄ contemplatiuus vt sic pro
ficie eccie in hois spũalibus quasi de per se et i
mediate actiuus autẽ in bonis temporalib⁹
Dũ moyses plus profecit in mõte adorando
dum ali⁹ pzelierẽtur q̄ multitudo magna bel
lantũ Sic deus qui nõ destruxisset pentha
polim peccatricem propter decẽ iustos si rep̄
ti fuisset plus miseretur eccie ⁊ eidẽ p̄cit p̄p̄
ozõnes paucor⁹ cõtẽplatiuor⁹ q̄ facit p̄p̄ la
bores et discursus ⁊ turbacõnes multor⁹ acti
uor⁹ Juxta qd̄ dicebat *heroni*. de heremitis ã
tiquis eos eẽ uitã mũdi et ip̄m per eos ne cor
rueret stare Hoc inferitur contra illos q̄ terrea
tũmõ cogitantes dicũt iuristas et p̄cticos
terrena tractantes et diuicijs vel edificijs
Expulis aggregandis occupatos vtilioes i ec
clesia q̄ cõtẽplatiuos bone vite et spũalib⁹
exercicijs intẽdẽtes quos deliros ⁊ fãtasticos
⁊ iutiles reputãt qz aial hõ ñ p̄cipit ⁊c. Et al
legãt q̄ spũitalia absqz t̄p̄alib⁹ diu stare non
possũt qd̄ dictũ absqz dubio nisi saẽ itelligatur
blasphemiũ ē Nũq̄ ei eccia fuit melior q̄ dix
vixit i paup̄tate qd̄ eciā *heronim⁹* poit in vi
ta malchi et de romano ipio dicũt hystorici et
resitat aug. ⁊c. Vocis ⁊ veri⁹ diceret̄ ecõtra q̄

temporalia et profertur in ecclesia diu absque spiritualibus esse non
possunt. et tertium est quod cum eis non adesse non possunt alioquin
falleret Christus qui dixit **Primum** querite regnum dei
et haec omnia adicientur vobis. **Non** dixit e contra **Primum**
querite ditacionem et post hec regnum dei
et iusticiam eius vobis adiciet. **Primo** sicut alias
memini declarasse. nimium studium in multiplica-
cione bonorum temporalium et iurisdictionum in ecclesia non
sua tam est sue desolacionis tam in spiritualibus quam tempo-
ralibus et hoc manducebat per similitudinem corporis
mistici ecclesie totalis ad corpus verum hominis. **Non** in-
tendere nimis regimini sensualitatis sprete di-
rectione rationis est utrumque tam sensualitate videlicet
quod rationem extinguit. **Hinc** est quod multi propter et con-
templatiuorum in ecclesia parum curant si depauperetur
ecclesia et concutatur in temporalibus istis vocatis bonis
videntes tot vicia et abusus ex hijs puenire in
conuiujs supfluis in venacionibus in symonijs
et predijs et violētis promocōnibus indignissimorum
in obicōnibus platurarum et beneficiorum in supbijs
dissolutissimis in voluptatibus effeminatis
ceterisque innumerabilibus et nephandis abu-
sionibus in quibus se reputant gerere vitam
actiuam dando onera graua et cetera. **Et**
hec omnia cessarent aut non ita saltem ha-
bundaret in paupertate modestia. **Amplius**

